

**YKS
TARİH 1
KONU
ANLATIM**

NAYİM ÜNGÖR

GENEL KAVRAMLAR

TARİHİN TANIMI

Geçmiş olayları ve toplumları, neden-sonuç ilişkisi içinde yer ve zaman göstererek, belgelere dayanarak, objektif bir biçimde açıklayan sosyal bir bilimdir.

TARİHİN GENEL ÖZELLİKLERİ

- Deney ve gözlem yapılmaz.
- Sebep-sonuç ilişkisi vardır.
- Belgelere dayandırılmalıdır.
- Olaylar objektif değerlendirilmelidir.
- Yer ve zaman verilmelidir.
- Olayın üzerinden belli bir zaman geçmelidir.
- Olay gerçekleştiği zamana göre değerlendirilmelidir.
- Olayda etkili olan şahıslar iyi tanınmalıdır.
- Olayla ilgili birçok kaynak taranmalıdır.
- Olayların maddi ve manevi sebepleri vardır.

Tarih Biliminin Yöntemi

- 1- **Tarama (Kaynak Arama):** Tarihe kaynaklık edebilecek her türlü verinin bulunması aşamasıdır.
- 2- **Tasnif (Sınıflandırma):** Toplanan verilerin sistemli bir şekilde sınıflandırılmasıdır.
- 3- **Tahlil (Çözümleme):** Sınıflandırılan verilerin yeterli olup olmadığının kontrol edildiği aşamadır.
- 4- **Tenkrit (Eleştiri):** Toplanan verilerin güvenilir olup olmadığının belirlendiği aşamadır.
- 5- **Terkip (Sentez):** Olaylar değişik açıdan incelenerek birleştirilerek sonuca ulaşılır.

Tarihi Kaynaklar

Döneme göre:

- 1- **Birinci elden kaynaklar:** Olayların gerçekleştiği döneme ait her türlü bulgu.
- 2- **İkinci elden kaynaklar:** Olayların gerçekleştiği döneme yakın tarihlerden kalan ya da o dönemden yararlanarak oluşturulan kaynaklardır.

Türe göre:

- 1- **Yazılı Kaynaklar:** Ferman, mühür, para, hatıra v.b.
- 2- **Sözlü Kaynaklar:** Destan, efsane, hikaye v.b.
- 3- **Kalıntılar:** Arkeolojik buluntular
- 4- **Sesli ve Görüntülü Kaynaklar:** Cd, resim, film, fotoğraf v.b.

Konularına Göre Tarih Çeşitleri

- 1- **Siyasi Tarih**
- 2- **Uygarlık Tarihi**

Kapsamlarına Göre Tarih Çeşitleri

- 1- **Genel Tarih**
- 2- **Özel Tarih**

Yazılı Şekillerine Göre Tarih Çeşitleri

1- Hikayeci Tarih(Rivayetçi Tarih):

- Genelde yer ve zaman belirtilir.
- Sebep-sonuç üzerinde durulmaz.
- Efsane ve masal en belirgin çeşididir.

2- Öğretici Tarih(Pragmatik Tarih):

- Geçmiş olaylardan ders alarak kişiye ahlaki ve milli duygular aşılayabilmek için yazılan tarih çeşididir.
- En önemli eksikliği sadece başarılı olayları ele almasıdır.

3- Sosyal Tarih:

- Toplumsal olayların anlatıldığı tarih çeşididir.

4- Neden-Nasıl Tarih(Bilimsel Tarih):

- Olayların sebep-sonuç ilişkisi içinde anlatıldığı tarih çeşididir.
- Günümüzde çok sık kullanılır.

5- Kronolojik Tarih:

- Olayların zaman sırasına göre anlatıldığı tarih çeşididir.

TARİHE YARDIMCI BİLİM DALLARI

Arkeoloji: Kazı bilimi. Daha çok tarih öncesinin incelenmesinde kullanılır.

Antropoloji:İrk bilimi. İnsan ırklarını sınıflandırmada kullanılır.

Antroponomi:İnsan adları bilimi.

Coğrafya: Yer bilimi. Tarihe en fazla yardımcı olan bilim dallarından biridir.

Diplomasi: Uluslar arası ilişkiler ve resmi yazışmaları inceleyen bilim dalıdır.

Etnografya:Kültür bilimi. Örf, adet ve gelenekler inceleme alanına girer.

Epigrafya: Kitabeler ve taşlar üzerine yazılmış yazıların incelenmesi.(Orhun Abideleri gibi)

Filoloji: Dil bilimi.

Genoloji: Soy kütüğünün incelenmesini sağlar. Soy bilimi yada Şecere bilimi de denmektedir.

Heraldik: Armalar bilimi.

Kronoloji: Takvim bilimi. Olayların gerçekleşme zamanlarını inceler.

Nüvizmatik: Para bilimi. Dönemin kronolojik, siyasi ve ekonomik durumu hakkında bilgi verir.

Paleografya: Yazı bilimi.

Bu bilimlerin dışında:

Sigillografya (Mühür bilimi), Toponomi(Yer adları bilimi), Felsefe, Sosyoloji, İktisat, Kimya, İlahiyat gibi bilimler de Tarihe yardımcı olur.

Takvim

1- Güneş Yılı Esaslı Takvimler:

- Dünyanın güneş etrafında bir kez dönmesinden oluşur.
- İlk kez Mısırlılar tarafından bulunmuştur.
- Başlarda 365 gün olarak hesaplanmış, sonradan 6 saatlik ekleme yapılmıştır.
- Son şekline Papa 13.Gregoryen döneminde kavuşmuştur (1582)

2- Ay Yılı Esaslı Takvimler:

- Ay'ın dünya etrafında 12 kez dönmesinden oluşur.
- İlk olarak Sümerliler bulmuştur.
- Bir yıl 354 gün olarak hesaplandığından Güneş yılı takvimi ile 33 yılda 1 yıl fark oluşur.

Türklerin Tarih Boyunca Kullandığı Takvimler

1- 12 Hayvanlı Türk Takvimi:

- Güneş yılı esaslıdır. Başlangıcı bilinmemektedir.
- Her yıl bir hayvan adıyla anılır. (Siçan, Öküz, Pars, Tavşan, Ejderha, Yılan, At, Koyun, Maymun, Tavuk, Köpek, Domuz)
- Aylar sayılarla belirlenmiştir.
- 12 yılda bir devreder.
- Çinliler ve Tibetliler tarafından da kullanılmıştır.

2- Hicri Takvim:

- Ay yılı esaslıdır. Başlangıcı 622 Hicret olayıdır.
- Hz. Ömer döneminde oluşturulmuştur. (639)
- 1 Ocak 1926'ya kadar resmen kullanımda kalmıştır.
- Halen dini anlamda kullanımı sürmektedir.

3- Celali Takvim:

- Güneş yılı esaslıdır. Başlangıcı 1079 yılıdır.
- B.Selçuklu sultanı Melikşah döneminde oluşturulmuştur.
- Babür Devleti tarafından da kullanılmıştır.

4- Rumi Takvim:

- Güneş yılı esaslıdır. Başlangıcı Hicret olayıdır.
- Osmanlılar tarafından 1676'dan itibaren mali amaçla kullanılmaya başlanmıştır.
- 1839'dan itibaren resmi olarak kullanımı yaygınlaşmıştır.
- Miladi Takvimle aralarında 584 yıl fark vardır.
- 1 Ocak 1926'ya kadar kullanımda kalmıştır.

5- Miladi Takvim:

- Güneş yılı esaslıdır. Başlangıcı Hz. İsa'nın doğumudur.
- Romalılar tarafından düzenlenmiş şekline Jülien Takvimi şu an kullanılan son şekline ise Gregoryen Takvimi adı verilmiştir.
- Bir yıl 365 gün 6 saat olarak alınmış ve artık yıl hesaplaması yerleştirilmiştir.
- 26 Aralık 1925 Takvim İnkılabı ile Hicri ve Rumi Takvim'in yerine resmen kabul edilmiştir.

TARİH ÖNCESİ VE TARİHİ CAĞLAR

- Yazının bulunması ile Tarih çağları başlar.
- Yazının bulunmasından önceki dönemler Tarih Öncesi, sonraki dönemler ise Tarihi Dönemler olarak adlandırılır.
- Tarihi çağlara ayırma işlemi 19.yüzyıl'da tarihi daha kolay inceleyebilmek için yapılmıştır.
- Tarih öncesi çağlar kullanılan araç gereçlere göre, tarihi dönemler ise önemli toplumsal ve siyasal olaylara göre ayrılmıştır.
- Tarih öncesi çağlar dünyanın her yerinde aynı anda aynı sıralama ile yaşanmamıştır.

Tarih Öncesi Çağlar

Taş Çağı

Eskitaş (Kabataş - Paleolitik) Çağı

- İnsanlık tarihinin en uzun dönemidir.
- Doğaya bağımlı bir yaşam vardır.
- Türkiye'de bu döneme ait Antalya'da Karain, Beldibi, Belbaşı ve İstanbul'da Yarımburgaz mağaraları örnek gösterilebilir.

Soru 2010 YGS: Aşağıdakilerden hangisinin Cilalı Taş Devrini Yontma Taş Devrinden ayıran özelliklerden biri olduğu savunulamaz ?

- A) Köylerin kurulması
- B) Tarımla uğraşılması
- C) Araç ve gereç yapılması
- D) Dokumacılığın başlaması
- E) Hayvanların evcilleştirilmesi

Ortataş (Yontmataş – Mezolitik) Çağı

- Avcılık ve toplayıcılık temel geçim kaynağıdır.
- Mağaralarda yaşam devam etmiştir.
- Mağara duvarlarına resimler yapılmıştır.
- Çağın sonlarına doğru ateş bulunmuştur.
- Mikrolit denilen ve günlük yaşamda kullanılan basit araç-gereçler yapılmaya başlanmıştır.
- Türkiye'de bu döneme örnek olarak Antalya Beldibi, Ankara Macunçay, Göller yöresi Baradiz ve Samsun Tekkeköy gösterilebilir.

Yenitaş (Cilalıtaş – Neolitik) Çağı

- Yerleşik hayata geçilmeye başlanmıştır.
- İnsanlar tarım ile uğraşmaya başlamışlardır.
- Hayvanlar evcilleştirilmiştir.
- Toprak işlenerek çanak, çömlek yapılmıştır.
- Bitki liflerinden elbiseler yapılmıştır.
- İlk köyler kurulmaya başlanmıştır.
- Ticaret hayatı başlamıştır.
- Konya Çatalhöyük insanlık tarihinin ilk şehir yerleşmesi olarak kabul edilmektedir.
- Türkiye'de bu döneme örnek olarak Konya Çatalhöyük, Diyarbakır Çayönü, Gaziantep Sakçagözü gösterilebilir.

Not: Bu dönemde tüketim esaslı toplum hayatı son bulmuş üretim esaslı toplum yaşamı başlamıştır.

Maden Çağı

Bakır (Kalkolitik) Çağı

- Taş çağının sonlarına doğru madenler bulunmuştur.
- İlk bulunan ve işlenen maden bakırdır.
- Bakır çok bulunup kolay işlendiği için döneme adını vermiştir.
- En uzun maden devridir.
- Türkiye'de bu döneme örnek olarak Çorum Alacahöyük, Denizli Beycesultan, Çanakkale Kumtepe ve Truva ile Samsun İkiztepe gösterilebilir.

Tunç Çağı

- Bakırla kalayın eritilmesiyle daha dayanıklı bir karışım olan tunç elde edildi.
- Site denilen şehir devletleri ortaya çıktı.
- Sümer, Akad, Hitit gibi ilk büyük devletler kurulmaya başlandı.

Demir Çağı

- Demirin bulunup işlenmesi önemli bir buluştur.
- Silah yapım teknikleri gelişmiştir.
- Küçük şehir devletleri yerine büyük ve güçlü devletler kurulmuştur.
- Yazının bulunması ile tarihi çağlara geçilmiştir.

Tarihi Çağlar

İlkçağ: M.Ö. 3000 Sümerlerin yazıyı bulması ile başlamış, 375 Kavimler Göçü ile son bulmuştur.

Ortaçağ: 375 de başlamış 1453 İstanbul'un Fethi ile son bulmuştur.

Yeniçağ: 1453'de başlamış 1789 Fransız İhtilali ile son bulmuştur.

Yakınçağ: 1789'da başlamıştır.

ESKİÇAĞ MEDENİYETLERİ

Çin Medeniyeti

- Hanedanlar tarafından yönetilmiştir.
- Hükümdarlar "tanrının oğlu" unvanını taşımıştır.
- Türklere etkilenmişlerdir.
- Ordularını Türklere gibi düzenlemişlerdir.
- Hun akınlarından korunmak için Çin Seddi'ni inşa etmişlerdir.
- Türklere hakkındaki ilk bilgilere Çin kaynaklarından ulaşılabilir.
- Kendilerine özgü bir yazı ve alfabeyle sahiptirler.
- Tarım ve İpek Yolu ticareti güçlenmelerini sağlamıştır.
- İpek, porselen ve kumaş üretimi gelişmiştir.
- Budizm, Konfüçyüsçülük, Taoizm gibi inançlar yaygın olarak görülür.
- Kültür-medeniyet alanında çok ilerlemişlerdir.
- Pusula, barut, mürekkep, kağıt ve matbaa gibi bir çok önemli buluşa imza atmışlardır.

Hint Medeniyeti

- İndus ve Ganj nehirleri etrafında kurulmuştur.
- Göç yolları üzerinde bulunduğundan sık sık istilalara uğramıştır.
- Hinduizm, Brahmanizm ve Budizm gibi dinler bu topraklarda doğmuştur.
- En önemli özelliği Kast sistemidir. Toplumun sınıflara ayrıldığı bu sistemde sınıflar arası geçişler yasaklanmıştır ve katı kurallara hakimdir.
- Toplum: Brahmanlar (Din ad.), Kşatriyalar (Asiller ve Askerler), Vaysiyalar (Tüccar ve Zanaatkarlar), Südralar (Köylüler), Paryalar (Köleler)
- Kast sistemi millet olma bilincini engellemiştir.

İran Medeniyeti

- Önceleri Medler sonraları ise Persler bölgeye hakim olmuşlardır.
- Persler döneminde önemli gelişmeler yaşanmıştır.
- İlk kez ilkel bir posta teşkilatı kurmuşlardır.
- Ülkeyi Satraplık denilen eyaletlere bölmüşlerdir.
- Kral Yolunu canlandırarak ticarete ilerlemişlerdir.
- Zerdüşlük (ateşe tapma) inancı hakimdir.
- Yaptıkları saraylarda Pers üslubunu ortaya çıkarmışlardır.
- Anadolu'yu istila ederek buradaki medeniyetlere son vermişler ve Yunan sınırına dayanmışlardır.
- B.İskender Doğu seferi ile Perslere son vermiştir.

Mısır Medeniyeti

- Nil nehri etrafında kurulmuştur.
- Nil'in kuzeyine Aşağı, güneyine Yukarı Nil bölgesi denir. (Nehirlerin akış yönü)
- Kapalı bir medeniyettir. Diğer medeniyetlerden çok az etkilenmiş fakat etkisi çok olmuştur.
- Kral-ilah anlayışı hakimdir. (Firavun kralları)
- Ülkeyi Nom adı verilen şehirlere bölmüşlerdir.
- M.Ö. 1280'de Hititlerle Kadeş antlaşmasını imzalamışlardır. Bu antlaşma tarihteki ilk yazılı antlaşmadır.
- Nil nehrine bağlı tarımsal faaliyetler vardır.
- Ölümünden sonra yaşama inanmaları mumyacılığın gelişmesine neden olmuştur.
- Mumyacılık etkisiyle Tıp ve Eczacılık gelişmiştir.
- Astronomi, matematik ve geometri gelişmiştir.
- Güneş yılı takvimini bulmuşlardır.
- Dört işlem, ondalık sayı sistemi ve pi sayısının hesaplanması önemli gelişmelerdir.
- Hieroglif yazısını kullanmışlardır.
- Piramitleri inşa etmişlerdir.
- Bölge Pers, B.İskender ve Romalılar tarafından istila edilmiştir.

Doğu Akdeniz Medeniyetleri

1- Fenikeliler

- Lübnan ve civarında kurulmuştur.
- Bölge dağlık olduğundan denizcilik, ticaret ve koloncilik ile uğraşmışlardır.
- İlkçağ'ın ilk büyük denizcileridir.
- Kolonilerinde vatan edinme düşüncesi yoktur.
- 22 harften oluşan Fenike alfabesi tarihin ilk alfabesidir. İyon, Frig, Lidya ve Yunanlılar tarafından geliştirilmiştir. Romalılar ise son şeklini vererek Latin alfabesini oluşturmuştur.
- Cam ve Fildişi işlemciliği yaygındır.

2- İbrani Medeniyeti

- Filistin ve çevresinde kurulmuştur.
- Davut döneminde Kudüs inşa edilmiştir.
- Süleyman döneminde zenginleşmişlerdir.
- Sonrasında Yuda ve İsrail olarak ikiye ayrılmışlardır. Asur ve Babiller tarafından istila ve sürgünlere uğramışlardır.
- İlk tek tanrılı inanca sahip medeniyettir.
- Musevilik inancını sadece İbrani'lere özgü bir inanç olarak kabul etmeleri bu inancın yayılmasını engellemiştir.
- Milli bir din olan Musevilik Yahudilerin devletsiz kalmalarına rağmen kültürlerini korumasını sağlamıştır.

Mezopotamya Medeniyetleri

1- Sümerler

- Orta Asya kökenlidirler.
- Site denilen şehir devletleri halinde yaşamışlardır.
- Sitelerin başında Patesi (Ensi) denilen idareciler vardır. Birkaç siteye hakim olana Lugal, ülkenin tamamına hakim olana Lugal Kalma denirdi.
- Kral-ilah anlayışı ve çoktanrılı inanç vardır.
- Zigurat denilen çok amaçlı dini yapılar vardır.
- M.Ö. 3000 de yazıyı bulmuşlardır. (Çivi yazısı)
- İlk yazılı kanunlar olan Urukagina Kanunlarını yapmışlardır. (M.Ö. 2750- İlk hukuk devleti)
- Gılgamış, Tufan ve Yarattılış destanları önemlidir.
- Matematik, geometri ve astronomide ileridirler.
- Bölme ve çarpma cetvelleri, yüzey ve hacim ölçümü, dairenin 360 dereceye bölünmesi, tekerliğin icadı gibi buluşları vardır.

2- Akadlar

- Sami ırkıdan gelmektedirler.
- Başkentleri Akade'dir.
- İlk düzenli ordu ve ilk imparatorluk'u kurmuşlardır.
- Merkeziyetçi devlet yapısı vardır.
- Ageda denilen tapınaklar yapmışlardır.

3- Babiller

- Sami kökenlidirler.
- Başkentleri Babilon'dur.
- Hammurabi döneminde dine dayalı devlet anlayışı yerine ordu gücüne dayanan mutlak krallık anlayışı yerleştirilmiştir.
- Sümer kanunlarından yararlanarak kısas usulüne dayanan Hammurabi kanunları hazırlanmıştır.
- Hammurabi kanunlarında mülkiyet, ticaret ve ceza alanlarında hükümler bulunmaktadır.
- Babil'in asma bahçeleri ve Babil kulesi en önemli eserleridir.
- Astronomide ilerlemişlerdir.
- I.Babil Hititler tarafından, II.Babil Persler tarafından yıkılmıştır.

4- Asurlar

- Asya ve Sami karışımı bir halktırlar.
- Başkentleri Ninova'dır.
- En geniş sınırlara ulaşan Mezopotamya medeniyetidir.
- Orduda ilk kez süvari birlikleri kullanmışlardır.
- Ticarete çok ilerlemişlerdir.
- Lidyalılarla beraber Kral Yolu'nu inşa etmişlerdir.
- Ticaret aracılığı ile Anadolu'nun yazı ile tanışmasını sağlamışlardır. (Kayseri Kültepe)
- Yazılı tabletleri toplayarak ilk arşivcilik çalışmaları yapan medeniyettir.
- Babil kanunlarından yararlanarak Mezopotamya'daki en sert cezalara sahip kanunları yapmışlardır.
- Heykeltraşlık ve kabartmaları önemlidir. Nemrut dağındaki heykeller Asur krallarının tasviridir.

5- Elamlar

- Orta Asya kökenlidir.
- Önceleri şehir devletleri halinde iken sonradan merkezi krallık olmuşlardır.
- Başkentleri Sus kentidir.
- Asurlular son vermiştir.

Ege Medeniyetleri

1- Girit Medeniyeti

- İlk kurulan Ege medeniyetidir.
- Denizcilik, gemi yapımı, ticaret ve balıkçılık gelişmiştir.
- Taş işlemeciliği ve saray yapımında ileridirler.
- Knossos sarayı en önemli eserleridir.
- Dor'lar tarafından yıkılmıştır.

2- Miken (Aka) Medeniyeti

- Aka'lar tarafından Mora y.adasında kuruldu.
- Trakya üzerinden Ç.kale boğazına kadar ilerleyerek Truvalılarla savaştılar.
- Miken şatosu ve kuyu mezarları önemlidir.
- Dor'lar tarafından yıkılmışlardır.

3- Yunan (Dor) Medeniyeti

- Dor'lar tarafından kurulmuştur.
- Polis denilen şehir devletleri halinde yaşamışlardır.
- Sınıflar arası mücadele çeşitli kanunların yapılmasına neden olmuştur.
- **Dragon kanunları:** Soylular ve orta sınıf korunmuş. Alt tabakaya ağır cezalar getirilmiştir.
- **Solon kanunları:**Doğuştan gelen soyluluk kaldırıldı. Toplum gelirine göre sınıflandırıldı.
- **Klistenes kanunları:**Sınıf farklılıkları kaldırıldı. Halk meclisleri kuruldu.
- Tarihteki ilk demokrasi yönetimi Atina'da uygulanan Aristokratik demokrasidir.
- Çok tanrılı inanç vardır. Tanrıların insan şeklinde ölümsüz varlıklar olduğuna inanılmıştır.
- Mitoloji ve heykelcilik gelişmiştir.
- Olimpos dağındaki tanrılar adına yarışmalar düzenlemişlerdir. (Olimpiyatlar)
- Denizcilik ve kolonicilikte ilerlemişlerdir.
- Kolonilerinde vatan edinme düşüncesi uygulandığından başarılı olmuşlardır.
- Şehir devletleri sadece Perslere karşı birleşmiştir.
- Felsefe, tarih, tıp, geometri, astronomi gibi alanlarda ilerlemişlerdir.
- Fenike alfabesini geliştirerek kullanmışlardır.

Anadolu Medeniyetleri

1- Hititler

- Kızılırmak kıvrımı Kapadokya bölgesinde kurulmuşlardır.
- Başkentleri Hattuşaş'tır.
- Başlangıçta feodal beyliklerden oluşan devlet, merkezden valilerin atanmasıyla merkeziyetçi yapıya kavuşmuştur.
- Kral-ilah anlayışı vardır. Kral başyargıç, başrahip ve başkomutan'dır.
- Kraldan sonra en yetkili kişi ana kraliçe Tavananna'dır.
- Pankuş bilinen ilk meclistir.
- Anallar tanrılara hesap vermek için yazılan yıllıklardır.
- M.Ö. 1280'de Mısırlılar ile Kadeş Antlaşmasını imzalamışlardır. (İlk yazılı antlaşma)
- Çok tanrı inancı vardır. Çevre kültürlerin tanrıları da kutsal kabul edildiğinden Hitit ülkesine Bin-Tanrı ili denir.
- Çivi ve hiyeroglif yazısını beraber kullanmışlardır.
- İlk kez özel mülkiyet ve aile hukuku alanında çalışmalar yapmışlardır.
- En önemli eserleri Yazılıkaya ve İvriz kabartmalarıdır.
- Ege göçleri sonucunda yıkılmışlardır.

2- Frigyalılar

- Sakarya nehri Ankara civarında kurulmuştur.
- Başkenti Gordion'dur.
- Tarım ve hayvancılık gelişmiştir. Tarım inanışlarını ve hukuk kurallarını etkilemiştir.
- En önemli tanrıları Tabiat tanrıçası Kibebe'dir.
- Sert tarım kanunları yapmışlardır.
- Kral Midas dönemi en parlak devirdir.
- Fenika alfabesini kullanmışlardır.
- İlk hayvan hikayeleri (fabl) örnekleri görülür.
- Madencilik ve dokumacılıkta ilerlemişlerdir.
- Tapates halısı en önemli eserleridir.
- Kimmerler tarafından yıkılmışlardır.

3- Lidyalılar

- Gediz-B.Menderes nehirleri arasında kuruldu.
- Kurucusu Kral Giges'tir. Başkentleri Sard'dır.
- Asur topraklarına kadar uzanan Kral Yolu'nu inşa etmişlerdir.
- M.Ö. 700'de parayı icat ettiler.
- Fenike alfabesini kullandılar.
- Çok tanrılı inanç hakimdir.
- Paralı ordu kurmuşlardır.
- Persler tarafından yıkılmışlardır.

4- Urartular

- Van gölü çevresinde kurulmuştur.
- Başkentleri Tuşpa'dır.
- Tarım, hayvancılık ve maden işlemeciliğinde ilerlemişlerdir.
- Su kanalları bentleri ve kaleler yapmışlardır.
- Sert tarım kanunları vardır.
- Çok tanrılı inanç vardır. Ahiret inancı bulunur.
- Ölülerini oda şeklindeki mezarlara eşyaları ile beraber gömmüşlerdir.
- Medler tarafından yıkılmışlardır.

5- İyonyalılar

- Ege'deki ada ve y.adalar üzerinde kuruldu.
- Şehir devletleri halinde yaşamışlardır.
- Efes,Milet,Foça ve İzmir önemli şehirlerdir.
- Ön Asya ticaret yollarının bitiş noktasındadır.
- Özgür düşünce ve bilime önem vermişlerdir.
- Çok tanrılı inanç ve mitoloji görülür.
- Denizcilik ve kolonicilikle uğraştılar.
- Lidya saldırıları ile zayıfladılar, Persler tarafından yıkıldılar.

Hellen Medeniyeti

- Makedonyalı Büyük İskender tarafından kuruldu.
- Büyük İskender Anadolu'yu Pers istilasından kurtarmak için büyük bir doğu seferine çıktı.
- Yunan, Anadolu, Mezopotamya, Mısır, İran ve Hint medeniyetlerinin katkısı ile Hellenistik kültür ortaya çıktı.
- Bu sefer doğu-batı halklarının kaynaşmasını sağladı.
- Bergama, Antakya, İskenderiye başta olmak üzere birçok şehir kurmuştur.
- B.İskender'in ölümü ile generalleri Mısır'da Ptolomeler, Makedonya'da Antigonitler, Anadolu ile diğer topraklarda Selevkoslar kurulmuşlardır.
- Selevkoslar yıkılınca Bitinya, Pontus, Kapadokya ve Bergama krallıkları kuruldu.
- Hellenistik kültür 300 yıl boyunca etkisini sürdürmüştür.

Roma Medeniyeti

- En gelişmiş İlkçağ medeniyetidir.
- M.Ö. 753'te Romulus tarafından kuruldu.
- Sırasıyla Krallık, Cumhuriyet ve İmparatorluk dönemleri yaşanmıştır.
- Cumhuriyet döneminde devleti konsül denen iki memur beraber yönetmiştir. Konsüller birbirlerine ve senatoya hesap vermekteydi.
- Jül Sezar ile Cumhuriyet dönemi son buldu.
- Akdeniz ve çevresine tamamen hakim olmuşlardır.
- Tarihteki en büyük köleci devlettir.
- Takvime ve Alfabe'ye son şeklini vermişlerdir.
- Başlarda Yunan benzeri bir inanç vardır.
- Hristiyanlıkla ilk dönemler mücadele edilmiştir.
- 313 Milano Fermanı ile Hristiyanlık serbest oldu.
- 381'de resmi din ilan edildi.
- Toplum Patrici-Pleb ve Kölelerden oluşmuştur.
- Patriciler Romalı soylulardır ve asker-memur olma hakkına sahiptir. Plebler ise Roma'ya sonradan yerleşen tarım ve ticaretle uğraşanlardan oluşurdu. Hiçbir siyasi hakları yoktu.
- Patrici-Pleb mücadelesi sonucunda 12 Levha kanunları doğdu. Plebler memur olma hakkı aldı.
- Hitilerin yaptığı medeni kanun geliştirildi.
- Modern Avrupa hukukunun temeli atılmıştır.
- İhtiyarlar ve halk meclisleri kurmuşlardır.
- Kavimler Göçü'nün etkisiyle 396'da doğu-batı olarak ikiye ayrılmışlardır.
- Batı Roma 476'da yıkılmıştır.
- Doğu Roma 1453'te yıkılmıştır.

ORTA ASYA TÜRK TARİHİ

Göç Sebepleri:

- İklim değişiklikleri ve kuraklık
- Salgın hayvan hastalıkları
- Otlakların yetersizliği
- Boylar arasındaki mücadele
- Çin'in yoğun baskısı
- Nüfusun hızlı artışı
- Bağımsızlığı koruma düşüncesi

Göç Yönleri

- Doğu yönüne göç edenler: Çin'e ulaşmışlardır. Yoğun Çin nüfusu içinde asimile olmuşlardır.
- Kuzey yönüne gidenler: Sibirya'ya ulaştılar. Genel olarak fazla etkili olamadılar.
- Güney yönüne göç edenler: Hindistan'a ulaştılar. Bölge kültürü içinde savaşçı özelliklerini kaybederek asimile oldular.
- Batı yönüne göç edenler: En önemlileridir. Tarihin akışında rol oynayan büyük Türk devletlerini kurmuşlardır.

Asya Hun Devleti M.Ö 220 – 216

- Bilinen ilk teşkilatlı Türk devletidir.
- İslamiyet'ten önce kurulan Türk devletlerinden en uzun yaşayanıdır.
- Bilinen ilk hükümdarı Teoman'dır.
- En önemli hükümdarı ise Mete Han'dır.
- Bu dönemde:
  - İlk devlet ve ordu teşkilatının temelleri atıldı.
  - Ordu onlu sisteme göre düzenlendi.
  - Vatan ve millet anlayışını yerleştirdi.
- Mete'nin ölümünden sonra zayıflamaya başladılar.
- Ki-ok döneminden sonra bölünmeler başlamıştır.
- 48'de kalıcı olarak Kuzey ve Güney Hunları olarak ayrılmıştır.
- Güney Hunlarının 216'da Çin tarafından yıkılmasıyla son bulmuşlardır.

Not: Mete Han döneminden itibaren Türkler Çin'e defalarca üstünlük kumasına rağmen yoğun Çin nüfusu içinde asimile olmamak için Çin'i topraklarına katmamıştır.

Kavimler Göçü 375

- Hunların Karadeniz'in kuzeyinden Avrupa içlerine doğru hızla ilerlemesiyle Doğu Avrupa'da bulunan barbar kavimler yer değiştirmeye başladı.
- Angıllar, Saksonlar, Ostrogotlar, Vizigotlar, Gepitler, Vandallar, Franklar gibi kavimler batıya doğru yer değiştirdiler.

Sonuçları:

- Avrupa karışıklıklarla dolu bir döneme girmiştir.
- Avrupa'nın etnik yapısı değişmiştir.
- Avrupa'da bugünkü milletlerin temelleri atılmıştır.
- İlkçağ son bulmuş, Ortaçağ başlamıştır.
- Barbar kavimler arasında Hıristiyanlık yayılmaya başlanmıştır.
- Feodalite rejimi ortaya çıkmıştır.
- Skolastik düşünce ortaya çıkmıştır.
- Roma imparatorluğu ikiye ayrılmıştır. (395)
- Batı Roma imparatorluğu yıkılmıştır. (476)
- Avrupa Hun Devleti kurulmuştur.
- Avrupa'da bir çok efsane ortaya çıkmıştır.

Feodalizm:

- Kavimler göçünden sonra Avrupa'da karışıklıklar artmıştır.
- Roma'nın hakimiyetinin azalmasıyla halk can ve mal emniyetini sağlayabilmek için buldukları bölgedeki komutanların himayesine girmeye başladılar.
- Böylece şato ve kalelerin etrafında küçük feodal yönetimler kurulmaya başlandı.
- Bu sistemde himaye edenlere **Süzeren**, himaye edilenlere **Vassal** denilmiştir.
- Toplum Asiller - Rahipler – Burjuvalar – Köylüler olarak sınıflara ayrılmıştır.
- Serbest köylülerin dışında **Serf** denilen ve toprağa bağlı olarak alınıp satılan köylüler vardır.

Avrupa Hun Devleti 375-469

- Kurucusu Balamir'dir.
- Kavimler Göçü'nün sonunda Tuna boylarına gelerek devleti kurmuşlardır.
- Avrupa'da kurulan ilk Türk devletidir.
- Uldız döneminde Roma topraklarına seferler başlatılmıştır. Yine bu dönemde Türkler Kafkaslar üzerinden ilk kez Anadolu'ya girmişlerdir.
- Attila en önemli hükümdarıdır.
- Bu dönemde:
  - Doğu Roma ile 434'te Margos Antlaşması imzalandı. Doğu Roma vergiye bağlandı.
  - 447 Anatolius Barışı ile Doğu Roma'nın ödediği vergi üç katına çıkarılmıştır.
  - Galya üzerine sefer düzenlenmiştir.
  - 452'de Alpleri aşarak Roma üzerine yürümüştür. Fakat Papa liderliğindeki heyetle görüşmesi sonrasında geri dönmüştür.
- Attila'nın ölümü ile devlet zayıflamaya başlamıştır.
- Zor durumda kalan boylardan bir kısmı Orta Asya'ya geri dönmüş bir kısmı ise bölgede kalarak asimile olmuştur.
- Hunlar ordu teşkilatı, pantolon ve ceket giyme, atçılık konularında Avrupalıları etkilemiştir.

Kök-Türk Devleti 552 – 659

- Tarihte Türk adı ile kurulmuş ilk Türk devletidir.
- Bumin Han tarafından Avarlar'a son verek kurulmuştur.
- Bumin Han ülkenin doğusunu yönetirken kardeşi İstemi Yabgu batı bölgelerini yönetmiştir.
- Bumin Han'dan sonra işbaşına gelen Mukan Kağan döneminde de amcası İstemi Yabgu etkin bir yönetim sergilemiştir.
- İstemi Yabgu, Ak Hun Devletini Sasanilerle işbirliği yaparak yıkmıştır.
- İpek Yolu ticareti konusunda Sasanilerle ilişkiler bozulunca Bizans ile ittifak yapılmıştır.
- Son dönemlerde Maniheizm inancı görülmüştür.
- 582'de resmen Doğu-Batı olarak ikiye ayrılmıştır.
- Doğu 630'da Batı ise 659'da Çin hakimiyetine girerek yıkılmıştır.

II.Kök-Türk (Kutluk) Devleti 682 – 744

- Türkler yaklaşık 50 yıl Çin yönetiminde kalmıştır.
- Bu dönemde bağımsızlık kazanmak için defalarca ayaklanmışlardır. Bunlardan en önemlisi Kürşat Ayaklanmasıdır.
- Kutluk Han tarafından kurulmuştur.
- Kapgan Kağan döneminde eski sınırlara ulaşıldı.
- Bu dönemden itibaren yönetimde etkili olan Vezir Tonyukuk devletin güçlenmesini sağlamıştır.
- Bilge Kağan döneminde kardeşi Kültigin ordunun başında olmuştur.
- Bilge Kağan, Kültigin ve Tonyukuk adına yaptırılan Orhun Kitabeleri Türk tarihine ait ilk yazılı belgelerdir.
- Kitabeler ilk Kök-Türk devletinin yıkılışı, yapılan hatalar, arada yapılan mücadeleler ve yeni devletin kuruluşu hakkında bilgiler vermektedir.
- Bilge Kağan'ın ölümünden sonra hanedan üyeleri arasında anlaşmazlıklar çıkmıştır.
- Karluk, Basmil ve Uygurların baskıları sonucu yıkılmışlardır.

Uygurlar 744 – 840

- Kutluk Bilge Kül Han tarafından kurulmuştur.
- Merkez Ötüken'den Karabalasagun'a taşınmıştır.
- Moyen-Çur döneminde karışıklık içindeki Çin'in yardım isteklerine cevap verilmiştir.
- Böğü Kağan döneminde ise bir çok Çin şehri ele geçirilmiştir.
- Bu dönemde Maniheizm resmen benimsenmiştir.
- Uygurlar bir çok özelliği ile diğer Türk devletlerinden ayrılır.
- Yerleşik hayata geçen ilk Türk devletidir.
- İlk kez kalıcı mimari eserler bırakmışlardır.
- Kağıt ve matbaa gibi Çin buluşlarını kullanmışlardır.
- Moğol devlet teşkilatını etkilemişlerdir.
- 840'da Kırgızlar tarafından yıkılmıştır.
- Kansu bölgesine yerleşen Sarı Uygurlar ve Doğu Türkistan'a yerleşen Turfan Uygurları 13. Yüzyılda Moğol egemenliğini tanıdılar.

Diğer Türk Devletleri

Avarlar:

- Hem Asya hem de Avrupa'da devlet kurmuşlardır.
- İstanbul'u iki kez kuşatmışlardır.
- Slavların devlet ve ordu teşkilatını kurmasında ve millet haline gelmelerinde etkili olmuşlardır.
- Franklar tarafından yıkılmışlardır.

Bulgarlar:

- Kafkaslarda kurulan Büyük Bulgar krallığı Hazarlar tarafından yıkılınca ikiye ayrıldı.
- Tuna nehri boylarında kurulan Tuna Bulgarları Hıristiyanlığı benimseyerek asimile oldular.
- Tuna Bulgarları İstanbul'u kuşatmıştır.
- İtil-Volga Bulgarları ise ticaretle ilerlemişler ve Müslüman tüccarlardan etkilenerek İslamiyet'i benimsemişlerdir. Bu yönü ile ilk Türk-İslam devletlerinden birisi olmuşlardır.

Kırgızlar:

- Uygurları yıkarak bağımsız bir devlet kurdular.
- Manas destanının oluşmasını sağladılar.
- 1991'de yeniden bağımsızlık kazandılar.

Karluklar:

- Talas Savaşı sırasında Çin'e karşı Müslümanları desteklemişlerdir.
- İslamiyet'i topluca kabul eden ilk Türk boyudur.
- Karahanlıların kurulmasında etkili olmuşlardır.

Hazarlar:

- Kafkaslar bölgesinde kurulan Türk devletidir.
- 8. Ve 9. Yüzyıllar arasında bölgelerinde büyük güç sahibi olmuş ve ticaretle ilerlemişlerdir.
- Bu dönem Hazar Barış Çağı (Pax Hazarica) olarak adlandırılmıştır.
- Müslüman Araplarla Hz. Osman döneminden itibaren mücadele etmişlerdir.
- Ülkelerinde dinsel hoşgörüyü büyük önem vermişler ve üç tek tanrılı inanca ait ibadethanelerin açılmasını desteklemişlerdir.
- Yöneticileri Yahudilik dinini benimsemiştir.
- Rusları ordu ve devlet teşkilatı açısından desteklemişlerdir.
- Ruslar tarafından yıkılmışlardır.

Türgişler:

- Batı Kök-Türkler yıkılınca kurulmuşlardır.
- Yerleşik hayata geçmişlerdir.
- Emevilerle mücadele etmişlerdir.
- Ticaretle ilerlemişler ve ilk kez Baga Tarkan kendine ait para bastırmıştır.
- Uygur alfabesine benzer bir alfabe yapmışlardır.

Akhunlar:

- Hunların bir kolu tarafından Batı Afganistan'da kurulmuştur.
- Göktürkler ve Sasaniler tarafından yıkılmıştır.

Sibirler:

- 6. Yüzyılda Kafkasya'da devlet kurdular.
- Sibiryta bölgesine isimlerini vermişlerdir.

Macarlar:

- Fin-Ugor soyundan geldikleri de iddia edilmektedir.
- Bölgelerine isimlerini vermişlerdir.
- Slavların birleşmelerini ve Germenlerin Doğu Avrupa'ya girmelerine engel olmuşlardır.

Pecenekler:

- Oğuz baskıları sonucu Karadeniz'in kuzeyine göç ettiler.
- Bizans ordusunda paralı askerlik yapmışlardır.
- Malazgirt savaşı sırasında Bizans ordusundan Selçuklular tarafına geçmişlerdir.

Kıpçaklar (Kumanlar):

- Ruslarla ve Oğuzlarla mücadele etmişlerdir.
- Oğuzlarla mücadeleleri Dede Korkut hikayelerine konu olmuştur.
- Eyyubi ve Memluk ordularında görev almış ve zamanla yönetimde etkinlik kurmuşlardır.

Oğuzlar:

- Topluca İslamiyet'i benimsemişlerdir.
- Büyük Türk devletlerini kurmuşlardır.

Baskurtlar:

- Uralların güneyinde yaşamışlardır.
- Rus egemenliğine girmişlerdir.

Kimekler:

- İrtiş ırmağı kenarında yaşadılar.

Kültür ve Medeniyet

Devlet Teşkilatı:

- Ülke toprakları hanedan üyelerinin ortak malıdır.
- Kut, Gök Tanrı tarafından verildiğine inanılan yönetme yetkisidir ve kan yoluyla devam eder.
- Bu iki özellik Türk devletlerinde taht kavgalarının yaşanmasına ve devletlerin kısa sürede yıkılmasına ortam hazırlamıştır.
- Hatun denilen hükümdar eşleri yönetimde etkilidir.
- Şad (Tigin) denilen hükümdarın erkek çocukları deneyim kazanmak için illere yönetici olarak atanır.
- Doğu-Batı ya da Sağ-Sol kol olarak adlandırılan ikili yönetim anlayışı yaygındı. Doğu kutsal olduğundan Şad bu bölümü yönetir, Batı'yı yönetene genelde Yabgu ünvanı verilirdi.
- Devlet sorunlarının görüşülüp karara bağlandığı meclise Kurultay (Toy) denilirdi. Hakan başkanlık ederdi. Savaş-barış kararları burada alınırdı.

Ordu Teşkilatı:

- Türklerde askerlik bir meslek değildir. Eli silah tutan herkes kadın-erkek asker sayılırdı. Bu anlayış ordu-millet anlayışı olarak nitelendirilir.
- Mete Han'dan itibaren ordu Onluk Sisteme göre düzenlenmiştir.
- Savaşlarda orduyu Hakan komuta ederdi.
- Ordu genelde hafif silahlı atlı birliklerden oluşurdu

Hukuk:

- Hukuk sisteminin temelini toplum içinde nesillerdir geçerli sözlü hukuk kuralları olarak adlandırabileceğimiz Töre oluştururdu.
- Hakan buyrukları ve Kurultay kararları Töre'ye aykırı olamazdı.
- Yargucu denilen görevliler halk arasındaki davalara bakarlardı.
- Devlete karşı işlenen suçlarda idam cezası uygulanırdı.
- Uzun süreli hapis cezaları fazla görülmezdi.

Yazı, Dil ve Edebiyat:

- Türklerin ilk kullandıkları alfabe 38 harfli Kök Türk alfabesidir.
- Sonrasında 14-18 harfli Uygur alfabesi kullanıldı.
- Türk tarihinin ilk yazılı eserleri Orhun Kitabeleridir. Bilge Kağan, Kültigin ve Vezir Tonyukuk adına dikilen anıtlar mimar Yüluğ Tigin tarafından yapılmıştır.
- Yazıtlarda I.Kök Türk devletinin yıkılış sebepleri, yapılan hatalar, devlet adamlarının ve halkın görev ve sorumlulukları, Çin'in Türklere karşı uyguladığı politika, II.Kök Türk devletinin kuruluşu başta olmak üzere bir çok konu hakkında bilgi verilmiştir.

Din ve İnanış:

- Türklerde çok fazla inanç görülmesinin temel nedeni göçebe yaşamıdır.
- En eski Türk inancı Totemizm'dir. Bu inançta bazı canlı ya da cansız varlıklar kutsal kabul edilmiştir.
- Eski Türkler arasında en yaygın ve geleneksel inanç Gök Tanrı dinidir.
- Bu dine göre Türkleri var eden, koruyan, hakanları tahta çıkaran Gök Tanrı'dır. Bu inançta Kam(Şaman) denilen din sınıfı fazla güçlü değildir. Şamanlar tanrısal güçlerle tedavi yapma, ruh çağırma gibi ritüelleri uygularlardı.
- Uygurlarda yayılan Pers kökenli Maniheizm aslında Zerdüştlük-Budizm ve Hristiyanlık ilkelerinin karışımından oluşan bir inançtır. Savaşmayı ve hayvan eti yemeyi yasaklamıştır.
- Ayrıca Budizm, Hristiyanlık ve Musevilik gibi dinler de Türkler arasında yayılmıştır.
- Eski Türklerin en önemli özelliği sonsuz dinsel hoşgörüyü sahip olmalarıdır.
- Hazarlarda tüm inançlar için devlet ibadethaneler yaptırmış ve halk arasındaki davalara tüm inanç temsilcilerinin katıldığı bir kurul bakmıştır.
- Eski Türklere ölümden sonra yaşam inancı vardır.
- **Kurgan** denilen mezarlara ölümler genelde eşyaları ile beraber gömülürdü. Ölen kahramanların mezarlarına öldürdüğü düşman sayısınca dikilen küçük heykellere **Balbal** denilirdi. Ölümler **Yuğ Töreni** denilen bir merasimle gömülürdü.

Soru 2016 YGS:

Orhun Abidelerinde, "İnsanoğulları üzerine ecdadım Bumin Kağan, İstemi Yabgu ile tahta oturmuş; Türk milletinin ülkesini, töresini idare ve tanzim edivermiş... Asker sevk edip dört taraftaki kavmi hep itaat altına almış, hep muti kılmış." ifadeleri yer almaktadır.

Buna göre kağanla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

- A) Devleti töre kurallarıyla idare ettiğine
- B) Yönetimde tek söz sahibi olduğuna
- C) Teşkilatçı bir yapıya sahip olduğuna
- D) Egemenliğini geniş alanlara yaydığına
- E) Askerî gücünü etkin olarak kullandığına

İSLAM TARİHİ

İslamîyetten Önceki Genel Durum

- Arap yarımadası Yukarı Arabistan, Hicaz ve Yemen olmak üzere üç bölgeye ayrılmıştı.
- Hicaz en önemli bölge idi. Mekke, Medine ve Taif gibi önemli şehirler bu bölgede yer alıyordu.
- Mekke önemli bir din ve ticaret merkezi, Medine ise bir tarım kenti idi.
- Araplarca kutsal kabul edilen Kabe önemli bir ziyaret merkezidir ve Mekke'de bulunmaktadır.
- Kabe'nin içinde 360 adet put vardır. Bunların en önemlileri Hubel, Lat, Uzza ve Menat'tır.
- Ukaz Panayırı Mekke'yi bölgenin ticaret merkezi haline getirmiştir.
- Araplar arasında edebiyat, hitabet, şiir ve soy bilimi oldukça gelişmiştir.
- Kabilecilik, kan davaları, ahlaksızlık ve kadınlara önem vermeme yaygındır.
- Kabilecilik anlayışı Araplar içinde siyasi birlik olmamasının en önemli sebebidir.
- İslamın doğuşuna kadar Main, Seba, Himyeri, Nebat, Amelika ve Gassani gibi küçük devletler kurulmuştur.
- Gassani devleti Hıristiyan Arap devletidir.
- Bölgede putçuluğun yanı sıra Hıristiyanlık, Yahudilik ve Haniflik inançları görülür.
- Dönemin en güçlü devletleri Bizans ve Sasani imparatorluklarıdır.
- Bizans'ın başında Heraklius hanedanı vardır.
- Orta Asya'da Göktürk hakimiyeti vardır.

İslamîyetin Doğuşu

- Hz. Muhammed 571'de doğmuştur.
- Annesi Hz. Amine, babası Hz. Abdullah'tır.
- Doğumundan önce babasını, 6 yaşında iken annesini kaybetmiştir.
- Amcası Ebu Talip tarafından büyütülmüş, ticaret ile uğraşmıştır.
- Mekkeliler arasında güvenilirliğinden dolayı El-Emin lakabıyla tanınmıştır.
- 25 yaşında iken Hz. Hatice ile evlenmiştir.
- 610 yılında Hira dağında ilk vahiy gelmiştir.
- Hz. Hatice, Hz. Ebubekir, Hz. Zeyd ve Hz. Ali ilk inananlardır.
- Mekkelilerin aşırı baskısı sonucu ilk hicret Habeşistan'a yapılmıştır. (615)
- Baskıların artması üzerine Mekke'den Medine'ye Hicret gerçekleşmiştir. (622)

Arapların İslamîyete Karşı Cıkma Sebepleri

- Putçuluğu yasaklaması.
- Arapların atalarına olan aşırı bağımlılıkları.
- İslamîyet'in köleciliğe karşı olması.
- İslamîyet'teki ahiret inancı.
- İslamîyet'in getirdiği ahlaki kurallar.

Hicretin Önemi ve Sonuçları

- İslamîyet daha kolay yayılma imkanı buldu.
- İslam devletinin temelleri atıldı.
- İslamîyet devlet dini haline geldi.
- Hicri Takvim için başlangıç kabul edildi.

Medine'de İslamîyet'in kolay yayılmasının sebepleri

- Medinelilerin tek tanrı inancını Yahudilerden tanıyor olmaları.
- Hicret öncesi gerçekleşen Akabe biatları ile Medinelilerin bir kesiminin İslamîyet'i benimsemiş olmaları.
- Medinelilerin şehirdeki Evs ve Hazreç kabileleri arasındaki rekabeti İslamîyet sayesinde sona erdirmek istemeleri.
- Mekke ile Medine arasındaki rekabet.
- Bir lidere duyulan ihtiyaç.

SAVASLAR DÖNEMİ

Seriye: Hz. Muhammed döneminde yapılıp onun katılmadığı savaşlara verilen isimdir.

Gazve: Hz. Muhammed döneminde yapılıp onun katıldığı savaşlara verilen isimdir.

Bedir Savaşı 624

- Medineliler Hicret sırasındaki kayıplarını karşılamak için Ebu Süfyan kontrolündeki bir Mekke kervanını ele geçirmek istediler.
- Bu Mekkeliler tarafından öğrenilince karşı birlik gönderilerek Müslümanlığın hızlı yayılışı önlenmek istenmiştir.

Sonuçları:

- Müslümanların ilk savaş ve ilk zaferidir.
- Şam ticaret yolları ilk kez denetim altına alındı.
- İslam savaş hukuku ortaya çıkmıştır.
- Müslümanların eğitime verdikleri önem anlaşıldı.
- Uhud Savaşına neden oldu.

Uhud Savaşı 625

- Bedir Savaşına tepki vermek isteyen Mekkeliler tarafından başlatılmıştır.

Sonuçları:

- Müslümanların üstünlüğü ile başlamış sonradan Mekkeliler savaştaki üstünlüğü ele geçirmiştir.
- İki tarafta istediği sonucu alamadan savaş meydanından ayrılmıştır.
- Okçuların emirleri dinlememesi başarıyla engellemiş ve sonraki dönemde emirlerle itaatin önemi ortaya çıkmıştır.

Hendek Savaşı 627

- Mekkelilerin Uhud Savaşından ümitlenmeleri ve Müslümanları tamamen ortadan kaldırmak istemeleri üzerine başlatılmıştır.
- Mekkeliler 10 bin kişilik büyük bir ordu kurarak kesin sonuç almak istemişlerdir.

Sonuçları:

- Müslümanların yaptığı son savunma savaşıdır.
- Medine kenti hendekler kazılarak savunulmuştur.
- Bu başarı sonrasında Müslümanlar taarruza Mekkeliler savunmaya geçmiştir.
- Mekkelilerle işbirliği yapan Yahudi kabileleri şehirden çıkarılmıştır.
- Medine'de tek toplumlu hayat başlamıştır.
- Sürgün edilen Yahudiler Hayber'e yerleşmişlerdir.

Hudeybiye Antlaşması 628

- Müslümanlar hac görevi için Mekke önlerine geldi. Hendek Savaşı sonrasında güç kaybeden Mekkeliler barış teklifinde bulundu.

Maddeleri:

1. Müslümanlar hac görevini yapmadan dönecekler, fakat gelecek seneden itibaren hac yapabilecekler.
2. On yıl süre ile savaş yapılmayacak.
3. İsteyen kabile istediği tarafa geçebilecek.
4. Mekkelilerden Müslüman olup Medine'ye sığınanlar kabul edilmeyecek fakat Mekkelilere sığınanlar kabul edilecek.

Sonuçları:

- Mekkeliler Müslümanları resmen tanıdılar.
- Müslümanların zararına gibi görünmesine rağmen lehlerine sonuçlar doğuran bir antlaşmadır.
- Barış döneminde önemli kişiler Müslüman olmuştur. (Halid bin Velid, Amr bin As)
- Hayber'in fethine zemin hazırlamıştır.

Hayber'in Fethi 629

- Yahudilerin yerleşmesiyle Şam ticaret yolları tehdit altında kalmıştır.
- Fetihle birlikte Şam ticaret yolları kesin denetim altına alınmıştır.
- İlk kez Cizye vergisi uygulanmıştır.
- Arap yarımadasında Yahudiler kontrolünde yerleşim yeri kalmamıştır.

Mute Savaşı 629

- Hristiyan Gassani devletinin Müslümanların gönderdiği elçiyi öldürmesi üzerine çıkmıştır.
- Müslüman ordusu Gassaniler'e yardıma gelen kalabalık bir Bizans ordusu ile karşılaşmıştır.
- Seriyedir. Müslüman ordusuna komutan olarak atanan üç sahabe de şehit olunca Halid bin Velid komutan olarak belirlenmiştir.
- Halid bin Velid akılcı bir taktikle orduyu geri çekerek kayıpların artmasını önlemiştir.
- Bizans'la yapılan ilk savaştır.
- Müslümanlar başarısız olmuştur.

Mekke'nin Fethi 630

- Mekkeliler Hudeybiye antlaşmasını bozunca fetih kararı alınmıştır.
- Müslümanlar kalabalık bir şekilde şehri kuşatmış ve fazla direnişle karşılaşmadan fetih sağlanmıştır.

Sonuçları:

- İslamiyet büyük bir güç haline gelmiştir.
- Kabe Müslümanların eline geçti.
- Mekke ileri gelenleri Müslüman oldu.
- Kaçan putperestler Huneyn Vadisine sığındı.
- Bunlarla yapılan **Huneyn Savaşı** kazanılarak direniş tamamen bitirilmiştir.
- Aynı sene yapılan Taif kuşatması başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Tebük Seferi 631

- Bizans'ın Müslümanlar üzerine sefer yapacağı haberleri üzerine düzenlenmiştir.
- Hz. Muhammed'in son seferidir.
- Bizans ordusu ile karşılaşmamıştır.
- Şam kuşatılmış, veba salgını üzerine alınmamıştır.
- Karantina uygulaması yapılmıştır.
- Gassaniler bu sefer sırasında Müslümanlığı kabul etmiştir.

Veda Haccı ve Hutbesi 632

- Hz. Muhammed 632'de Veda Haccı olarak da bilinen ilk ve tek hac görevini yerine getirdi.
- Burada bulunan yaklaşık 100 bin Müslüman'a verdiği hutbeye Veda Hutbesi denilmiştir.
- Bu hutbede ırkçılık ve kan davaları yasaklanmış, aşırılıklardan kaçınma tavsiye edilmiştir.
- İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'ne benzeyen bir çok özelliği bulunmaktadır.
- Hz. Muhammed Veda Haccından sonra Medine'ye dönmüş ve 632'de vefat etmiştir.

DÖRT HALİFE DEVRİ

- Bu dönemde Halifeler bir kurul tarafından yapılan seçimle işbaşına getirilmiştir.
- Bu yüzden bu döneme İslam Tarihinin Cumhuriyet Dönemi denilmektedir.

Hz. Ebubekir Dönemi 632-634

- En kısa süre işbaşında kalan Halife'dir.
- Peygamberin vefatı ile ortaya çıkan karışıklıklar önlenmeye çalışılmıştır.
- Yalancı peygamberlerle mücadele edilmiştir.
- **Yemame Savaşı** ile ortadan kaldırılmışlardır.
- Zekat vermeyenlerle mücadele edilmiştir.
- Devlet memurlarına ve Halife'ye maaş bağlanmıştır.
- Vilayetlere valiler atanmıştır.
- Kur'an kitap haline getirilmiştir.

Sebepleri:

- Hz. Muhammed'in vefatı.
- Hafızların şehid olması.
- Tevrat ve İncil gibi bozulmasını önlemek.
- Hadislerle karışmasını önlemek.

Yermük Savaşı 634

- Bizans ile Müslümanlar arasındaki ilk ciddi ve büyük mücadeledir.
- Şam üzerine yürümeyi düşünen İslam ordusuna karşı Heraklius'un gönderdiği 200 bin kişilik Bizans ordusu arasında geçen savaştır.
- Savaş öncesi dört ayrı komutan tarafından yönetilen 50 bin kişilik İslam ordusu Halid bin Velid'in gayretleri ile tek komuta altında birleşmiş ve onun taktikleri ile büyük bir zafer kazanmıştır.
- Savaş sonucunda Suriye'nin kapıları açılmış ve Şam fethedilmiştir.

Hız. Ömer Dönemi 634-644

- Bizans'la yapılan Ecnadin Savaşı kazanılarak Suriye'nin fethi tamamlandı.
- Bizans ile yapılan savaşlar sonucunda Filistin, Kudüs ve Mısır fethedilmiştir.
- Mısır'ın fethi ile beraber Kuzey Afrika'daki fetih hareketleri başlamıştır.
- Sasanilerle uzun yıllar sürecek olan bir mücadele başlatıldı.
- Köprü (634), Kadisiye (636), Celula (637) ve Nihavent (642) Savaşları yapıldı.
- Köprü Savaşını kaybeden Müslümanlar daha sonra üstünlük kurarak Irak'ı ele geçirdi.
- Nihavent Savaşı ile son kez Müslümanlarla karşılaşan Sasaniler yine yenilerek yıkıldı.

Sonuçları:

- Irak ve İran fethedildi.
- Türklerle Müslümanlar komşu oldu.
- İlk kez değişik kültürlerle etkileşim başladı.

İdari Alanda Yapılanlar

- Sivil ve askeri teşkilatın temelleri atıldı.
- Ülke idari birimlere ayrıldı.
- İlk divan teşkilatı kuruldu.
- Kadıların tayini ile adli teşkilat kuruldu. Böylece idare yargıdan ayrılmış oldu.
- Vergi sistemi düzenlendi.
- İktisad sisteminin temelleri atıldı.
- Ordugah şehirler kuruldu. (İlk düzenli ordu)
- Hicri Takvim kullanılmaya başlandı.

Not: İslam tarihinde en fazla fetih yapılan dönem Hz. Ömer dönemidir.

Hız. Osman Dönemi 644-656

- Kuzey Afrika'da Tunus'a kadar ilerlendi.
- Bizans'ın Anadolu toprakları Erzurum'a kadar fethedildi.
- Kafkasya'da Hazar Türkleri ile mücadele edildi.
- Doğu'da Maverünnehr'e kadar ulaşıldı.
- İlk İslam donanması kurulmuştur.
- Bizans ile savaşlar yapılarak Kıbrıs alınmıştır.
- Bizans'la yapılan Zatus Sevari Savaşı ile Bizans donanması mağlup edilmiştir. Bu İslam donanmasının gücünü gösteren bir başarıdır.
- Sınırların genişlemesinden dolayı Kur'an çoğaltıldı.
- Kendi ailesinden olanları işbaşına getirmesi huzursuzluklara neden olmuştur.
- İslam dünyasındaki ilk karışıklıklar çıkmıştır.
- Medine'de şehid edilmiştir.

Hız. Ali Dönemi 656-661

- Hz. Ali karışıklıklar içinde Halife oldu.
- Hz. Osman'ın katillerinin bulunmasını isteyenler Hz. Ali'nin Halifeliğini tanımadılar.
- **Cemel Olayı (656):** Deve olayı olarak da bilinen bu olayda Hz. Ayşe, Talha ve Zübeyr Hz. Ali'ye karşı mücadele etmişlerdir. Mücadelede Talha ve Zübeyr öldü. Bu olaydan sonra başkent Kufe'ye taşındı.

- **Sıffin Savaşı (657):** Cemal olayında Talha ve Zübeyr'in ölümü Hz. Ali'ye olan muhalefeti arttırdı. Muaviye etrafında birleşen güçler Sıffin Savaşında Hz. Ali kuvvetleri ile mücadele etti. Savaşta zor durumda kalan Muaviye güçleri barış istedi.
- **Hakem olayı:** Halifelik sorununun hakemler tarafından çözümlenmesi düşünülmüştür. Fakat burada anlaşmazlık daha da büyümüştür. Bunun üzerine İslam dünyası Muaviye'den yana olanlar, Hz. Ali'den yana olanlar ve iki tarafa da karşı olanlar (Hariciler) olmak üzere üçe ayrıldı.
- Bu dönemde İslam dünyasındaki ilk mücadeleler ve ayrılıklar yaşanmıştır.
- İslam tarihinde ilk kez olarak fetih hareketleri durmuştur.

EMEVİLER

Muaviye:

- Kurucusu ve ilk hükümdarıdır.
- Başkent Kufe'den Şam'a taşınmıştır.
- Fetih hareketleri yeniden başlamıştır.
- İstanbul iki defa kuşatılmıştır.
- İslam dünyasındaki ilk muhafız ve posta teşkilatları kurulmuştur.
- Oğlu Yezid'i yerine veliaht ilan ederek Hilafeti Saltanata dönüştürmüştür.

Yezid:

- Ukbe bin Nafi Kuzey Afrika'nın fethini tamamladı.
- Kerbela olayında (680) Hz. Hüseyin ve taraftarları şehid edildi.
- Bu olaydan sonra İslam dünyasındaki ayrılıklar kesinleşti.

Abdülmelik:

- Arapça resmi dil olarak kabul edildi.
- İlk İslam parası basılarak Bizans'a olan ekonomik bağımlılık son buldu.

Velid:

- Maverünnehr ve Kafkaslarda fetihler yapıldı.
- Tarık bin Ziyad 711 Kadiks Savaşında Vizigotları mağlup ederek İspanya'yı fethetmeye başladı.

Sonraki dönemler:

- Süleyman döneminde İstanbul karadan ve denizden yine kuşatılmıştır.
- Ömer bin Abdülaziz döneminde adaletli bir yönetim anlayışı görülmüştür.
- Orta Asya'da İslam hakimiyeti sağlanmıştır.
- 732 Puvatya Savaşında Müslümanların Franklara yenilmesiyle İspanya'daki ilerleyiş son bulmuştur.
- Emeviler dönemi Hz. Ömer'den sonra fetih hareketlerinin en hızlı olduğu dönemdir.
- İslam mimarisi Hıristiyan mimarisi ile yarışabilecek bir seviyeye gelmiştir.

Yıkılış Sebepleri:

- Emevilerin izlediği ırkçı politikalar.
- Mevali politikasının yeni Müslüman olan toplumları küstürmesi.
- Abbasilerin, Şiilerin ve Haricilerin çalışmaları
- Ebu Müslim Horasani isyanı

Abbasiler 750-1258

- Emevilere karşı ayaklanan Ebu Müslim Emeviler'i yıkarak Kufe'de **Ebu'l Abbas**'ı halife ilan etti.
- Halife Ebu'l Abbas Hz. Muhammed'in amcası Abbas'ın soyundan geldiği için devlete Abbasiler denilmiştir.
- Abbasilerin en önemli özelliği Emeviler'in Mevali politikasını terketmiş olmasıdır.
- Bu yüzden Emevilere göre daha zayıf bir merkezi otoriteye sahip olmalarına rağmen hoşgörülü politikalar sayesinde uzun süre yaşamışlardır.
- **Ebu Cafer Mansur** döneminde başkent Kufe'den Bağdat'a taşınmıştır.
- Abbasilerin en parlak dönemi Halife **Harun Reşid** dönemidir. (786-809)
- Harun Reşid'in oğulları Memun ve Mutasım dönemlerinde Türklere önem verilmeye başlanmıştır.
- Türklerin milli özelliklerini korumak için bir dönem başkent olan Samarra kenti inşa edilmiştir.
- Türkler Avasıım eyaletlerinde, Hassa Ordusunda ve önemli devlet makamlarında görev almışlardır.
- Abbasi merkezi otoritesi gücünü kaybedince Tevaif-i Müluk Devletleri ortaya çıktı.
- Bunların en önemlileri şunlardır:
  - Tolunoğulları ve Akşitler (Mısır)
  - Aglebiler (Kuzey Afrika)
  - Tahiriler (Horasan)
  - Samanoğulları (Maveraünnehr)
  - Büveyhoğulları (Irak ve İran)
- Özellikle Büveyhoğulları ile Abbasi devleti sık sık sorun yaşadı.
- Önce Gazneli Mahmut sonrasında ise B.Selçuklu sultanı Tuğrul Bey Abbasilere destek olmuşlardır.
- Abbasiler 1258'de Moğol İlhanlı hükümdarı Hülagu'nun Bağdat'ı ele geçirmesiyle son buldu.
- Abbasi halifeliği 1517'ye kadar Memluklu himayesinde Kahire'de devam etmiştir.

Teşkilat Alanında Yapılanlar

- Vezirlik sistemi kuruldu. Türkler ve İranlılar bu göreve sıklıkla getirildi.
- Hz. Ömer döneminde kurulan Divan Teşkilatı geliştirildi. Devlet işlerinin görüşülüp çözüme kavuşturulacağı yeni divanlar kuruldu.
  - Divan-ı İnşa: Yazı işlerinden sorumludur.
  - Divan-ı Mezalim: Adalet işlerine bakmıştır.
  - Divanü'l Ceş: Askeri işlere bakmıştır.
  - Divan-ı Haraç: Mali işlerle ilgilenmiştir.

Bilimsel Alanda Gelişmeler

- Abbasiler bilimsel gelişmelere büyük önem vermişlerdir.
- Endülüs ile beraber IX. - XI. Yüzyıllar arasında İslam dünyasında İslam rönesansı denilen dönemin yaşanmasını sağlamışlardır.
- Hintlilerden alınan onlu sistem geliştirildi.
- Çinlilerden kağıt üretimini öğrenip geliştirdiler.
- Eski Yunan medeniyetine ait yazma eserler Arapça'ya çevrildi.
- Harun Reşid döneminde Beyt-ül Hikme adıyla önemli bir bilim merkezi kuruldu.

Endülüs Emevileri 756-1031

- Son Emevi Halifesi Hişam'ın torunu Abdurrahman tarafından İspanya'da kurulmuştur.
- Endülüs hükümdarları da Halife ünvanını kullanmışlardır. Bu dönemde Şii Fatımi devleti de Halife ünvanı kullanınca aynı anda üç devletin Halifelik iddiasında olduğu bir dönem yaşanmıştır.
- Endülüs Emevileri X. Yüzyılda III. Abdurrahman ve II. Hakem dönemlerinde en parlak dönemlerini yaşadılar.
- Bu dönemde başkent Kurtuba bir bilim ve kültür merkezi haline gelmiştir.
- Devlet adamları arasındaki mücadele ve isyanlar devletin yıkılmasına neden oldu.
- Endülüs Emevileri'nin yıkılmasıyla küçük Tevaif-i Müluk devletleri kurulmuştur.
- Bu zayıf devletler zamanla Hıristiyanların eline geçmiştir.

Beni Ahmer (Gırnata) Devleti 1232-1492

- Endülüs Emevileri sonrasında kurulan devlerin en önemlilerinden biridir. Başkentleri Gırnata şehridir.
- İspanya'daki son İslam devletidir.
- Devletin kurucusu Muhammed bin Ahmer'in Gırnata'da yaptırdığı Elhamra sarayı Ortaçağ'ın en önemli mimari eserlerinden birisidir.
- İspanya'da Hıristiyan Katolik birliğinin kurulmasıyla bölgede yaşayan Müslüman ve Yahudiler için zor bir dönem başlamıştır.
- Katliamlardan kaçmak isteyen Müslümanlar Türk korsanların yardımlarıyla Kuzey Afrika'ya kaçarken, Yahudiler Osmanlı Devletine sığınmıştır
- 1492'de Gırnata'nın da düşmesiyle İspanya'daki 750 yıllık İslam varlığı son bulmuştur.

TÜRK-İSLAM BİLGİNLERİ

İslami Bilimler

Tefsir: Kur'an'ı Kerim'i açıklayan ve yorumlayan bilimdir. (Taberi, Zemaşeri, İbn-i Mesut)

Hadis: Hz. Muhammed'in Müslümanlara yol göstermek için söylediği sözlerdir. (Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi, Nesai ve İbn-i Mace)

Fıkıh: İslam hukukudur. (Ebu Hanife, İmam Malik, İmam Şafii ve Ahmed bin Hanbel)

Kelam: Allahın birliği, sıfatları, ahiret ve İslam ile ilgili konuların akıl ve mantık yoluyla açıklayan bilimdir. (İmam Maturidi ve İmam Eş'ari)

Tasavvuf: Allahı tanımayı ve ona kalp yoluyla yaklaşmayı amaçlayan düşüncedir. Muhyiddin İbn-i Arabi önemli mutasavvıflardan biridir.

Fen ve Sosyal Bilimler

Matematik: Cebir ve Logaritma ile ilgili bir çok kural oluşturuldu. Trigonometri ve Geometri alanında eserler yazıldı. Harizmi'nin Hisabe'l Cebr adlı eseri Avrupa dillerine çevrildi.

Kimya: Cabir ilk hassas teraziyi kullanmıştır.

Tıp ve Eczacılık: Avrupa'da Avicenna adıyla tanınan İbn-i Sina'nın yazdığı El Kanun Fi't Tıp adlı eseri 500 yıl boyunca Avrupa'da ders kitabı olarak okutulmuştur. Errazi çiçek ve kızamık aşılarını anlatan kitaplar yazdı.

Felsefe: Farabi, İbn-i Sina ve İbn-i Rüşd önemli filozoflardır. Farabi'ye Muallim-i Sani ünvanı verilmiştir.

TÜRK İSLAM TARİHİ

Türklerin İslama Girişi

- Hz. Ömer: Sasaniler'in yıkılmasından sonra Türklerle Müslümanlar komşu oldular.
- Hz. Osman: Hazar Türkleri ile Müslümanlar arasında mücadeleler yaşandı.
- Emeviler: Irkçı politikalar ve Türgişlerin direnmesi Türkler arasında İslamın yayılışını yavaşlattı.

Talas Savaşı 751

- Çinliler ile Müslümanlar arasında yapılmıştır.
- Çin'in yayılmacı politikalarına karşı Türkler Müslüman Arapların yanında savaşa katılmışlardır.

Sonuçları:

- Çin mağlup edilmiştir.
- Orta Asya hızla İslamlaşmaya başlamıştır.
- Türkler kitleler halinde Müslüman olmaya başlamışlardır.
- Doğu'dan batı'ya büyük göçler yapılmaya başlanmıştır.
- Kağıt,matbaa,barut gibi buluşlar Müslümanlar tarafından tanınmıştır.

Not: Bu buluşlar Haçlı Seferleri sonucunda Avrupalılar tarafından tanınacaktır.

Türklerin İslamiyeti kolay kabul etme sebepleri

- Göktanrı dini gibi tek tanrılı bir inanç olması
- Türklerde olduğu gibi ahiret inancının olması
- Gaza düşüncesinin Türklerin savaşçı özelliklerine uygun olması
- Türk töresindeki ahlaki özelliklerin bir çoğunun İslamiyet'te de olması.
- Din adamlarının ayrıcalıklı olmaması

Türklerin İslamiyete Hizmetleri

- Orta Asya, Hindistan, Anadolu ve Balkanlar'da İslamiyeti yaymaları.
- Abbasilerden itibaren İslam ordularında görev yapmaları.
- Gaznelilerden itibaren Halifelîği koruma altına almaları.
- Selçuklulardan itibaren İslam siyasetine yön vermeleri.
- Haçlı saldırılarına karşı İslam dünyasını korumaları.
- Türk-İslam medeniyetini oluşturmaları.

Karahanlılar 840-1212

- Karluk, Yağma ve Çiğil Türkleri tarafından kurulmuştur.
- Karluklar İslamiyeti kabul eden ilk Türk boylarından birisidir.
- Kül Bilge Kadir Han tarafından kurulmuştur.
- Satuk Buğra Han Müslüman olarak Abdülkerim adını almıştır.
- Onun döneminde İslamiyet resmi din haline geldi.
- Ebu Nasr Ahmet döneminde Gaznelilerle ittifak yapılarak Samanoğulları devletine son verilmiştir.
- Ebu Nasr Ahmet Abbasi halifesi tarafından İslam hükümdarı olarak tanınan ilk Türk hükümdardır.
- Yusuf Kadir Han döneminde son kez tek yönetim altında ülke yönetilmiş onun 1032'de ölümü ile doğu ve batı olarak bölünmüştür.

- Doğu Karahanlılar'ın ilk hükümdarı Tamgaç Buğra Han döneminde Yusuf Has Hacib, Kutadgu Bilig'i hükümdara sunmuştur.
- Doğu Karahanlılar 1130'da Moğol kökenli Karahitaylar tarafından yıkılmıştır.
- Batı Karahanlılar önce B.Selçukluların sonrasında ise Karahitayların hakimiyetini tanımıştır.
- 1212'de Harzemşahlar tarafından tamamen yıkılmıştır.

Genel Özellikleri

- Hem yöneticileri hem de halk Türklerden oluşmuştur.
- Resmi dil Türkçe'dir. Han ünvanı kullanılmıştır.
- Başka kültürlerden en az etkilenen Türk-İslam devletidir.
- İlk kervansarayları inşa etmişlerdir.
- Sözlü edebiyat alanında Satuk Buğra Han destanı önemlidir.
- İlk Türk-İslam yazılı ederi bu dönemde ortaya çıkmıştır.
  - Divan-ı Lügati't Türk- Kaşgarlı Mahmut
  - Kutadgu Bilig – Yusuf Has Hacib
  - Atabet-ül Hakayık – Edip Ahmet
  - Divan-ı Hikmet – Ahmet Yesevi

Gazneliler 963-1187

- Samanoğulları komutanlarından Alp Tigin tarafından kurulmuştur.
- Başkenti Gazne'dir.
- İran devlet teşkilatından etkilenmişlerdir.
- Yöneticiler Türk, halk ise Afgan, İran ve Türk kökenlilerden oluşmuştur.
- Sebük Tigin döneminde tam bağımsız olmuşlardır.
- **Gazneli Sultan Mahmut** en önemli hükümdardır.
- Bu dönemde:
  - Şii Büveyhoğulları devletine karşı sefer düzenleyerek Abbasi halifesini korumuştur.
  - Abbasi Halifesinden Sultan ünvanını almıştır. (Sultan ünvanını kullanan ilk Türk)
  - İslam dünyasının koruyuculuğu politikalarını başlatmıştır.
  - Samanoğulları topraklarını ele geçirmiştir.
  - Hindistan'a 17 sefer düzenlemiştir. Bu seferler sonucunda Hindistan'da İslamiyet yayılmış ve Kast sistemi zarar görmüştür.
- Gazneli Mesut döneminde Selçuklularla mücadeleler başlamıştır.
- 1037'de şiddetlenen savaşlar 1040 Dandanakan yenilgisiyle son bulmuştur.
- Dandanakan Savaşında yenilen Gazneliler zayıflama sürecine girmiştir.
- 1187'de Gurlular tarafından yıkılmıştır.
- Yıkılmasında devletin bir çok farklı etnik yapıdan oluşması etkili olmuştur.
- Arapça'yı resmi dil yapmaları Türkçe'nin gelişimini yavaşlatmıştır.
- İkt sistemini ilk kullanan Türk devletidir.
- Firdevsi'nin Şehname'si bu döneme ait önemli bir eserdir.

Büyük Selçuklular 1040-1157

Kuruluş

- Selçuklular Oğuzların Üçok koluna bağlı Kınık boyuna mensupturlar.
- Selçuk Bey döneminde Cend şehrine yerleşerek Samanoğullarına hizmet etmeye başladılar.
- Selçuk Bey'den sonra boyun başına Arslan Yabgu geçti.
- Bu dönemde Samanoğulları'nın Gazneli-Karahanlı ittifakı ile yıkılması üzerine Selçuklular zor durumda kaldı.
- Arslan Yabgu, Gazneli Sultan Mahmut tarafından önce hapsedildi sonrasında ise hapiste öldü.
- Arslan Yabgu'dan sonra boyun başına Arslan Yabgu'nun daha önce vefat etmiş olan abisi Mikail'in çocukları olan Tuğrul ve Çağrı Bey geçti

Tuğrul Bey 1040-1063

- Tuğrul ve Çağrı Bey 1035'de ani bir baskınla Horasan civarını ele geçirdi.
- Gazneli Mesut bir antlaşma ile bölge valiliklerini Selçuklulara verdiyse de mücadele kısa süre sonra yeniden başladı.
- 1035'den sonra büyük kayıplar veren Selçuklular mücadeleyi bırakmayarak 1038 Serahs Savaşında Gaznelileri mağlup ettiler.
- Aynı yıl Nişabur alınarak Tuğrul Bey adına hutbe okutuldu.

Dandanakan Savaşı 1040

- Gazneliler'in Selçukluları bölgeden tamamen çıkarmak istemesi üzerine gerçekleşmiştir.
- Selçuklular önceleri kalabalık Gazneli ordusu ile meydan savaşına girmeyerek orduyu baskınlarla yıpratmıştır. Daha sonra Dandanakan ovasında yapılan savaşı 3 gün sonunda kazanmışlardır.

Sonuçları:

- Büyük Selçukluların kuruluşu tamamlandı.
- Gazneliler yıkılma aşamasına girdi.
- Doğudan batıya Türk göçleri hızlandı.
- Tuğrul Bey abisi Çağrı Bey tarafından sultan ilan edildi.

Not: Bu dönemde Çağrı Bey 1060'daki vefatına kadar ordunun başında bulunmuştur.

Pasinler Savaşı 1048

- Türklerin Anadolu'ya yönelik akınları Bizans'ı rahatsız etmeye başlamıştı.
- Bunun üzerine Selçuklular ile Bizans ordusu arasında yapılan Pasinler Savaşını Selçuklular kazandı.
- Pasinler Savaşı Selçuklular ile Bizans arasındaki ilk savaştır. Savaş sonrasında Türklerin Doğu Anadolu'daki etkinliği daha da artmıştır.

Bağdat Seferi 1055

- Abbasi Halifeliği Bağdat'ta iktidarı ele geçiren Şii Büveyhoğulları devletinin baskısı altındaydı.
- Halife Kaim bi-Emrillah'ın daveti üzerine Tuğrul Bey Bağdat'a girerek Şii baskısına son verdi.
- 1037'de Büveyhoğulları devletine son verildi ve Şii Fatımilerin saldırıları bertaraf edildi.
- Bu olaylar sonrasında İslam dünyasındaki en etkin siyasi otorite Selçuklular olmuştur.
- Abbasiler siyasi olarak Selçuklulara, Selçuklular ise sadece dini yönden Abbasilere tabi olmuştur.

Sultan Alp Arslan 1063-1072

- İlk iş olarak Nizamülmülk'ü vezir yaptı.
- Ermenilerin elindeki Hristiyanlar için kutsal kabul edilen Ani kalesi ile Kars fethedildi.
- Kardeşi Kavurd'un isyanını bastırdı.
- Anadolu'ya yönelik fetih hareketleri arttırıldı.

Malazgirt Savaşı 1071

Sebepleri:

- Bizans'ın Türkleri Anadolu'dan uzaklaştırmak istemesi.
- Anadolu'ya yönelik Türk akınlarının artması.

Sonuçları:

- Bizans ordusu mağlup edildi.
- Anadolu'nun kapıları Türklere açılmıştır.
- Alparslan komutanlarını Anadolu'nun fethi ile görevlendirilmiştir.
- Anadolu'da ilk Türk beylikleri kurulmuştur.
- Bizans'ın Avrupa'dan yardım istemesi Haçlı seferlerinin yapılmasında etkili olmuştur.
- Türkler İslam dünyasında prestij kazanmıştır.

Melikşah 1072-1092

- Devletin en parlak dönemidir.
- En geniş sınırlara ulaşılmıştır.
- Bu başarıda Vezir Nizamülmülk'ün katkısı çoktur.
- Vezir'in gözetiminde:
  - Nizamiye medreseleri açılmıştır.
  - Celali Takvim düzenlenmiştir.
  - Batınilerle mücadele edilmiştir.
  - Divan ve İkta sistemi oluşturulmuştur.
  - Nizamülmülk Siyasetname adlı eseri yazmıştır
- Melikşah'ın ölümünden sonra Berkyaruk ve Mehmet Tapar dönemlerinde taht kavgaları devleti zayıflatmıştır. Bu döneme Sencer son vermiştir.

Sultan Sencer 1118-1157

- Melikşah'ın oğullarından birisidir.
- Önce 1118'de doğu topraklarına hakim olmuş daha sonra ise ülkede birliği sağlamıştır.
- Selçukluları eski gücüne döndürmeyi başarmıştır.
- Fakat tam bu dönemde Moğol kökenli Karahitaylar ile savaşmak zorunda kalmıştır.
- **1141 Katvan Savaşında** Karahitaylar'a mağlup olunca devlet yıkılma sürecine girmiştir.
- Türkmenlerin isyanı ile iyice zayıflayan devlet Sencer'in 1157'de ölümü sonrasında yıkılmıştır.

B.Selçukluların Yıkılış Sebepleri:

- Veraset sorunu
- Batınilerin faaliyetleri
- Atabeylerin bağımsızlık kazanmaları
- Karahitay saldırıları
- Türkmenlerin devlete küstürülmesi
- Abbasi halifesinin faaliyetleri

B.Selçuklulardan ayrılarak kurulan devletler

- Horasan Selçukluları
- Kirman Selçukluları
- Irak Selçukluları
- Suriye Selçukluları
- Anadolu Selçukluları

B.Selçuklulardan ayrılarak kurulan atabeylikler

- Börililer (Şam Atabeyliği), Zengiler (Musul Atabeyliği), Salgurlular (Fars Atabeyliği), İldenizliler (Azerbeycan Atabeyliği), Begtekinogulları (Erbil Atabeyliği)

DiĞER TÜRK-İSLAM DEVLETLERİ

Tolunoğulları 868-905

- Mısır'da kurulan ilk Türk devletidir.
- Tevaif-i Müluk devletidir. Abbasilerden ayrılarak kurulmuş, yine Abbasiler tarafından yıkılmıştır.
- Kurucusu Tolunoğlu Ahmet'tir.
- Başkenti Fustat'tır. (Kahire)
- Yöneticiler Türk halk ise Araplardan oluşmuştur.

Aksitler (İhşidler) 935-969

- Mısır'da kurulan ikinci Türk devletidir.
- Kurucusu Abbasilerin Türk kökenli Mısır valisi Muhammet'tir.
- Hicaz bölgesine hakim olan ilk Türk devletidir.
- Yöneticiler Türk halk ise Araplardan oluşmuştur.
- Fatimiler tarafından yıkılmıştır.

Harzemşahlar 1097-1230

- B. Selçuklulardan ayrılarak kurulmuştur.
- Kurucusu Kutbettin Muhammet'tir.
- İlk dönemler Selçuklulara bağlı kalmışlardır.
- 1157'de Sencer'in ölümü ile tam bağımsız oldu.
- 1220 sonrasında Moğol istilasına uğramıştır.
- Son sultan Celalettin Harzemşah devleti yeniden canlandırmıştır.
- 1230 Yassıçemen Savaşında Anadolu Selçuklulara yenilerek yıkılmışlardır.
- Yıkılmaları Anadolu'yu Moğol istilasına açık hale getirmiştir.

Eyyubiler 1174-1250

- Selahattin Eyyubi tarafından Fatimilerin yerine kurulmuştur.
- 1187 Hittin Savaşı ile Kudüs'ü Haçlılarda geri almıştır.
- Bu gelişme III.Haçlı seferine neden olmuştur.
- Memluklar tarafından yıkılmıştır.

Memluk Devleti 1250-1517

- Eyyubi komutanlarından Aybeg tarafından kurulmuştur.
- Abbasilerin yıkılmasından sonra Abbasi halifeliğini koruma altına almışlardır.
- Sultan Kutuz 1260'da Ayn-ı Calut Savaşında Moğolları mağlup etmiştir.
- Bu savaşla Moğolların ilerleyişi son bulmuştur.
- Sultan Baybars döneminde Moğol İlhanlı devletini tekrar mağlup etmişlerdir.
- Fatih döneminden itibaren Osmanlılarla ilişkileri bozulmuştur.
- Yavuz Sultan Selim tarafından yıkılmıştır.
- Her komutanın hükümdar olma hakkına sahip olmasıyla geleneksel Türk hakimiyet anlayışının görülmediği Türk devletidir.

Timur İmparatorluğu 1369-1507

- Çağatay hanlığının zayıflaması üzerine Timur tarafından kurulmuştur.
- Altınorda devletini ortadan kaldırması Rusya'nın güçlenmesine yol açmıştır.
- Hindistan, Irak ve Anadolu topraklarını ele geçirmiştir.
- Osmanlıları mağlup ederek Anadolu'da beyliklerin yeniden kurulmasını sağlamıştır.
- Timur'un ölümünden sonra zayıflamış ve Özbekler tarafından yıkılmıştır.
- Semerkant bilim-kültür merkezi yapılmıştır.

- Türk bilgini Uluğ Bey ve edebiyatçı Hüseyin Baykara bu dönemde yaşamıştır.

Akkoyunlular 1350-1502

- Oğuzların Bayındır kolu tarafından kurulmuştur.
- Kara Yülük Osman zamanında kuruluşu tamamlanmıştır. Merkezi Diyarbakır'dır.
- Uzun Hasan dönemi en parlak dönemleridir.
- Bu dönemde Osmanlılarla rekabete girmişlerdir.
- 1473 Otlukbeli Savaşında Fatih'e yenilerek zayıflamışlardır.
- 1502'de Şah İsmail tarafından yıkılmıştır.

Karakoyunlular 1365-1469

- Oğuz boylarından biridir.
- Bayram Hoca tarafından Erzurum, Musul arasındaki bölgelerde kurulmuştur.
- Tebriz'i alarak başkent yaptılar.
- Timur'a karşı Osmanlılara sığındılar.
- 1469'da Uzun Hasan tarafından yıkıldılar.

Babür Devleti 1526-1858

- Timur'un torunlarından Babür Şah tarafından Kuzey Hindistan'da kurulmuştur.
- Başkentleri Agra'dır.
- Delhi'yi alarak Hindistan'a hakim oldu.
- Babürname adlı otobiyografisi önemlidir.
- Şah Cihan döneminde dünyanın en önemli eserlerinden olan Tac Mahal yaptırılmıştır.
- 1858'de İngilizler tarafından yıkılmıştır.

Diğere Önemli Devletler

Samanoğulları 875-999

- Orta Asya ve İran'da hakimiyet kurmuş hanedanlıktır.
- Türklerin İslamiyeti benimsemesinde etkili olmuşlardır.
- İslamiyetle Pers kültürünü kaynaştırmışlardır.
- Karahanlılar tarafından yıkılmışlardır.

Fatimiler 909-1174

- Tüm Kuzey Afrika'ya hakim olmayı başaran Şii Arap devletidir.
- Fatimi halifeliğini geçerli saymışlar ve buna uygun siyaset izlemişlerdir.
- Eyyubiler tarafından yıkılmıştır.

Moğollar 1206-1227

- Cengiz han tarafından Moğol boyları bir araya getirilerek kurulmuştur.
- Çin'i tamamen işgal ederek batıya yönelmişlerdir.
- Harzemşahlar mağlup edilerek tüm Türkistan hakimiyet altına alınmıştır.
- Cengiz Han'ın ölümünden sonra Baltık Denizi'ne kadar ilerlemişlerdir.
- Cengiz Han sonrasında ülke dörde bölünmüştür.
- Kubilay Hanlığı: Çin'de kurulmuştur. Zamanla Çin içinde asimile olmuşlardır.
- Çağatay Hanlığı: Türkistan'da kurulmuştur. Zamanla Türkleşmiştir.
- Altınorda Hanlığı: K.deniz'in kuzeyine hakim oldular. Türkleşmişlerdir.
- İlhanlılar: İran'da kurulmuştur. Zamanla İran kültürü içinde asimile olmuşlardır.

Türk-İslam Devletlerinde Kültür ve Medeniyet

Devlet Teşkilatı:

- Ülke toprakları hanedan üyelerinin ortak malıdır.
- Hükümdarlar önceleri hakan ve kağan Gaznelilerle beraber sultan ünvanını kullanmışlardır.
- Melik denilen hükümdarların erkek çocukları illere yönetici olarak gönderiliyordu.
- Selçuklulardan itibaren Atabey'ler meliklerin eğitiminden sorumlu tutulmuştur.
- Atabeylerin güçlenerek bağımsızlık kazanmaları Selçuklu merkezi otoritesini zayıflatmıştır.
- Hükümet işleri Divan-ı Saltanat denilen büyük divanda görüşülürdü.
- Selçuklulardan itibaren büyük divan dışında yardımcı divanlar da kurulmuştu. Bu divanlar şunlardır:
  - **Divan-ı İstifa:** Mali işlerle ilgilenirdi. Başında Müstevfi bulunurdu.
  - **Divan-ı Arz:** Askeri işlerden sorumludur. Başında Emir-i Arz bulunurdu.
  - **Divan-ı İshraf:** Mali ve idari işlerin kontrolünü yapardı. Başkanına Müşrif denirdi.
  - **Divan-ı İnşa:** Devletin iç ve dış yazışmalarını yapardı. Başkanına Tuğrai denirdi.
  - **Niyabet-i Saltanat:** Hükümdar başkentte olmadığına devlet işlerini yürüten divandır. Sultana vekalet eden başkanına Naib denirdi.
  - **Divan-ı Mezalim:** Adalet işlerinden sorumluydu. Başkanına Emir-i Dad denirdi.

Askeri Teşkilat

1. **Hassa Ordusu:** Merkezde bulunan, sultana bağlı, ücretli askerlerdir. Bu ordu içinde doğrudan sultana bağlı Gulaman-ı Saray denilen muhafız birlikleri de bulunurdu.
2. **İkta Ordusu:** Sipahiyan da denilen bu birlikler toprak gelirleri ile oluşturulurdu. Bu sistemin temelini Hz. Ömer atmıştır. İlk kullanan Türk devleti Gazneliler'dir. Nizamülmülk döneminde asıl şekline dönüşmüş ve Osmanlılar tarafından da geliştirilmiştir.
3. **Yardımcı Kuvvetler:** Savaş zamanı orduya katılan atabeylik, bağlı devlet ve gönüllü kuvvetleridir.

İkta sisteminin faydaları:

- Hazinesen para harcamadan güçlü bir ordu oluşturulmasını sağlamak.
- Taşrada asayişin sağlanması
- Çiftçilerin denetlenerek üretimin en üst seviyede olmasını sağlamak.
- Göçebe Türkmenlerin yerleşik hayata zarar vermesini engellemek.
- Devlet otoritesi en uzak bölgelere yayıldı.

Uç Bölgeler:

- Bizans ve Ermeni sınırındaki bölgelerdir.
- Uçlar bölgeyi tanıyan, askeri gücü olan beyler tarafından yönetilirdi.
- Uç beyleri bölgeyi yönetir, sınırları korur, savaş zamanı hükümdara katılırlardı.
- Saldırı zamanında sultana danışmadan önlemler alabilirlerdi.

Toprak Teşkilatı:

1. **Has Arazi:** Gelirleri hükümdara ait olan topraklardır.
2. **İkta Arazi:** Devlet adamı ve komutanlara verilen, gelirleriyle asker beslenen topraklar.
3. **Mülk Arazi:** Kişilere ait topraklardır. Alınıp satılır, miras bırakılır ya da vakfedilebilirdi.
4. **Vakıf Arazi:** Sosyal kurumların giderleri için ayrılan topraklardır.

Ekonomi:

- İpek ve Baharat yolu önem taşımaktadır.
- Karahanlılar ticareti geliştirmek için ilk kez olarak kervansaraylar inşa etmişlerdir.
- Loncalar esnafın teşkilatlanmasını ve denetlenmesini sağlayan kurumlardı.
- Devlet gelirlerini halktan alınan vergiler, ganimetler, bağlı devletlerden alınan vergiler oluştururdu.

Bilim, Dil ve Edebiyat:

- Karahanlılarda resmi dil Türkçe'dir
- Gaznelilerde saray ve ordu Türkçe konuşurken resmi dil Arapça olmuştur.
- Selçuklularda ise bilim dili Arapça resmi dil ise Farsça olmuştur.
- Karahanlılar döneminde Türk-İslam edebiyatının ilk yazılı eserleri ortaya çıkmıştır.
- Selçuklular döneminde kurulan Nizamiye Medresesi önemli bir eğitim kurumudur.
- Moğol istilası bu coğrafyadaki bilimsel gelişmeye büyük zarar vermiştir.

TÜRK-İSLAM BİLGİNLERİ

İslami Bilimler

Tefsir: Kur'an'ı Kerim'i açıklayan ve yorumlayan bilimdir. (Taberi, Zemahşeri, İbn-i Mesut)

Hadis: Hz. Muhammed'in Müslümanlara yol göstermek için söylediği sözlerdir. (Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi, Nesai ve İbn-i Mace)

Fıkıh: İslam hukukudur. (Ebu Hanife, İmam Malik, İmam Şafii ve Ahmed bin Hanbel)

Kelam: Allahın birliği, sıfatları, ahiret ve İslam ile ilgili konuların akıl ve mantık yoluyla açıklayan bilimdir. (İmam Maturidi ve İmam Eş'ari)

Tasavvuf: Allahı tanımayı ve ona kalp yoluyla yaklaşmayı amaçlayan düşüncedir. Muhyiddin İbn-i Arabi önemli mutasavvıflardan biridir.

Fen ve Sosyal Bilimler

Matematik: Cebir ve Logaritma ile ilgili bir çok kural oluşturuldu. Trigonometri ve Geometri alanında eserler yazıldı. Harizmi'nin Hisabe'l Cebr adlı eseri Avrupa dillerine çevrildi.

Kimya: Cabir ilk hassas teraziyi kullanmıştır.

Tıp ve Eczacılık: Avrupa'da Avicenna adıyla tanınan İbn-i Sina'nın yazdığı El Kanun Fi't Tıp adlı eseri 500 yıl boyunca Avrupa'da ders kitabı olarak okutulmuştur. Errazi çiçek ve kızamık aşılarını anlatan kitaplar yazdı.

Felsefe: Farabi, İbn-i Sina ve İbn-i Rüşd önemli filozoflardır. Farabi'ye Muallim-i Sani ünvanı verilmiştir.

İLK TÜRK BEYLİKLERİ

- 1071 Malazgirt Savaşından sonra Alparslan'ın komutanları tarafından Anadolu'da kurulan beyliklerdir.
- Anadolu'nun Türkleşmesine, bayındır hale getirilmesine, yer adlarının Türkçeleştirilmesine büyük katkıda bulunmuşlardır.

Danışmentliler:

- Danışment Ahmet Gazi tarafından kurulmuştur.
- Sivas, Kayseri, Tokat civarında kurulmuştur.
- Haçlılar ve Bizans ile mücadele etmişlerdir.
- II. Kılıçarslan tarafından yıkılmıştır.
- Danışmentname dönemin önemli edebi eseridir.
- Yağlıbasan Medresesi ve Kayseri Ulu Camii en önemli mimari eserleridir.

Saltuklular:

- Ebulkasım Saltuk tarafından kurulmuştur.
- Erzurum ve civarına hakim olmuşlardır.
- Haçlılar ve Gürcülerle mücadele etmişlerdir.
- A. Selçuklular tarafından yıkılmışlardır.

Mengücekiler:

- Mengücek Gazi tarafından kurulmuştur.
- Erzincan, Kemah ve Divriği civarında kurulmuştur
- Gürcüler, Rumlar ve Danışmentlilerle savaştılar.
- A. Selçuklular tarafından ortadan kaldırıldılar.
- Divriği Ulu Camii en önemli eserleridir.

Artuklular:

- Melikşah döneminin önemli komutanlarından Artuk Bey'in oğulları tarafından kurulmuştur.
- Hasankeyf, Harput ve Mardin Artukluları olarak üç kol halinde yaşamışlardır.
- Mardin Artukluları ilk beylikleri içinde en uzun süre devam edeni olmuştur. (1409)
- Malabadi köprüsü en önemli eserleridir.

Çaka Beyliği:

- Çaka Bey tarafından İzmir ve civarında kuruldu.
- Çaka Bey ilk Türk donanmasını kurarak Midilli, Rodos gibi adaları fethetti.
- I. Kılıçarslan tarafından öldürtüldü ve beylik topraklarına Bizans hakim oldu.

Diğer İlk Türk Beylikleri

- Sökmenliler – Ahlat, Van Gölü civarı
- İnaoğulları – Diyarbakır
- Çubukoğulları – Harput
- Dilmaçoğulları – Bitlis
- İnançoğulları – Denizli Ladik
- Tanrıvermişoğulları – Efes çevresi

ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİ

- Anadolu'nun Türk yurdu olmasını sağlayan ve Haçlılarla en fazla mücadele eden Türk devletidir.

Kutalmışoğlu Süleyman Şah (1077-1086)

- 1077'de İznik'i alarak devleti kurdu.
- Sınırlarını Marmara Denizine kadar genişletti.
- Suriye Selçuklu sultanı Tutuş'la yaptığı mücadele sonucu öldü. Caber kalesine defnedildi.
- Çocukları Melikşah'ın elinde olduğu için devleti vezir Ebu'l Kasım yıkılmaktan kurtardı.

I. Kılıçarslan (1092-1107)

- 1092'de Melikşah'ın ölümü sonrasında Anadolu'ya gelerek tahta geçti.

- Çaka Bey'in kızıyla evlendi fakat Çaka Beyliğinin güçlenmesinden çekinerek Çaka Beyi öldürttü.
- 1096'dan itibaren I. Haçlı Seferi ile mücadele etmek zorunda kaldı.
- İznik'i boşaltarak başkenti Konya'ya taşıdı.
- Haçlılara ani saldırılarla büyük kayıplar verdi.
- Doğu bölgesinde genişlemesine karşı çıkan Selçuklu kuvvetlerine yenilerek ölmüştür.

I. Mesut (1116-1155)

- I. Kılıçarslan'ın ölümünden sonra devlet yine bir süre başsız kalmıştı.
- I. Mesut devleti toparlayarak genişlemeyi yeniden başlattı.
- II. Haçlı seferine karşı başarılı mücadeleler göstermiştir.
- Anadolu'da bayındırlık faaliyetleri başlatmıştır.
- İlk kez para bastırmıştır.

II. Kılıçarslan (1155-1204)

- A. Selçukluların yükselme dönemine girmesini sağlamıştır.
- Danışmentlilere son vererek birliği sağladı.

Miryokefalon Savaşı 1176

Sebepleri:

- Bizans'ın Türkleri Anadolu'dan atmak istemesi.
- A. Selçukluların giderek güçlenmesi.

Sonuçları:

- Bizans savunmaya Türkler taarruza geçti.
- Bizans'ın Türkleri Anadolu'dan atma ümidi kalmadı.
- Anadolu kesin olarak Türk yurdu haline geldi.
- Haçlı seferleriyle kaybedilen üstünlük geri alındı.
- Savaş sonrasında fetih hareketleri devam etti.
- III. Haçlı seferine karşı mücadele edildi.
- II. Kılıçarslan yaşadığı dönemde ülkeyi 11 oğlu arasında paylaştırdı.

I. Gıyaseddin Keyhüsrev (1204-1211)

- Başlarda kardeşi Rükneddin Süleymanşah ile mücadele etmiş ve tahttan bir süre uzaklaşıp sonra tekrar geri dönmüştür.
- Samsun ve Antalya'yı fethetmiştir.
- Antalya'da donanma kurularak denizcilik faaliyetleri başlatılmıştır.
- 1211'de İznik Rumlarına karşı kazanılan savaş sırasında şehit olmuştur.

I. İzzettin Keykavus 1211-1220

- Kıbrıslı tüccarlar ve Venedikliler ile ticaret antlaşmaları imzaladı.
- Kervansaray yapımına ağırlık verdi.
- Sinop alınarak ilk tersane kuruldu.

I. Alaaddin Keykubat (1220-1237)

- A. Selçukluların en parlak dönemidir.
- Moğol istilasına karşı önlemler almaya başladı.
- Bu amaçla kaleleri onardı, Harzemşah ve Eyyubilerle ittifak yapmaya çalıştı.
- Alanya alınarak ikinci tersane kuruldu.
- Kırım'ın Suğdak limanı alındı.
- Bu denizcilikte ulaşılan gücü gösteren bir fetihtir.
- Harzemşahların Ahlat'ı alması üzerine ilişkiler bozuldu ve 1230 Yassıçemen Savaşı yapıldı.

1230 Yassıçemen Savaşı

- Harzemşahlar mağlup olarak yıkıldı.
- Bu savaş sonunda Moğollarla komşu olundu.
- Eyyubilerle de mücadeleler yaşandı.
- Böylece ittifak girişimleri gerçekleşmedi.
- Fakat Alaaddin Keykubat'ın ölümüne kadar Moğollar harekete geçmedi.

II. Gıyaseddin Keyhüsrev (1237-1246)

- Devlet zayıflama dönemine girmiştir.
- **1240 Baba İshak (Babailer) ayaklanması** zorlukla bastırıldı.
- Bu devletin zayıfladığını gösteren ilk olaydı.

1243 Köseadağ Savaşı

- Anadolu'ya giren Moğol ordusuyla yapıldı.

Sonuçları:

- Anadolu'da Moğol istilası başladı.
- A. Selçuklular yıkılma sürecine girdi.
- Moğollara vergi verilmeye başlandı.
- Anadolu'da bir çok beylik kuruldu.
- Moğol istilasından kaçan Türkler Anadolu'nun batı bölgelerinin Türkleşmesini sağladı.
- Yıkılış sürecinde taht mücadeleleri ve entrikalar devleti daha da zayıflattı.

Anadolu Selçuklularda Kültür ve Medeniyet

- İlk Türk-İslam devletleri özellikle de Büyük Selçuklu ile büyük benzerlikler gösterir.
- Fakat bazı konularda farklılıklar da vardır.
- A. Selçuklularda hükümdarlar öncekinden farklı olarak Farsça ünvanlar da kullanmıştır.
- Ordu teşkilatında ek olarak donanma bulunurdu. Reis-ül Bahr ya da Melik-üs Sevahil denilen donanma komutanları tarafından yönetilirdi.
- Ahilik sistemi tam olarak yerleşmiş ve sosyal-ekonomik hayatın temelini oluşturmuştur.

Anadolu Türk Beylikleri

- 1243 Köseadağ Savaşından sonra zayıflayan merkezi otorite sonucu kurulan beyliklerdir.
- Devletin zayıflayıp yıkılmasına neden olsalar da büyük faydaları da olmuştur.
- Özellikle Batı Anadolu gibi uc noktaların Türkleşmesini sağlamışlardır.
- Anadolu'nun imar edilmesini sağlamışlardır.
- Osmanlı Devletinin temelini oluşturan Osmanoğulları da bu beyliklerden birisi olmuştur.

Karamanoğulları

- Oğuzların Afşar kolu tarafından kurulmuştur.
- A. Selçuklular yıkılınca Konya'yı ele geçirerek Anadolu Türk birliğini sağlamaya çalıştılar.
- Osmanlılarla en fazla mücadele eden beyliktir.
- 1277'de Türkçeyi resmi dil ilan etmişlerdir.
- II. Beyazıt döneminde Osmanlılara bağlanmıştır.

Germiyanoğulları

- Kütahya, Simav civarında kuruldu.
- Topraklarının önemli bir bölümünü I. Murat döneminde çeyiz olarak Osmanlılara verdiler.
- Yıldırım döneminde Osmanlılara bağlandılar.
- Ankara Savaşı sonrasında yeniden kuruldu.
- II. Murat zamanında vasiyet yolu ile Osmanlılara katıldılar.

Karesioğulları

- Balıkesir, Çanakkale civarında kurulmuşlardır.
- Orhan Gazi döneminde Osmanlılara bağlandılar.
- Osmanlılara ilk bağlanan beyliktir.
- Osmanlıların donanma sahibi olmalarını sağladılar.

Hamitoğulları

- Isparta, Eğirdir, Antalya civarında kurulmuştur.
- I. Murat döneminde topraklarının bir bölümünü Osmanlılara satmıştır.
- Önce Yıldırım sonra II. Murat zamanında Osmanlılara katılmıştır.

Aydınoğulları

- Birgi, İzmir, Aydın civarında kurulmuştur.
- Umur Bey döneminde denizlerde çok güçlenerek Ege adalarına seferler düzenledi.
- Yıldırım – II. Murat zamanında Osm. bağlandı.

Menteşeoğulları

- Muğla ve civarında kurulmuştur.
- Yıldırım – II. Murat zamanında Osm. bağlandı.

Saruhanoğulları

- Manisa civarında kurulmuştur.
- Yıldırım – I. Mehmet zamanında Osm. bağlandı.

Candaroğulları

- Kastamonu, Sinop civarında kurulmuştur.
- Kuvvetli bir Karadeniz donanmasına sahip oldu.
- Yıldırım – II. Murat zamanında Osm. bağlandı.

Eretna Devleti

- Uygur Türkleri tarafından Sivas, Kayseri civarında kurulmuştur.
- Vezir Kadı Burhaneddin tarafından yıkılmıştır.

Kadı Burhaneddin Devleti

- Eretna devleti yerine kuruldu.
- Timur tehlikesi üzerine Osmanlılara katıldı.

Ramazanoğulları

- Adana civarında kurulmuştur.
- Yavuz döneminden itibaren Osmanlılara bağlı olarak 1608'e kadar yaşamışlardır.

Dulkadiroğulları:

- Maraş, Elbistan civarında kurulmuşlardır.
- Safevilerle işbirliği yapmışlardır.
- Bunun üzerine 1515 Turnadağ Savaşı ile Yavuz tarafından Osmanlılara bağlandı.

Karakoyunlular

- Oğuz boyu olan Karakoyunlular Erzurum Musul civarına hakim olmuşlardır.
- Bayram Hoca tarafından kurulmuştur.
- Timur seferi sırasında Osmanlılarla beraber hareket ettiler.
- Akkoyunlular tarafından yıkıldılar.

Akkoyunlular

- Diyarbakır merkez olmak üzere kuruldu.
- Kurucusu Kara Yülük Osman'dır.
- En güçlü hükümdarları Uzun Hasan'dır.
- Otlukbeli Savaşında Osmanlılara yenilerek zayıflamışlardır.
- Safeviler tarafından yıkılmışlardır.

ORTAÇAĞ'DA AVRUPA

Kavimler Göçü 375

- Hunların Karadeniz'in kuzeyinden Avrupa içlerine doğru hızla ilerlemesiyle Doğu Avrupa'da bulunan barbar kavimler yer değiştirmeye başladı.
- Angıllar, Saksonlar, Ostrogotlar, Vizigotlar, Gepitler, Vandallar, Franklar gibi kavimler batıya doğru yer değiştirdiler.

Sonuçları:

- Avrupa karışıklıklarla dolu bir döneme girmiştir.
- Avrupa'nın etnik yapısı değişmiştir.
- Avrupa'da bugünkü milletlerin temelleri atılmıştır.
- İlkçağ son bulmuş, Ortaçağ başlamıştır.
- Barbar kavimler arasında Hıristiyanlık yayılmaya başlanmıştır.
- Feodalite rejimi ortaya çıkmıştır.
- Skolastik düşünce ortaya çıkmıştır.
- Roma imparatorluğu ikiye ayrılmıştır. (395)
- Batı Roma imparatorluğu yıkılmıştır. (476)
- Avrupa Hun Devleti kurulmuştur.
- Avrupa'da bir çok efsane ortaya çıkmıştır.

Feodalizm:

- Kavimler göçünden sonra Avrupa'da karışıklıklar artmıştır.
- Roma'nın hakimiyetinin azalmasıyla halk can ve mal emniyetini sağlayabilmek için buldukları bölgedeki komutanların himayesine girmeye başladılar.
- Böylece şato ve kalelerin etrafında küçük feodal yönetimler kurulmaya başlandı.
- Bu sistemde himaye edenlere **Süzeren**, himaye edilenlere **Vassal** denilmiştir.
- Toplum Asiller - Rahipler – Burjuvalar – Köylüler olarak sınıflara ayrılmıştır.
- Serbest köylülerin dışında **Serf** denilen ve toprağa bağlı olarak alınıp satılan köylüler vardır.

Kilise ve Papalık

- Katoliklerin başında Papa, Ortodoksların başında Patrik bulunmaktadır.
- Kilisenin etkisiyle Skolastik düşünce ortaya çıkmıştır.
- Papalar krallara taç giydirerek siyasi gücü de ellerine geçirmiştir.
- Kilise'nin otoritesini sağlamlaştıran yaptırımları vardır.
- **Aforoz:** Kişilerin dinden çıkarılmasıdır.
- **Enterdi:** Bir ülkedeki dini faaliyetlerin durdurulmasıdır. Toplumsal aforoz.
- **Endüljans:** Halkın günahlarından kurtulmak ve cennete ulaşmak için kiliseye para ödemesidir.

HAÇLI SEFERLERİ

Dini Sebepler:

- Kudüs'ün ele geçirilmek istenmesi
- Kluni tarikatının çalışmaları
- Katolik kilisesinin Ortodokslar üzerinde güç kazanma isteği
- Papalığın otoritesini artırma isteği

Ekonomik Sebepler:

- Doğunun zenginliklerine ulaşma isteği
- Avrupanın açlık ve fakirlik içinde olması
- Ticaret yollarının müslümanların elinde olması
- Fakir halka toprak vaad edilmesi

Siyasi Sebepler:

- Türklerin Malazgirt sonrası sürekli batıya doğru ilerlemesi
- Bizans'ın Avrupa'dan yardım istemesi
- Derebeylerin ilk sefere katılarak daha da güçlenmek istemesi
- Ortadoğu'da derebeylik yönetimleri kurmak

I.Haçlı Seferi 1096-99:

- Kralların katılmadığı Derebeylerin yönetiminde geniş halk kitlelerinin katıldığı seferdir.
- Anadolu Selçuklu sultanı I.Kılıçarslan ve beylikler mücadele etmişlerdir.
- Başkent İznik Haçlılar tarafından alınmıştır.
- Konya An. Selçuklu başkenti yapılmıştır.
- Türk kuvvetleri baskınlarla Haçlılara ağır kayıplar verdirmiştir.
- Buna rağmen Kudüs Haçlıların eline geçmiştir.
- Antakya,Urfa,Şam,Nablus gibi bir çok yerde Derebeylik yönetimleri kurmuşlardır.

Not: Başarıya ulaşan tek Haçlı Seferidir.

II.Haçlı Seferi 1147-49:

- Musul Atabeyi İmadeddin Zengi'nin Urfa'yı Haçlılardan alması üzerine düzenlenmiştir.
- Kralların katıldığı ilk seferdir.
- Alman imparatoru III.Konrad ve Fransa Kralı VII.Lui sefere katılmıştır.
- Alman kuvvetleri I.Mesud tarafından mağlup edilerek dağıtılmıştır.
- Bunun üzerine Fransız kuvvetleri Batı Anadolu üzerinden Antalya'ya ulaşmıştır.
- Büyük kısmı imha edilmiş ufak bir bölümü Kudüs'e ulaşmayı başarmıştır.

Not: Bu sefer sonrasında deniz yolunu kullanma fikri ağırlık kazanacak bu durum ise Venedik, Ceneviz gibi devletlerin zenginleşmesini sağlayacaktır.

III.Haçlı Seferi 1189-92:

- 1187 Hittin Savaşı sonunda Selahattin Eyyubi'nin Kudüs'ü alması üzerine düzenlenmiştir.
- Alman imparatoru Barbarossa Anadolu'dan ilerlemeye çalıştı.
- Kral'ın ölmesi üzerine ordusu dağıldı.
- Fransa kralı II.Filip ve İngiliz kralı Arslan Yürekli Richard deniz yoluyla Akka'ya ulaştılar.
- Selahattin Eyyubi ile yaptıkları savaşı kaybederek geri döndüler.
- Bu seferde İngilizler Kıbrıs'ı ele geçirdi.

IV.Haçlı Seferi 1202-04:

- Eyyubilerin bazı Haçlı kalelerini alması üzerine düzenlenmiştir.
- İstanbul'a gelen Haçlılar şehri yağmalayarak bir Latin Krallığı kurdular.
- İstanbul'dan kaçan Bizans soyluları İznik ve Trabzon Rum devletlerini kurdular.
- İznik Rum Devleti 1261'de Haçlıları uzaklaştırıp Bizans'ı yeniden canlandırdı.
- Trabzon Rum Devleti ise 1461'de Fatih tarafından yıkılmıştır.

Not: Amacından uzaklaşan bir Haçlı Seferidir.

Diğer Seferler:

- Haçlılar İslam dünyasına yönelik 4 sefer daha düzenlemiştir.
- Bu seferler deniz yoluyla Mısır ve Suriye üzerine yapılmıştır.
- Tamamı başarısız olmuş seferlerdir.

Haçlı Seferlerinin Sonuçları

Ekonomik Sonuçlar:

- Doğu ve Batı arasındaki ticaret gelişti
- Akdeniz limanları önem kazandı.
- Türk-İslam coğrafyası yağmalandı.
- Müslümanlar ekonomik kayıplara uğradı.
- Avrupa'da hayat standardı yükseldi.
- Ticaretle uğraşan burjuva sınıfı ortaya çıktı.
- Papanın ve kralların yapılan seferlerin masraflarını karşılamak için bankerlerden borç para almaları bankacılık sektörünü geliştirdi.

Dini Sonuçlar:

- Papa ve kiliseye olan güven sarsıldı.
- Avrupalılar İslam dünyasını daha yakından tanıdı.
- Kutsal yerler Müslümanlarda kaldı.
- Katolik ve Ortodoks kiliseleri arasındaki ayrılıklar daha da arttı.
- Skolastik düşünce ilk kez zayıflamaya başladı.

Siyasi Sonuçlar:

- Türklerin batıya olan ilerleyişi bir süre durdu.
- Türklerin İslam dünyasındaki önemi arttı.
- Bizans'a istediği yardım yapılamadı.
- Bizans başlarda rahatlasa da sonradan bu seferlerden zararlı çıktı.
- Feodalite rejimi zayıfladı.
- İslam dünyası Moğol saldırılarına açık hale geldi.

MAGNA CARTA (Büyük Ferman) 1215

- İngiltere kralı Yurtsuz John'un kabul ettiği fermanıdır.
- Bu ferman ile ilk kez bir kral kendi yetkilerini sınırlanmıştır.
- Buna göre hiç kimse haksız yere cezalandırılmayacak, mal ve mülküne el konulmayacak, sürgün edilmeyecektir.
- Vergiler halkın gelirine göre belirlenecektir.
- Bu fermanın etkisiyle İngiltere'de 1295'te Parlamento açılmıştır.

YÜZYIL SAVAŞLARI 1337-1453

- İngiltere kralı III.Edward'ın Fransa tahtında hak iddia etmesiyle başlamıştır.
- İngiltere'nin kıta Avrupa'sında toprak sahibi olmak istemesi temel sebebidir.
- İngiltere başlarda Fransa topraklarının önemli bir bölümünü işgal etti.
- Fakat Jan Dark uyanışı sonrasında Fransa toparlandı ve işgali sona erdirdi.
- Bu savaşlar sırasında Derebeylerin zarar görmesi Avrupa'da krallıkların güçlenmesini sağlamıştır.

OSMANLI DEVLETİ TARİHİ

KURULUŞ DEVRİ 1299-1453

- Osman Bey 1281-1326
- Orhan Gazi 1326-1362
- I. Murat 1362-1389
- Yıldırım Bayezid 1389-1402
- Fetret Devri 1402-1413
- Çelebi Mehmet 1413-1421
- II. Murat 1421-1451
- II. Mehmet 1451-1481

Kuruluş Sırasında Genel Durum

- Anadolu'da siyasi birlik yoktur.
- Anadolu Türk beylikleri ortaya çıkmıştır.
- İlhanlı Devleti Orta ve Doğu Anadolu'da etkindir.
- Anadolu Selçuklu Devleti yıkılmak üzeredir.
- Ege'de Venedik, Karadeniz'de Ceneviz kolonileri bulunmaktadır.
- Bizans merkezi otoritesi gücünü kaybetmiştir.
- Bizans'ta taht kavgaları ve Anadolu'da tekfurlar arası mücadele hakimdir.

Osmanlı Beyliğinin Genişleme Sebepleri

- Osmanlıların merkeziyetçi bir yönetim anlayışına sahip olmaları.
- Beyliğin jeopolitik konumu.
- Bizans'ın eski gücünde olmaması.
- Yoğun Türkmen göçlerinin uç bölgelere yığılması
- Cihad ve Gaza anlayışı.
- Osmanlıların güçlenene kadar beylikler arası mücadeleye girmemesi.
- Yetenekli padişahların işbaşına gelmesi.
- Karesioğullarından ele geçirilen donanma.
- İzlenen adaletli ve hoşgörülü politika.

OSMAN BEY 1281-1326

- Oğuzların Kayı boyu Alaattin Keykubat döneminde Ankara Karacadağ bölgesine gelerek yerleşmişlerdir.
- Ertuğrul Gazi'ye bağlı olanlar Söğüt Domaniç civarına göç etmişlerdir.
- 1281'de Ertuğrul Gazi'nin ölümü ile aşiretin başına Osman Bey geçmiştir.
- Osman Bey ilk dönemlerde aşiretten beyliğe geçişi sağlamıştır.
- İnegöl, Yarhisar, Karacahisar, Mudurnu ve Bilecik fethedilmiştir.
- Bilecik ilk başkent olarak kabul edilebilir. (1299)
- 1302 Koyunhisar Savaşında Bursa Tekfuru önderliğindeki ordu mağlup edildi.
- Böylece Bizans'a karşı ilk savaş zaferle son buldu.
- Mudanya alınarak Bursa'nın denizle bağlantısı kesildi.
- Son yıllarında, hasta olan Osman Bey yerine devleti Orhan Gazi yönetmeye başladı.

ORHAN GAZİ 1326 – 1362

- 1324'ten itibaren yönetimde söz sahibi oldu.
- 1326'da Bursa'yı fethederek başkent yaptı.

Palekanon (Maltepe) Savaşı 1329

- Kocaeli bölgesindeki ilerleyiş ve İznik'in kuşatılması üzerine Bizans saldırıya geçti.
- Bizans İmparatoru'nun yönettiği ordu mağlup edildi.

Sonuçları:

- İlk kez Bizans İmparatorluk ordusu mağlup edildi.
- İznik alınarak geçici bir süre başkent yapıldı.
- Osmanlı beyliği diğer beyliklerin dikkatini çekti.
- 1337'de İzmit alınarak Kocaeli yarımadasının fethi tamamlandı.

Karesioğullarının Osmanlılara bağlanması 1345

- Karesioğulları iç karışıklıklardan yararlanılarak Osmanlılara bağlandı.

Sonuçları:

- Anadolu Türk birliği yolunda ilk adım atıldı.
- İlk kez donanmaya sahip olundu.
- Rumeli'ye geçiş kolaylaştı.
- Hacı İlbey, Evrenos, Ece Halil gibi önemli komutanlar Osmanlı hizmetine girdi.

Rumeli'ye Geçiş 1353

- Bizans İmparatoru Kantakuzen'e rakipleri karşısında yardımlar yapıldı.
- İlişkileri geliştirmek isteyen Bizans Osmanlıların istediği Çimpe kalesini üs olarak verdi. (1353)
- 1354'te Gelibolu'nun alınmasıyla genişleme siyasetine başlandı.
- Şehzade Süleyman Paşa 1358'deki ölümüne kadar Tekirdağ'a kadar olan bölgeyi fethetti.

Teşkilatlanma Alanında Yapılanlar

- Divan Teşkilatı kuruldu.
- Vezirlik sistemi kuruldu. (İlk Vezir-Alaattin Paşa)
- Yaya ve Müsellem Ordusu kuruldu.(düzenli ordu)
- İznik'te ilk medrese açıldı.
- Adli teşkilat oluşturuldu.

Not: Devlet teşkilatının temelleri atılmıştır.

I. MURAT 1362-1389

Anadolu'daki Faaliyetler

- Orhan Gazi tarafından ilk kez alınıp kaybedilen Ankara yeniden Osmanlı kontrolüne geçti.
- Germiyanogullarından Kütahya, Simav ve çevresi çeyiz yolu ile alındı.
- Hamitoğullarından Isparta ve Beyşehir civarı satın alındı.
- Karamanoğulları ile ilk mücadeleler başladı.(1386)

Rumeli'deki Faaliyetler

Sazlıdere Savaşı 1362

- Bizans mağlup edildi.
- Savaş sonucunda Edirne fethedildi.
- Haçlıların birleşmesine neden oldu.

Sırpıncığı Savaşı 1364

Sebebi: Edirne ve Filibe'nin alınması.

Önemi: Osmanlılara karşı yapılan ilk Haçlı seferidir.

Sonuçları:

- Başkent Edirne'ye taşındı.
- Sırbistan ve Bulgaristan'da bazı bölgeler alındı.

Çirmen Savaşı 1371

- Sırp ordusu mağlup edilmiştir.
- Batı Trakya'nın fethi tamamlanmıştır.

I. Kosova Savaşı 1389

Sebebi: Sofya, Niş, Manastır gibi kentlerin alınması.

Sonuçları:

- Haçlı ordusu mağlup edildi.
- Osmanlı ordusu ilk kez top kullandı.
- Savaş sonunda I. Murat şehid oldu.

Teskilat Alanında Yapılanlar

- Veraset alanında ilk kez değişiklik yapıldı.
- Buna göre topraklar hanedanın ortak malıdır prensibi yerine hükümdar ve erkek çocuklarının ortak malıdır prensibi getirildi.
- Pençik sistemi uygulanmaya başlandı.
- Yeniçeri ocağı kuruldu.
- Tımar sistemi uygulanmaya başlandı.
- Mali sistemin temelleri atıldı.
- Rumeli beylerbeyliği kuruldu. (Lala Şahin Paşa)

Not: Devlet teşkilatının yapılanması tamamlandı.

YILDIRIM BAYEZİD 1389-1412

Anadolu Türk Birliğinin Sağlanması

- Yıldırım'ın ana amaçlarından birisi Anadolu Türk birliğini sağlamaktır.
- 1392 Kırkdilim Savaşında Kadı Burhaneddin beyliğine yenildiler.
- 1397 Akçay Savaşında Karamanoğulları mağlup edilerek Konya ve Karaman alındı.
- Merkezden uzaktaki Dulkadir ve Ramazanoğ. hariç tüm beylikler itaat altına alındı.
- Timur tehlikesinden çekinen Kadı Burhaneddin beyliğinin Osmanlılara katılmasıyla birlik sağlandı
- Anadolu beylerbeyliği kuruldu.

İstanbul Kuşatmaları

- Yıldırım İstanbul'u çeşitli anlaşmazlıklar sonucunda dört kez kuşatmıştır.
- 1391 ve 1395 kuşatmaları etkisizdir.
- 1396'da Anadoluhisarı (Güzelcehisar) inşa edilerek kuvvetli bir kuşatma başlatıldı.
- Haçlılar birleşince kuşatma kaldırıldı.
- Niğbolu zaferi sonrasında şehir yeniden kuşatılmış fakat Timur tehlikesi üzerine Bizans ile anlaşma sağlanmıştır.
- İstanbul'da bir Türk mahallesi kurulması, vergi ödenmesi ve ticaret için giriş çıkış serbestliği gibi maddeler içeren bir antlaşma yapılmıştır.

Niğbolu Savaşı 1396

Sebepleri:

- 1394'te Bulgar krallığının ortadan kaldırılması.
- Balkanlardaki ilerleyişin devam etmesi
- İstanbul'un kuşatılması.

Sonuçları:

- Haçlılar büyük kayıplar vererek mağlup oldu.
- Eflak ve Boğdan'a giden yollar açıldı.
- Haçlılar uzun süre toparlanamadılar.

Ankara Savaşı 1402

Sebepleri:

- İki hükümdarın da cihan hakimiyeti düşüncesinde olması.
- Karakoyunlu Kara Yusuf ile Celayirli Ahmet'in Osmanlılara sığınması.
- Bazı Anadolu Türk beylerinin Timur'a sığınarak onu Osmanlılara karşı kışkırtması.
- İki hükümdar arasındaki sert mektuplaşmalar.
- Timur'un Çin seferinden önce Osmanlı sorununu halletmek istemesi.
- Timur'un Sivas'ı, Yıldırım'ın Erzincan'ı alması.

Sonuçları:

- Beylik askerlerinin ve Tatarların ihaneti sonucunda Osmanlılar mağlup oldu.
- Anadolu Türk birliği bozuldu.
- Beyliklerin birçoğu yeniden kuruldu.
- Bizans'ın alınması 50 yıl kadar gecikti.
- Osmanlı Devleti dağılma tehlikesi geçirdi.
- Balkanlardaki Türk ilerleyişi geçici süre durdu.
- Kardeşler arası mücadele başladı. (Fetret Devri)

FETRET DEVRİ 1402-1413

- İsa, Süleyman, Musa ve Mehmet Çelebiler arasındaki taht mücadelesi yapılan dönemdir.
- Süleyman Çelebi 1410'a kadar başkent Edirne'ye hakimdir.
- İsa Çelebi, Amasya merkez olmak üzere Anadolu topraklarına hakim olan Mehmet Çelebi tarafından 1406'da öldürüldü.
- Musa Çelebi ile Mehmet Çelebi, Musa Çelebi'nin Rumeli'ye geçerek başkent Edirne'ye hakim olan Süleyman'la mücadele etmesi konusunda anlaştı.
- 1410'da Musa Edirne'ye hakim oldu ve kaçmaya çalışan Süleyman öldürüldü.
- Musa Çelebi 1411'de İstanbul'u kuşattı.
- Mehmet Çelebi Bizans'la ittifak yaparak Rumeli'ye geçti ve Musa ile mücadeleye başladı.
- İlk iki savaşı Musa kazansa da son savaşta galip gelen Mehmet Çelebi birliği sağladı.
- Fetret Devrinde Balkanlarda büyük bir gerileme olmamıştır. Bunun sebepleri:
  - Başkent Edirne'de devlet yönetiminin işlemediği
  - Niğbolu Savaşı sonrasında Haçlıların toparlanamaması.
  - Yüzyıl Savaşlarının etkisi.
  - İzlenen adaletli ve hoşgörülü politika.

I. MEHMET 1413 – 1421

- Anadolu'da iç düzeni sağlamak için Bizans ve Balkanlara karşı barış politikası izlendi.
- Saruhanoğullarına son verildi. Böylece Anadolu Türk birliği faaliyetleri yeniden başlamış oldu.
- Osmanlı'daki ilk dini nitelikli isyan olan Şeyh Bedrettin isyanı bastırıldı.
- Venedik'le ilk deniz savaşı yapıldı ve kaybedildi.
- Düzmece Mustafa isyanı ile mücadele edildi.

II. MURAT 1421 – 1451

- Yaş olarak en büyük olmamasına rağmen kaza geçiren Çelebi Mehmet'in vasiyeti ile tahta çıktı.
- Saltanatının ilk yılları iç mücadeleler ile geçti.
- Düzmece Mustafa'nın (amcası) Edirne'yi ele geçirmesi üzerine zor durumda kaldı.
- Bu isyanı bastırdıktan sonra bu sefer de Küçük Mustafa isyanı çıktı. Abisini de ortadan kaldırarak yönetime tek başına hakim oldu.
- Anadolu Türk birliği faaliyetlerine önem verildi.
- Hamitoğulları, Aydınoğulları ve Menteşeoğullarına son verildi.
- Germiyanogulları vasiyetle Osmanlılara katıldı.

Balkanlardaki Gelişmeler

- 1337-1340 arasında 3 yıl Rumeli'de kalarak önemli başarılar kazandı.
- Sırp krallığı ortadan kaldırıldı.
- 1440'ta Belgrad 6 ay kuşatıldı fakat alınmadı.
- Kral Ladislas'ın komutanı Hunyadi Yanoş'un 1440 sonrasında önemli başarılar kazandı.
- Osmanlı birlikleri mağlup edildi ve Niş ve Sofya kaybedildi.
- Karamanoğulları ile de uğraşan padişah Macar ilerleyişini durdurdu ve barış teklifinde bulundu.

1444 Edirne Segedin Antlaşması

1. 10 yıl süre ile savaş yapılmayacak.
2. Sırp toprakları geri verilecek.
3. Eflak Macarlara bırakılacak.
4. Tuna nehri aşılmayacak.

Sonuçları:

- Avrupa'da imzaladığımız ilk antlaşmadır.
- Başarısızlık kabul edilmiştir.
- II. Murat tahtı oğlu Şehzade Mehmet'e bırakmıştır.

1444 Varna Savaşı

Sebepleri:

- Taht'a Şehzade Mehmet'in geçmesi
- Haçlıların başarılarından cesaret alması.

Sonuçları:

- II. Murat orduların başına geçerek zafer kazandı.
- Ankara Savaşı sonrasında kazanılan ilk ciddi zafer olarak devletin gücü kanıtlandı.
- Macar kralı Ladislas öldü.

Not: Savaş sonrasında II. Murat tahtı tekrar Mehmet'e bırakmıştır. Fakat Çandarlı Halil Paşa'nın ısrarları sonucu 1446'da yeniden yönetime geçmiştir.

1448 II. Kosova Savaşı

Sebepleri:

- Varna mağlubiyetinin izlerini silmek istemeleri.
- Eflak ve Mora isyanlarından yararlanmak istemeleri.

Sonuçları:

- Haçlı orduları mağlup edildi.
- Varna Savaşını tamamlayan bir savaş oldu.
- Avrupalılar savunmaya çekildi.
- Türklerin Balkanlardan atılamayacağı kesinleşti.
- İstanbul'un fethine zemin hazırlandı.

Soru 2016 YGS:

Osman Gazi; Eskişehir'i kardeşi Gündüz Bey'e, Karacahisar'ı oğlu Orhan Bey'e, Yarhisar'ı Hasan Alp'e, İnegöl'ü silah arkadaşı Turgut Alp'e vermiştir. Ayrıca kayınbabası Şeyh Edebalı'ya Bilecik'in öşür vergisini bırakmıştır. Osmanlı kroniklerinde yer alan bu bilgilerle Osman Gazi'nin idari düzenlemeleri hakkında aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Ülke topraklarının gelirini hükümdar ailesi, akrabaları ve silah arkadaşları arasında paylaştığı
- B) Birbirine yakın yerleri dirlik olarak dağıttığı
- C) Dirlik uygulamasına Osman Gazi Dönemi'nde rastlandığı
- D) Osman Bey'in çevresinde farklı gruplardan etkin kişiler olduğu
- E) Dirliklerin, "Ülke hanedanın ortak malıdır." anlayışıyla dağıtıldığı

Soru 2011 YGS:

Osmanlı Devletinin kısa sürede gelişmesinde Bizans İmparatorluğu'nun aşağıdaki durumlarından hangisinin etkili olduğu savunulamaz?

- A) Sanatçıların din ve imparatorluk için çalışması
- B) Din ve mezhep anlaşmazlıklarının sık yaşanması
- C) Tekfurların kendi başarılarına hareket etmesi
- D) Halka ağır vergiler yüklenmesi
- E) Taht kavgalarının yaşanması

Soru 2013 YGS: Osmanlı Devleti, Rumeli'ye geçmesiyle birlikte ele geçirdiği topraklara Anadolu'nun çeşitli yerleşim yerlerinden önemli miktarda Türk nüfusu yerleştirmiştir.

Bu durumun aşağıdakilerden hangisine neden olduğu savunulabilir?

- A) Avrupalı devletlerle ilişkilerin gelişmesine
- B) Osmanlı egemenliğinin Balkanlarda giderek güçlenmesine
- C) Anadolu'da Celâli İsyanlarının çıkmasına
- D) Osmanlı Devleti'ndeki Türk nüfusunun azalmasına
- E) Balkan devletlerinin siyasi ayrıcalıklar kazanmasına

YÜKSELME DÖNEMİ 1453 – 1579

- **II. Mehmet 1451 - 1481**
- **II. Bayezid 1481 - 1512**
- **I. Selim 1512 – 1520**
- **I. Süleyman 1520 – 1566**
- **II. Selim 1566 – 1574**
- **III. Murat 1574 – 95**

FATİH SULTAN MEHMET 1451 – 1481

İstanbul'un Fethi 1453

Sebepleri:

- Bizans'ın Osmanlı topraklarının bağlantısını kesmesi.
- Rumeli'deki fetihleri kolaylaştırmak.
- Bizans'ın sürekli Avrupalıları kışkırtması.
- Bizans'ın Osmanlı taht kavgalarına karışması.
- İpek Yolu'nu kontrol altına alma isteği.
- Türklerin Avrupa'dan atılma düşüncesinin sona erdirilmek istenmesi.
- Peygamber müjdesine ulaşılmak istenmesi.

Yapılan Hazırlıklar:

- Karamanoğulları üzerine sefer yapılarak itaat altına alındılar.
- Venedik, Sırp ve Mora krallıkları ile barış yapıldı.
- Rumeli hisarı (Boğazkesen) inşa edildi.
- 400 parçalık bir donanma yaptırıldı.
- Surlar dışındaki Bizans toprakları fethedildi.
- Balkanlara askeri yığınak yapıldı.
- Büyük toprak döktürüldü.

Bizans'ın aldığı önlemler:

- Avrupa'dan yardım istendi.
- Haliç'in girişine zincir çekildi.
- Surlar tamir edildi ve stok yapıldı.
- Balkanlardan ücretle asker toplandı.

Not: Kuşatma 6 Nisan 1453'te başladı. 29 Mayıs 1453'te fetih gerçekleşti.

Sonuçları:

Türk Tarihi Açısından:

- İpek Yolu ticareti denetim altına alındı.
- Anadolu ve Rumeli toprakları birleştirildi.
- Boğazlarda tam egemenlik sağlandı.
- Kuruluş Devri son buldu. Yükselme Devri başladı.
- İstanbul son Osmanlı başkenti haline geldi.
- Osmanlı-Venedik ilişkileri bozuldu.
- Osmanlılar merkezîyetçi bir imparatorluk haline geldi.

Dünya Tarihi Açısından:

- Ortaçağ bitti. Yeniçağ başladı.
- Ortaçağ boyunca devam eden Bizans yıkıldı.
- Ticaret yollarının Türklerin eline geçmesi Coğrafi Keşiflere zemin hazırladı.
- Ortodoksluk Osmanlı himayesine girdi.
- Bizans'ın yıkılmasıyla Avrupa'ya giden sanatçılar Rönesans'a katkıda bulundular.
- Fetihte kullanılan topraklar Avrupa siyasi yapısının değişmesinde etkili oldu.

Anadolu'daki Faaliyetler

- 1459'da Amasra Cenevizlilerden alındı.
- 1460'ta Sinop alındı ve Candaroğ. son veril
- 1461'de Trabzon alındı ve Trabzon Rum Devleti'ne son verildi.
- 1466'da Konya alınarak Karamanoğulları itaat altına alındı.

Otlukbeli Savaşı 1473

Sebepleri:

- Akkoyunluların Trabzon'un fethine engel olmaya çalışmaları.
- Akkoyunlular ile Venedik arasında yapılan ittifak.
- Candar ve Karaman beylerinin Akkoyunlulara sığınması.
- Fatih ile Uzun Hasan arasındaki rekabet.

Sonuçları:

- Akkoyunlular mağlup oldu, yıkılma sürecine girdi.
- Doğu Anadolu'nun büyük bölümü denetim altına alındı.
- Anadolu Türk birliği yolunda önemli adım atıldı.
- Venedik'in en önemli müttefiki saf dışı bırakıldı.

Rumeli'deki Fetihler

- Belgrad hariç Sırbistan fethedildi. 1459
- Mora yarımadası fethedildi. (1460)

Not: Mora ve Trabzon'un alınması ile Bizans'ın yeniden canlandırılmasını engellenmiştir.

- Eflak (1462), Bosna-Hersek (1465), Arnavutluk (1468) ve Boğdan'ın (1476) bir bölümü fethedildi.

Denizlerdeki Faaliyetler

Ege Denizindeki Fetihler:

- Gökçeada, Bozcaada, Semadirek, Limni, Midilli ve Eğriboz fethedildi.
- Rodos 1480'de kuşatıldı fakat alınamadı.

Not: Belgrad ve Rodos Fatih döneminde kuşatılmasına rağmen alınamayan iki yerdir.

1463-79 Osmanlı – Venedik Savaşları

Sebepleri:

- Osmanlıların Mora ve Sırbistan'ı fethetmesi.
- Osmanlıların Ege adalarını fethi.
- Venedik ticari çıkarlarının zarar görmesi.

1479 Osmanlı – Venedik Antlaşması

1. Venedikliler savaşta aldıkları yerleri geri verecekler.
2. Venedikliler Osmanlılara vergi verecek.
3. Venedik İstanbul'da sürekli elçi bulunduracak
4. Venedik'e ticari ayrıcalıklar verilecek.

Amaç: Venedikliler ayrıcalık verilmesindeki amaç Hıristiyan birliğini parçalamak ve Akdeniz ticaretini canlandırmaktır.

Kırım'ın Fethi 1475

- Kırım'daki limanlar Cenevizlilerden alınarak Kırım'ın Osmanlılara bağlanması sağlandı.

Sonuçları:

- Karadeniz Türk gölü haline geldi.
- Cenevizliler Karadeniz'den çıkarıldı.
- İpek Yolu ticareti tam denetim altına alındı.

Otranto'nun Fethi 1480

- Gedik Ahmet Paşa komutasındaki donanma tarafından fethedilmiştir.
- Amaç Avrupa içlerine ilerlemektir.
- Fatih'in ölümü ve Cem Sultan olayından dolayı 1482'de kaybedilmiştir.

II. BAYEZİD 1481-1512

Cem Sultan Olayı 1481-95

- Abisi II. Bayezid'in padişahlığını tanımayarak ayaklandı ve Bursa'yı ele geçirdi.
- II. Bayezid'e yenilerek Mısır'a kaçtı.
- Memluk ve Karaman desteği ile tekrar ayaklandı.
- Yine yenilerek Rodos Şövalyeleri'ne sığınmak zorunda kaldı.
- Cem Sultan Fransa üzerinden Papalık'a teslim edildi.
- 1495'deki ölümüne kadar Avrupalıların elinde bir koz olarak Osmanlılara karşı kullanıldı.

Sonuçları:

- Önceleri bir iç sorun iken sonradan uluslar arası bir sorun haline gelmiştir.
- Karamanoğulları Cem Sultan'a yardım ettikleri için 1483'te tamamen ortadan kaldırılmıştır.
- İspanya'da Müslümanlara karşı yapılan baskılara yeterli tepkiler verilememiştir.
- Osmanlı Devleti pasif bir dış politika izlemek zorunda kalmıştır.

Boğdan'ın Fethinin Tamamlanması

- Akkerman kalesinin fethi ile Boğdan'ın fethi tamamlandı.
- Böylece Kırım'la kara bağlantısı da sağlanmış oldu

Osmanlı – Memluk Savaşları 1485-91

Sebepleri:

- Fatih devrinde başlayan Hicaz su yolları sorunu.
- Memlukluların Ramazanoğ. ve Dulkadiroğulları'nı kışkırtması.
- Memlukların Karamanoğ. ile işbirliği yaparak Cem Sultan'ı desteklemesi.
- Hindistan'dan gönderilen hediyelere el koymaları.

Sonuç:

- Sınır savaşları şeklinde devam etmiştir.
- Kesin bir sonuç alınamamıştır.
- Çukurova'daki Memluk hakimiyeti tanınmıştır.

Osmanlı – Venedik Savaşları 1499-1502

- Kemal ve Burak Reis komutasındaki donanmalar ile büyük başarılar kazanılmıştır.
- Modon, Koron, İnebahtı ve Navarin alınmıştır.
- Alınan yerler Osmanlılarda kalmak şartıyla barış yapılmıştır.
- Osmanlıların ilk büyük deniz zaferleridir.

Osmanlı – İran İlişkileri 1501-12

- 1501'de İran'da Şah İsmail tarafından Safevi Devleti kuruldu.
- Safeviler Anadolu'da Şiilik propagandası yaparak karışıklık çıkarmak amacındaydılar.
- Amaç Osmanlıları zayıflatarak Doğu Anadolu topraklarını ele geçirmektir.
- 1511'de çıkan Şahkulu ayaklanmasını Osmanlı Devleti zorlukla bastırdı.
- Trabzon sancakbeyi olan Şehzade Selim bu süreç boyunca daha sert bir politika izlenmesini istedi.
- İstekleri karşılanmayınca Kırım'daki oğlu Şehzade Süleyman'dan da destek alarak ayaklandı.
- Yeniçerilerin desteğini de alan Selim babasını devirerek padişah olmayı başardı.

YAVUZ SULTAN SELİM 1512-1520

- Babası ile mücadele ederek tahta çıkmayı başaran tek şehzadedir.
- İlk olarak kardeşleri Ahmet ve Korkut'u ortadan kaldırarak yönetimde rakipsiz hale geldi.

Caldıran Savaşı 1514

Sebepleri:

- Safevilerin Anadolu'da karışıklık çıkarması.
- Yavuz'la Şah İsmail arasındaki liderlik mücadelesi
- Safevilerin Doğu Anadolu'da hak iddia etmeleri.

Sonuçları:

- Safevi ordusu mağlup edildi.
- Şah İsmail Tebriz'e kadar takip edilmiş fakat ele geçirilememiştir.
- Doğu Anadolu, Diyarbakır, Mardin civarı Osmanlı hakimiyetine girmiştir.
- Safevi zenginlikleri Osmanlılara geçmiştir.
- Şiilik tehlikesi geçici bir süre engellenmiştir.

Turnadağ Savaşı 1515

- Safevilerle ve Memluklularla işbirliği yapan Delkadiroğulları kuvvetleri mağlup edilmiştir.

Sonuçları:

- Dulkadiroğulları'na son verildi.
- Maraş, Elbistan ve civarı alındı.
- Memluklularla komşu olundu.
- Anadolu Türk birliği yeniden sağlandı.

Mısır Seferi 1516-1517

Sebepleri:

- Yavuz'un İslam dünyasının lideri olmak istemesi.
- Fatih devrinden beri ilişkilerin bozuk olması.
- Memlukluların Safeviler ve Dulkadiroğ. ile işbirliği yapması.
- Baharat Yolu'nu ve Mısır zenginliklerini ele geçirmek.

Gelişmeler:

- Suriye girişinde yapılan 1516 Mercidabık Savaşı ile Kansu Gavri'ye bağlı Mısır kuvvetleri yenildi.
- Suriye ve Filistin'i ele geçiren Yavuz Sina çölünü geçerek Mısır'a yöneldi.
- Tomanbay ile yapılan 1517 Ridaniye Savaşı kazanıldı ve Mısır ele geçirildi.
- Tomanbay yakalanıp idam edilene kadar Kahire'de direniş devam etti.

Sonuçlar:

- Suriye, Filistin, Mısır ve Hicaz alındı.
- Memluk Devleti'ne son verildi.
- Baharat Yolu ve Mısır zenginlikleri Osmanlılara geçti.
- Halifelik Osmanlılara geçti.
- Kutsal emanetler İstanbul'a taşındı.
- Abbasi halifeliği son buldu.
- Venedikliler Kıbrıs için Memluklulara verdikleri vergiyi Osmanlılara vermeye başladılar.
- Cezayir beyi Hızır Reis Osmanlı himayesini tanıdı.
- İslam dünyasının liderliği Osmanlılara geçti.
- Osmanlılar tam teokratik devlet haline geldi.

Not: Yavuz döneminde Osmanlı toprakları iki kattan fazla büyüdü ve Osmanlı hazinesi en dolu seviyesine ulaştı.

KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN 1520-1566

- Yavuz'un tek şehzadesi olduğundan taht mücadelesi yapmadan başa geçmiştir.
- Yavuz'dan ordu ve maliye açısından çok güçlü ve sorunlardan arınmış bir devlet devralmıştır.

İç İsyanlar:

Canberd Gazali İsyanı:

- Memluk kökenli olup Mısır seferinden sonra Şam valisi yapılmıştır.
- Yavuz ölünce Memluk Devletini yeniden kurmak için ayaklanmıştır.
- İsyan büyümeden bastırılmıştır. (1521)

Ahmet Paşa İsyanı:

- İkinci Vezir iken Sadrazam yapılmayarak Mısır'a vali tayin edilmiştir.
- Buna tepki göstererek ayaklanmış, ayaklanması kısa sürede bastırılmıştır. (1524)

Not: Bu iki isyan Kanuni dönemi Mısır isyanları olarak bilinir.

Baba Zünnun İsyanı:

- Bir vergi anlaşmazlığı üzerine ayaklanmışlardır.
- Ekonomik sebepli bir isyandır.
- Kısa sürede bastırılmıştır. (1526)

Kalender Şah (Kalenderoğlu) İsyanı:

- Hacı Bektaş soyundan gelen Kalenderoğlu'nun Maraş civarında başlattığı ayaklanmadır.
- Mohaç Savaşı sırasında tımarlarının alındığını öne sürerek ayaklanmışlardır.
- Ekonomik ve dini nitelikli bir isyandır.
- Üzerine gelen bazı birlikleri mağlup etmişlerdir.
- Pargalı İbrahim Paşa tarafından bastırıldı. (1527)
- Kanuni döneminin en önemli iç ayaklanmasıdır.

Not: Bu iki isyan Kanuni dönemi Anadolu isyanları olarak bilinir.

Batı'daki Faaliyetler

1521 Belgrad'ın Fethi

Sebepleri:

- Macarların vergilerini ödememesi.
- Osmanlı elçilerinin öldürülmesi.
- Macar krallığının güçlenmesini engellemek.

Sonuçları:

- Belgrad 1 aylık kuşatmanın ardından fethedildi.
- Avrupa seferleri için önemli bir üs ele geçirildi.

Mohaç Meydan Savaşı 1526

Sebepleri:

- Macar krallığı ile ilişkilerin gerginleşmesi.
- Almanlar tarafından esir alınan Fransa kralının annesinin Osmanlılardan yardım istemesi.
- Almanlar ile Macar krallığının ittifak içinde olması

Sonuçları:

- Macar krallığı Osmanlı himayesine girdi.
- Macar krallığının başına Jan Zapolyo (Yanoş) getirildi.
- Orta Avrupa'da Osmanlı hakimiyeti başladı.
- Osmanlı Avusturya mücadelesi başladı.

I. Avusturya Seferi (I. Viyana Kuşatması) 1529

Sebebi:

- Avusturya'nın Macaristan'a girip Budin'i alması.
- Avusturya'nın Zapolyo'nun krallığına karşı olması

Sonuçları:

- Budin başarılı bir kuşatma sonrasında geri alındı.
- Zapolyo yeniden Macar tahtına oturtuldu.
- Avusturya kralı Ferdinand savaşa yanaşmayınca Viyana kuşatıldı.
- Kuşatma 27 Eylül - 16 Ekim arasında devam etti.
- Fakat kışın yaklaşması ve ordunun hazırlıksız olması gibi sebeplerden dolayı kuşatma kaldırıldı.

II. Avusturya Seferi (Alman Seferi) 1532

Sebebi:

- Avusturya ordusunun Budin'i kuşatması.

Sonuçları:

- Macaristan'ın güvenliği sağlandı.
- Avusturya içlerine girilerek Graz kalesi alındı.
- Alman ve Avusturya ordularını meydan savaşına çekmek isteyen Kanuni karşılık alamadı.
- Bunun üzerine Almanya içlerine kadar akınlar yapılarak geri dönüldü.
- Avusturya bu sefer sonrasında barış istedi.

1533 İstanbul Antlaşması

1. Avusturya kralı protokol açısından Osmanlı Sadrazamı ile eşit kabul edilecek.
2. Avusturya yılda 30 bin altın vergi verecek.
3. Avusturya Zapolyo'yu Macar kralı olarak tanıyacak.
4. Barış müddeti Avusturya'nın elinde olacak.

Sonuçları:

- Avusturya Osmanlı Devleti'nin üstünlüğünü kabul etti.
- Osmanlı ile Avusturya arasındaki ilk antlaşmadır.

1535 Fransa'ya Kapitülasyonların Verilmesi

- (Uhud-u Atika ya da İmtiyazat-ı Mahsusa)

Amaçlar:

- Avrupa Hristiyan birliğini parçalamak.
- Akdeniz ticaretini canlandırmak.
- Fransız limanlarından yararlanmak.

Maddeleri:

1. Fransız ticaret gemileri Osmanlı sularında serbestçe ticaret yapabileceklerdir.
2. Osmanlı ülkesindeki Fransız tüccarlar inançlarında serbest olacak.
3. Fransız tüccarlar Türkler kadar vergi verecek.
4. Fransız tüccarlar arasındaki davalara Fransız yargıçlar bakacak.
5. Osmanlı ülkesindeki Fransızların malları gerektiğinde mirasçılara ödenebilecek.
6. Aynı şartlar Fransa'daki Türkler için de geçerli olacak.
7. Bu hükümler iki hükümdar sağ kaldıkça geçerli kalacaktır.

Sonuçları:

- Fransızlar en geniş ayrıcalık alan ülke oldu.
- Fransa'ya yardım amacıyla Barbaros ve Turgut Reis seferler düzenledi.
- Kanuni tedbirli davranarak kısıtlama getirmiştir.
- Bu kısıtlamalar 1740'ta kaldırılmıştır. (I. Mahmut)

III. Avusturya Seferi 1541

Sebepleri:

- Zapolyo'nun ölümü ile ortaya çıkan boşluk
- Taht'a Zapolyo'nun velihtı olarak 1 yaşındaki Sigismund'un geçmesi
- Avusturya'nın bundan yararlanarak Budin'e saldırması

Sonuçları:

- Macaristan'ın büyük bölümü Budin Beylerbeyliği adı ile doğrudan Osmanlı'ya bağlandı.
- Macaristan'ın bir bölümü Osmanlı'ya bağlı Erdel beyliği adı ile Sigismund idaresine bırakıldı.
- Avusturya elinde kalan Macar toprakları için vergi ödemeye devam edecekti.

Not: Avusturya üzerine 1543 ve 1562'de iki sefer daha düzenlenmiştir. Bu seferlerde İstanbul Antlaşması baz alınarak yeni antlaşmalar yapılmıştır.

Zigetvar Seferi 1566

Sebepleri:

- Avusturya'nın vergilerini ödememesi.
- Avusturya'nın Erdel'e saldırması.
- Malta kuşatmasının olumsuz izlerini silmek.

Sonuçları:

- Kanuni'nin 13. ve son seferidir.
- Zigetvar kalesi alınmıştır
- Kanuni kale alınmadan 1 gün önce vefat etmiştir.

Osmanlı – İnan İlişkileri

I. İnan Seferi (İrakeyn Seferi) 1534-35

Sebepleri:

- İstanbul Antlaşması ile batıda barış sağlanması
- Safevi saldırılarının devam etmesi
- İnan sınırındaki karışıklıklara son vermek.

Sonuçları:

- Osmanlı ordusu Tebriz'e kadar ilerledi.
- Tebriz, Azerbeycan ve Bağdat Osmanlı hakimiyetine girdi.
- Basra Körfezi hakimiyet altına alındı.

II. İnan Seferi 1548-49

Sebepleri:

- Şah Tahmasb'ın Nahcivan, Tebriz ve Van'ı alması.
- Taht için mücadele eden Şah'ın kardeşinin Osmanlılara sığıması.

Sonuçları:

- İşgal edilen topraklar kurtarıldı.
- Kanuni kışı Halep'te geçirerek düzeni sağladı.

III. İnan Seferi (Nahcivan Seferi) 1553-55

Sebepleri:

- Şah Tahmasb'ın Osmanlı topraklarına saldırması.
- Safevilerin Erzurum'u kuşatması.

Sonuçları:

- Kanuni 12. Seferine çıkarak Erivan, Nahcivan ve Karabağ'ı ele geçirmiştir.(1554)
- Kışı Amasya'da geçiren Kanuni'ye Şah barış teklifinde bulunmuştur.

1555 Amasya Antlaşması

- Tebriz, Erivan, Bağdat, Irak ve Doğu Anadolu'daki Osmanlı hakimiyeti tanınmıştır.

Sonuçları:

- Safeviler (İnan) ile yapılan ilk resmi antlaşmadır.
- Kanuni dönemi İnan savaşları son bulmuştur.
- İnan sorunu geçici bir süre çözümlenmiştir.

Denizlerdeki Faaliyetler

Rodos'un Fethi 1522

- Sen Jan Şövalyelerinin faaliyetleri üzerine kuşatılarak alınmıştır.
- Bu fetihle Ege denizi Türk gölü olmuştur.
- Şövalyeler Malta adasına yerleşmiştir.

Cezayir'in Osmanlı topraklarına katılması 1533

- Cezayir 1516'dan beri Türk korsanların denetimindeydi.
- Cezayir beyi Hızır Reis'e Kanuni Kaptan-ı Derya olması için teklif götürdü.
- Hızır Reis bunu kabul ederek 1533'te Hayrettin Paşa adıyla göreve başladı.
- Cezayir ise Osmanlı'ya bağlı bir eyalet oldu.

Preveze Deniz Zaferi 1538

Sebepleri:

- Osmanlıların Korfu adasını kuşatması
- Venedik'in Ege'deki Türk hakimiyetinden rahatsız olması.
- Şariken'in denizlerde Osmanlılara karşı bir haçlı gücü oluşturmak istemesi

Sonuçları:

- Haçlı donanması büyük üstünlüğüne rağmen mağlup edildi.
- Akdeniz Türk gölü haline geldi.
- Venedik Osmanlı Devletine savaş tazminatı ödedi.
- Venedik bazı yerleri Osmanlı Devletine bıraktı.

Not: Türk tarihinin en büyük zaferlerinden biridir.

Türk donanması 122 kadirga, 360 top ve 12 bin askerden oluşurken Haçlılar 300 gemi, 2500 top ve 60 bin askerden oluşmaktaydı.

Trablusgarp'ın Fethi 1551

- Turgut Reis tarafından İspanya'dan alındı.
- 1556'dan ölümüne kadar Turgut Reis tarafından yönetilmiştir.

Cerbe Deniz Zaferi 1560

Sebepleri:

- Turgut Reis'in İspanya sahillerini vurması.
- İspanyolların Trablusgarp'ı almak istemesi.

Sonuçları:

- Piyale Paşa komutasındaki donanma Turgut Reis'in de desteği ile zafer kazandı.
- Tunus açıklarındaki Cerbe adası alındı.
- Akdeniz hakimiyeti daha da sağlamlaştı.

Malta Kuşatması 1565

- Şövalyelerin faaliyetleri üzerine kuşatıldı.
- Kuşatma sırasında Turgut Reis şehit oldu.
- Bunun üzerine kuşatmadan vazgeçildi.

Hint Deniz Seferleri 1538-53

Sebepleri:

- Hintli Müslümanların yardım istekleri
- Portekiz'in Osmanlı eyaletlerini tehdit etmesi
- Baharat yoluna eski önemini kazandırmak

I. Sefer 1533:

- Mısır valisi Hadım Süleyman Paşa çıkmıştır.
- Aden civarı alındı.

II. Sefer 1551:

- Piri Reis tarafından düzenlenmiştir.
- Portekiz kontrolündeki Hürmüz kalesi kuşatıldı.
- Hürmüz boğazının kapatılacağından çekinerek ganimet karşılığı kuşatmayı kaldırmıştır.
- Donanmayı Basra'da bırakıp geri dönmesi üzerine idam edilmiştir.

III. Sefer 1552:

- Koca Murat Reis tarafından düzenlenmiştir.
- Portekiz'e karşı başarılı savaşlar yapılmıştır.

IV. Sefer 1553:

- Seydi Ali Reis tarafından düzenlenmiştir.
- Fırtına sonucu gemilerin bir bölümü batmıştır.
- Seydi Ali Reis bu seferde gördüklerini Mirat-ül Memalik adlı eserde yazmıştır.

Hint Deniz Seferlerindeki Başarısızlığın Sebepleri:

- Osmanlıların gereken önemi vermemesi.
- Osmanlı gemilerinin okyanusa uygun olmaması.
- Güceratlıların gerekli yardımı yapmaması.
- Portekiz'in denizlerde çok güçlü olması.

Hint Deniz Seferlerinin Sonuçları:

- Aden, Yemen, Eritre ve Habeşistan alındı.
- Arap yarımadası tamamen kontrol altına alındı.
- Kızıldeniz bir içdeniz haline geldi.
- Hindistan'daki Portekiz hakimiyeti devam etti.

SOKULLU MEHMET PAŞA DÖNEMİ 1564-1579

- Üç padişaha birden Sadrazamlık yapmıştır.
- Kanuni (1564-66), II. Selim (1566-74) ve III. Murat (1574-79)
- Kanuni'nin ölümünden sonraki dönem etkisinden dolayı Sokullu dönemi olarak adlandırılır.
- II. Selim ordunun başında sefere çıkmayan ve İstanbul'da ölen ilk padişah olmuştur.
- Bu dönemde genişleme devam etmiş, devlet otoritesi korunmuştur.
- 1578'de İngiltere'ye Kapitülasyonlar verilmiştir.

Sakız Adasının Fethi 1566

- Cenevizliler Fatih döneminden beri vergi veriyorlardı.
- Adadaki korsanların faaliyetleri üzerine Piyale Paşa tarafından fethedildi.

Yemen'in Alınması 1568

- Hint deniz seferleri sırasında büyük bölümü alındı.
- İsyanlar üzerine sefere çıkan Osmanlı ordusu Aden ve Sana'yı alarak hakimiyeti sağladı.

Kıbrıs'ın Fethi 1570

Sebepleri:

- Kıbrıs'ın jeopolitik önemi
- Doğu Akdeniz'in güvenliğini sağlamak
- Venediklilerin vergilerini vermemesi
- Kıbrıs'taki şövalye ve korsanların faaliyetleri

Sonuçları:

- Sokullu Haçlıları birleştireceği endişesiyle sefere karşı çıkmıştır.
- II. Selim'in ısrarı ile Lala Mustafa Paşa komutasındaki ordu adanın fethini tamamlamıştır.
- Venedikliler Doğu Akdeniz'den çıkarılmıştır.
- Doğu Akdeniz'in güvenliği sağlandı.
- Haçlı seferine neden oldu.

İnebahtı Deniz Savaşı 1571

- Kıbrıs'ın fethine tepki olarak toplanan Haçlı donanması ile Osmanlılar arasında yapıldı.

Sonuçları:

- Osmanlı donanması mağlup oldu.
- Haçlılar karşısında alınan ilk ciddi yenilgidir.
- Karacı komutanların donanmaya atanması yenilgiye sebep olmuştur.
- Uluç Ali Reis donanmayı dağılmaktan kurtardı.
- Akdeniz hakimiyeti sarsılmıştır.
- Osmanlı donanması yeniden yapılarak Akdeniz hakimiyeti sağlanmıştır.
- Venedikliler vergi vermeye devam etmiştir.

Tunus'un Fethi 1574

- İspanya'dan alınmıştır.
- İnebahtı sonrasındaki ilk önemli başarıdır.

Lehistan'ın himaye altına alınması 1575

- Lehistan'daki iç karışıklıklar çıkınca Osmanlı Devleti müdahale etti.
- Erdel Beyi kral ilan edilerek Lehistan himaye altına alındı.

Fas'ın himaye altına alınması 1578

- Fas'ta çıkan taht kavgasına Osmanlı Devleti ve Portekiz müdahale etti.
- Fas açıklarında yapılan Vadi-üs Seyl savaşını Osmanlı Devleti kazandı.
- Portekiz kralı öldü ve ordusu imha edildi.
- Fas'ın himaye altına alınması ile Osmanlı toprakları Atlas Okyanusuna ulaştı.

Kanal Projeleri

Don-Volga Kanal Projesi

Amaçlar:

- Orta Asya Türkleri ile birleşebilmek.
- İpek yoluna eski önemini kazandırmak
- Kırım'ın güvenliğini sağlamak.
- İran savaşlarında donanmadan yararlanabilmek.
- Rusya'nın güçlenmesini engellemek.

Başarısız olmasının nedenleri:

- Osmanlıların gereken önemi vermemesi.
- Rus saldırıları.
- Kırım Hanının engellemeleri.

Süveyş Kanalı Projesi

Amaçlar:

- Baharat Yolu'na eski önemini kazandırmak.
- Akdeniz ticaretini canlandırmak.
- Hintli Müslümanlara yardım ulaştırabilmek.

Not:Proje aşamasında kalmış ve uygulanmamıştır.

Karadeniz-Marmara Kanal Projesi

- Sakarya nehri-Sapanca gölü üzerinden kanal açılmak istenmiştir.

OSMANLI KÜLTÜR VE MEDENİYETİ **DEVLET TEŞKİLATI**

A- Merkez Teşkilatı:

- Osmanlı Devleti Oğuzların Kayı boyu tarafından kurulmuştur.
- Hükümdarlar padişah,bey,gazi,sultan,hünkar, han,hakan gibi ünvanlar kullanmışlardır.
- Ülke toprakları ilk dönemler hanedan üyelerinin ortak malıdır.
- Zamanla bu anlayışta değişiklikler yapılarak merkezîyetçi bir yapı sağlanmıştır.
- Padişahların erkek çocuklarına Şehzade, onların eğitimiyle uğraşanlara Lala denirdi.
- İlk dönemler padişahlar tecrübe kazanmak amacıyla sancaklarda görev alırlardı.
- Bu sistem I.Ahmet tarafından kaldırılmıştır.

Divan-ı Hümayun:

- Merkez teşkilatının temelidir.
- Orhan Gazi kurdu. II.Mahmut kaldırdı.
- Fatih'e kadar padişahlar, daha sonra Vezir-i azamlar başkanlığında toplanmıştır.

Üyeleri:

- **Veziriazam:**Padişahın mutlak vekiliydi ve onun mührünü taşırdı.Ordu ve donanma da ona bağlıydı.
- **Vezirler:**Önemli devlet işlerini gören yüksek memurlardır. Yıldırım zamanına kadar tek vezir vardı. Sayıları ilerlerde sekize kadar çıktı.
- **Kazasker:**Hukuk işleri ile ilgilenirdi. Büyük davalara bakıp kadı tayinlerini yapardı. Fatih döneminde sayıları ikiye çıkarıldı.
- **Defterdar:**Mali işlerden sorumlu idi. Zamanla sayıları üçe kadar çıkmıştı.
- **Nişancı:**Padişah tuğrasını çekmek,tımarları dağıtmak ve yazışmaları yapmak gibi görevleri vardı.

Sonradan üye olanlar:

- **Şeyhülislam:**Din işlerinden sorumludur.
- **Reis-ül Küttap:**Dışişlerden sorumludur.
- **Kaptan-ı Derya:**Donanma komutanıdır.

B- Taşra Teşkilatı:

1-Eyalet:

- Beylerbeyi tarafından yönetilirdi.
- Kendi içlerinde üçe ayrılırlardı.

a) Merkeze bağlı eyaletler:

- Dirlik sisteminin uygulandığı eyaletlerdir.
- Merkeze yakındırlar ve merkezden atanan valiler tarafından yönetilirdi.
- Anadolu,Rumeli,Bosna,Budin v.b.

b) Bağlı hükümet ve beylikler:

- İçişlerinde serbest,dışişlerinde Osmanlı devletine bağlı idiler.
- Beyleri yerli halktan Osmanlı tarafından atanırdı.
- Kırım,Eflak,Boğdan,Hicaz v.b

c) Özel yönetimli eyaletler:(Saliyaneli eyaletler)

- Merkezden uzakta bulunup Dirlik sisteminin uygulanmadığı eyaletlerdir.
- Bu eyaletlerden toplanan gelire İltizam bunu toplayanlara Mültezim adı verilirdi.
- Buradaki asker ve memurlara verilen maaşa ise Saliyane adı verilirdi.

2-Sancak:

- Vilayet karşılığına gelen yönetim birimidir.
- Sancakbeyi tarafından yönetilirdi.
- Bölgenin en büyük askeri,mülki amiridirler.

3-Kaza:

- Kadılar tarafından yönetilen birimlerdir.

4-Nahiye ve Köy:

- Nahiyeler Naib köyler Muhtar tarafından yönetilirdi.

TOPRAK TEŞKİLATI

A- Mülk Topraklar:

- Halkın elinde bulunan topraklardır.
- Kendi içlerinde ikiye ayrılırlar.
- 1- **Öşriyye:**Müslümanların elindeki mülk topraklardır.Arazi karşılığında Çift resmi, ürün karşılığında öşür vergisi ödenirdi.
- 2- **Haraciye:**Gayrimüslimlerin elindeki mülk topraklardır. Arazi karşılığında İşpençe, ürün karşılığında Haraç vergisi ödenirdi.

B- Vakıf Topraklar:

- Toplum hizmeti için ayrılmış topraklardır.
- Alınıp satılamaz, miras bırakılamazlardı.

C- Miri Topraklar:

- Devletin mülkiyetinde bulunan topraklardır.
- Devlet bu toprakları halka kullanılabildi.

1- Dirlik Arazi:

- Topraktan alınan gelire Tımarlı sipahi beslenen topraklardır.
- Dirlik sahibi toprağın ekiminden ve köylünün geçiminden sorumluydu.
- Toprağı ekmeyenlerden Çiftbozan vergisi alınırdı. Üç yıl ekilmezse Müsadere edilirdi.
- Her üçbin akçe karşılığı bir asker beslenirdi.
- İlk üçbin akçelik gelir Dirlik sahibinin hakkı idi ve buna Kılıç Tımarı denirdi.
- Dirlik araziler gelirlerine göre üçe ayrılırdı.

a) **Has:**Geliri 100bin akçenin üzerindeki topraklardır. Yüksek dereceli devlet memurlarına verilirdi.

b) **Zeamet:**Geliri 20bin ile 100bin akçe arasındaki topraklardır. Orta dereceli devlet memurlarına verilirdi.

c) **Tımar:** Geliri 3bin ile 20bin akçe arasındaki topraklardır. Kendi içinde üçe ayrılırdı. Savaşta yararlılık gösterenlere verilene **Eşkinçi Tımarı**, Saray çalışanlarına verilene **Hizmet Tımarı**, Camii görevlilerine verilene **Mustahfaz Tımarı** denirdi.

2- Ocaklık Arazi:

- Gelirleri kale muhafızları ve tersane giderlerine ayrılan topraklardır.

3- Yurtluk Arazi:

- Gelirleri sınır boylarındaki muhafızlara ayrılan topraklardır.

4- Mukataa Arazi:

- Gelirleri Mültezimler tarafından toplanıp devlet hazinesine giden topraklardır.

5- Metruk Arazi:

- Otlak,yayla,mera gibi terkedilmiş topraklardır.

6- Paşmaklık Arazi:

- Gelirleri padişah hanım ve kızlarına bırakılan topraklardır.

7- Malikane Arazi:

- Gelirleri üstün hizmet yapan devlet görevlilerine verilen topraklardır.

ASKERİ TEŞKİLAT

A- Kapıkulu Askerleri:

- Merkezde bulunan ücretli askerlerdir.
- Üç ayda bir Ulufe denilen maaş alırlardı.
- Genelde Devşirme sistemi ile oluşurdu.

1- Kapıkulu Piyadeleri:

a) **Acemî oğlanlar ocağı:**Devşirmelerin ilk girdiği ocaktır. Temel bilgileri alarak diğer ocaklara yada Enderun'a gönderilirlerdi.

b) **Yeniçeri ocağı:**I.Murat döneminde kuruldu.

II.Mahmut döneminde kaldırıldı. Devşirmeyle oluşturulurdu. Evlenmezler ve İstanbul'un güvenliğini de sağlardı. Yeniçeri Ağasının kontrolündeydiler.

c) **Cebeci ocağı:**Silahları yapan,onaran,koruyan ocaktır.

d) **Topçu ocağı:**Topları döken ve kullanan ocaktır.

e) **Top Arabacıları ocağı:**Top taşıma işini yapan ocaktır.

f) **Humbaracılar:**Havan topu ve el bombaları ile uğraşan ocaktır.

g) **Lağımçılar:**Kale kuşatmalarında tünel kazarak bombalayan ocaktır.

h) **Turnacılar:**Posta,haberleşme işini sağlayan ocaktır.

ı) **Saka ocağı:**Ordunun su ihtiyacını karşılayan ocaktır.

2- Kapıkulu Süvarileri:

a) **Sipahlar ve Silahhtarlar:**Savaşta padişahın sağında ve solunda bulunup onu koruyan ocaktır.

b) **Sağ ve Sol Ulufeciler:**Savaşta saltanat sancaklarını koruyan ocaktır.

c) **Sağ ve Sol Garipler:**Savaşta ordu ağırlıklarını koruyan ocaktır.

B- Eyalet Askerleri:

- Dirlik arazilerin gelirleriyle oluşan askerlerdir.
- Tamamen Türklerden oluşan atlı birliklerdir.
- Cebeli denen bu askerler devletten maaş almazlardı ve Beylerbeyi yada Sancakbeyi komutasında savaşa katılırdı.

C- Yardımcı Kuvvetler:

- Akıncılar,Azaplar,Yayalar,Müsellemeler, Garipler, Yörükler,Derbent muhafızları.
- Bağlı devlet ve beylik askerleri.

D- Donanma:

- İlk donanma Karesioğullarından alınmıştır.
- İlk büyük tersane Gelibolu'da kurulmuştur.
- Fatih döneminde donanma büyümüştür.
- Kanuni dönemi en parlak dönemdir.
- Donanma komutanına Kaptan-ı Derya denirdi.

EKONOMİ

- Osmanlı'da maliyenin başı Defterdardır.
- İlk parayı Osman Bey,ilk gümüş parayı Orhan Gazi,ilk altın parayı ise Fatih bastırmıştır.
- 1839'da ilk kağıt para bastırıldı.(Kaime)
- Başlıca geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır.
- Gelir kaynakları:Alınan vergiler,ganimetlerin beşte biri,gümrük,orman ve maden gelirleri.
- Loncalar esnaf dayanışmasını sağlardı.
- Siyasi sebeplerden veya ticareti geliştirmek için birçok devlete Kapitülasyonlar verildi.

Vergiler:

1- Şer-i Vergiler:

a) **Öşür:**Müslümanların topraklarından ürün üzerinden onda bir oranında alınan vergidir.

b) **Haraç:**Gayrimüslimlerin topraklarından ürün üzerinden alınan vergidir.

c) **Cizye:**Askerlik yapabilecek gayrimüslimden alınan sosyal güvenlik ve himaye vergisidir.

d) **Zekat:**Zengin Müslümanlardan alınan vergidir.

2- Örfi Vergiler:

a) **Avarız:**Savaş,felaket v.b. olağanüstü durumlarda toplanan vergilerdir.

b) **Çiftbozan:**Toprağını mazaretsiz terkedenden alınan vergidir.

c) **Adet-i Ağnam:**Hayvan sahiplerinden alınan vergidir.

SOSYAL YAPI

- Osmanlıda toplum yönetenler ve yönetilenler olarak ikiye ayrılırdı.
- Yönetenler Saray,Seyfiyye,Kalemiyye ve İlmiyye olmak üzere ayrılmıştı.
- Seyfiyye askeri ve mülki idareciler, Kalemiyye sivil memur ve bürokrat kesim, İlmiyye ise eğitim,din ve adaletle uğraşan kesimdir.
- Yönetilen halk tabakasına genel olarak Reaya denirdi.

HUKUK

- Hukuk Şer'i ve Örfi olarak ikiye ayrılmıştır.
- Hukuk sisteminin temeli Şer'i hukuktur.
- Örfi hukuk hiçbir zaman Şer'i hukuka aykırı olamazdı.
- Türk-İslam devlet geleneğinden ve töreden kaynaklanan kanunlar ise Örfi hukuktur.
- Hukuk sisteminin başı Şeyhülislam'dır.
- Kazasker ise ona yardımcı olmaktadır.

EĞİTİM

- İlk medrese İznik'te Orhan Bey tarafından kurulmuştur.
- Kuruluş döneminde Bursa ve Edirne eğitim merkezleridir.
- Kuruluş döneminde devşirmelerden devlet memuru yetiştirmek için Enderun açıldı.
- Fatih döneminde Sahn-ı Seman, Kanuni döneminde Süleymaniye medreseleri açıldı.

KÜLTÜR

- Devletin resmi dili Türkçe'dir.
- Halk yalın bir Türkçe konuşurken, saray Osmanlıca denilen ağır bir Türkçe konuşurdu.
- Bilim ve edebiyat dilleri Arapça ve Farsça'dır.
- Mimaride Mimar Sinan dönemi altın çağdır.
- Mimar Sinan çiraklık döneminde Şehzade, kalfalık döneminde Süleymaniye ve ustalık döneminde Selimiye camilerini yaptı.
- Ayrıca minyatür,hattatlık,çinicilik,oymacılık gibi sanat dalları gelişmiştir.

YENİÇAĞ'DA AVRUPA

Feodalite'nin Yıkılması

- 15. Yüzyılda top kullanımının yaygınlaşması sonucunda Derebeylikler yıkılmaya başlandı.

Fransa:

- Yüzyıl savaşlarında soylular ağır kayıplar verdi.
- Kral 11.Lui (öl. 1483) bu durumdan yararlanarak soyluların etkinliğini azalttı.

İngiltere:

- Yüzyıl savaşları sonrası ülkede iç savaş başladı.
- İki Gül Savaşı (1455-85) sonrasında derebeylerin gücü daha da azalmıştır.
- Tudor hanedanı bundan yararlanarak mutlakiyeti sağlamıştır.

İspanya:

- İspanya kraliçesi İzabella tarafından birlik sağlandı

Büyük Coğrafi Keşifler

Sebepleri:

- Avrupa'nın doğu zenginliklerine ulaşma isteği.
- Pusulanın kullanılmaya başlanması.
- Coğrafya bilgilerinin ve gemi inşa tekniğinin gelişmesi.
- İpek ve Baharat yollarının Türklerin elinde olması.
- Cesur ve maceracı denizcilerin yetişmesi.
- İspanya ve Portekiz arasındaki rekabet.
- Hristiyanlığı yaymak istemeleri.

Hindistan Yolunun Keşfi

- Portekiz kralı Henry'nin (öl. 1460) gayretleriyle Portekizliler Afrika sahillerine ulaştılar.
- Portekizli Bartolomeo Diaz 1487'de Afrika'nın en güney ucu olan Ümit Burnu'na ulaştı.
- Portekizli Vasco de Gama 1497'de Ümit Burnu'nu aşarak Hindistan'a ulaştı.

Amerika'nın keşfi

- İspanya'nın mali destek verdiği Kristof Kolomb 1492'de Amerika sahillerine ulaştı.
- Kolomb bu bölgeyi Hint adaları olarak görmüştür.
- İngiliz Cabot bugünkü ABD'nin doğu sahilleri ve Kanada'yı Fransız Cartier ise Kanada'nın kuzeyini keşfetmiştir.
- Portekizliler 1500'den itibaren Brezilya'ya ulaştılar.
- 1507'de Amerigo Vespucci keşfedilen bölgelerin yeni bir kıta olduğunu ortaya koymuştur.
- 1519'da Cortes İspanya adına Meksika'yı ele geçirdi.

Dünya'nın dolaşılması

- 1519'da Portekizli Macellan Alman kralı Şarlken'in desteği ile yola çıktı.
- 1521'de bugünkü Endonezya civarına geldiğinde hayatını kaybetti.
- Yardımcısı Elcano keşif seferini tamamladı.

Coğrafi Keşiflerin Sonuçları

Bilimsel Sonuçlar:

- Yeni ırk, kültür, bitki ve hayvan türleri bulundu.
- Rönesans ve Reform'a zemin hazırlandı.
- İnsanlarda bilimsel araştırma olgusu gelişti.

Dini Sonuçlar:

- Hristiyanlığa ait inançlar sarsıldı.
- Yeni keşfedilen yerlerde Hristiyanlık yayıldı.

Siyasi Sonuçlar:

- Yeni ada ve kıtalar keşfedildi.
- Sömürgecilik ortaya çıktı.
- 16.Yüzyılda oluşan ilk sömürgeler şunlardır:
  - Portekiz: Hindistan ve Brezilya
  - İspanya: Brezilya hariç tüm Orta ve Güney Amerika
  - İngiltere: Kuzey Amerika'nın doğu sahilleri
  - Fransa: Kanada'nın kuzeyi

Ekonomik Sonuçlar:

- Yeni ticaret yolları bulundu.
- Kara ticaret yolları önemini kaybetti.
- Akdeniz kıyısındaki limanlar önemini kaybetti.
- Atlas okyanusu kıyısındaki limanlar önem kazandı
- Ticaretle uğraşan Burjuva sınıfı zenginleşti.
- İslam dünyası başta Osmanlı olmak üzere fakirleşti
- Türkistan hanlıkları Rusya karşısında zayıfladı.
- Altın ve gümüş gibi değerli madenler Avrupa'ya taşındı.

Rönesans

- Kelime olarak Yeniden Doğuş demektir.
- 15 ve 16. Yüzyılda önce İtalya'da başlayıp sonradan tüm Avrupa'ya yayılan edebiyat, bilim ve güzel sanatlar alanındaki gelişmelerdir.

Sebepleri:

- Roma ve Yunan medeniyetine ait eserlerin incelenmeye başlanması.
- Kağıt ve matbaanın geliştirilerek kullanılması
- Endülüs medeniyetinin etkisi.
- Bizanslı sanatçıların etkisi
- Coğrafi keşifler sonunda sanattan zevk alan bir Burjuva sınıfının oluşması.
- Burjuva sınıfının sanatçıları koruyan Mesen adlı teşkilatlar kurması.

İtalya'da başlamasının nedenleri:

- Eski Yunan ve Roma medeniyetinin mirasına sahip olması.
- Şehir devletleri halinde yaşamaları sonucunda oluşan özgür düşünce ortamı
- İtalyan şehir devletlerinin zenginliği
- Coğrafi konumdan dolayı İslam medeniyetinden etkilenmeleri
- Zengin Kilise'nin başlarda Rönesans sanatçılarını desteklemesi.

Temsilcileri:

- İtalya'da Petrark, Makyavel (Edebiyat), Giotto, Rafael, Leonardo da Vinci (Resim), Bramant, Mikelanj (Mimari), Donatello, Giberti (Heykeltıraş)
- Montaigne (Fr), Erasmus (Alm), Şekspir (İng), Kopernik (Pol)

Sonuçları:

- Skolastik düşünce yıkılmaya başladı.
- Pozitif bilimler ve Hümanizm yayılmaya başladı.
- Kilise otoritesi zayıfladı.
- Reform'a zemin hazırlandı.
- Bilimsel ve teknik gelişmeler Sanayi İnkılabına zemin hazırladı.
- Bilim, sanat ve medeniyette Avrupa'nın öncülüğü başladı.

Reform

- 16. Yüzyılda bozulan Hristiyanlık dinini yeniden düzenleme hareketleridir.
- Papalık ve Katolik mezhebine yönelik çıkmıştır.

Sebepleri:

- Katolik kilisesinin bozulmuş olması.
- Endüljans yüzünden halkın fakirleşip kilisenin zenginleşmesi.
- Hristiyanlığa ait ilk kaynakların araştırılması.
- Rönesans'ın etkisi.
- Kağıt ve matbaa sayesinde İncil ve dini kitapların basılması ve halka ulaşması

Almanya'da başlamasının sebepleri:

- Alman halkının Avrupa'nın en fakir halkı olması.
- Kilisenin kralla beraber halka baskı yapması
- Matbaa'nın Almanya'da kullanılmaya başlaması
- Almanya'nın Vatikan'ın etkisinden uzakta olması.

Ortaya Çıkışı ve Yayıması

Almanya:

- Luther (öl. 1546) kiliseyi eleştiren bir bildiri yayınlayarak dağıtmaya başlamıştır.
- Bunun üzerine Papa X.Leon onu aforoz etmiştir.
- Alman kralı Şarlken Papa ile birlikte hareket ederek Luther'e baskı uygulamıştır.
- Alman prensleri bu baskıyı protesto ederek Luther ve taraftarlarını desteklemiştir.
- Mezhebin adı bu yüzden Protestanlık olmuştur.
- 1555 Augsburg barışı ile Şarlken yeni mezhebi tanımıştır.

Fransa:

- Fransa'da Reformun öncülüğünü Calven yapmıştır
- Luther'in fikirlerini yaymaya başlamıştır.
- Fransa'da merkezi krallık güçlü olduğu için tepkiler de sert olmuştur.
- Kral IV. Henry 1598 Nantes Fermanı ile inanç özgürlüğünü tanımıştır.

İngiltere:

- Kral VII. Henry diğer ülkelerin aksine Reformculara destek vermiştir.
- Kraliçe Elizabeth (öl.1603) zamanında Katolik, Protestan ve Calvenist prensipler birleştirilerek Anglikan Kilisesi kurulmuştur.

Diğer:

- İskoçya'da Calvenizm benimsenerek buna Presbiteryen adı verilmiştir.
- İsveç,Norveç ve Danimarka Protestanlığı kabul etmiştir.

Sonuçları:

- Yeni mezhepler ortaya çıkmıştır. (Protestanlık, Calvenizm, Anglikanizm, Presbiteryen)
- Skolastik düşüncenin yıkılması tamamlandı.
- Eğitim kiliseden alınarak laik hale getirildi.
- Kilisenin mallarına el konulmaya başlandı
- Katolik kilisesi kendini yenilemeye çalıştı.
- Avrupa'da 100 yıl kadar süren mezhep savaşları yaşandı.
- Osmanlı ilerleyişinin kolaylaşmasını sağladı.

Otuz Yıl Savaşları 1618-1648

- Katolik Alman ve İspanyol krallığı ile Fransa, İsveç,Danimarka ve Alman prenslikleri arasındaki savaştır.
- Bu savaşta Katolik Fransa krallığı siyasi sebeplerden dolayı Protestanları desteklemiştir.
- Savaşı Fransa'nın desteklediği Protestanlar kazanmıştır.

1648 Westfalya Barışı

- Alman prensliklerinin özgürlükleri tanındı.
- Prusya kurularak bugünkü Almanya'nın temelleri atıldı.
- Hollanda'nın bağımsızlığı tanındı.
- İsveç Baltık denizine kadar büyüdü.
- Fransa Almanya'dan Alsas bölgesini aldı.

18. VE 19. YÜZYILDA AVRUPA VE AMERİKA

Yedi Yıl Savaşları 1756-1763

- Avrupa 18. Yüzyılın ilk yarısı boyunca Veraset Savaşları ile uğraştı ve çeşitli gruplara bölündü.
- İngiltere ve Prusya karşısındaki Fransa, Avusturya ve Rusya ile Yedi Yıl Savaşlarında mücadele etti.
- İngiltere ve Prusya'nın üstünlüğü ile son bitmiştir.
- Prusya Avrupa'nın önemli güçlerinden biri oldu.
- İngiltere ile Fransa arasında ise **1763 Paris** Antlaşması imzalandı.
- Buna göre İngiltere Fransa'nın tüm Kuzey Amerika ve Hindistan sömürgelerini almıştır.
- Dünya üzerindeki Britanya egemenliğinin başlangıcı olmuştur.

Not: Bu savaşlar daha sonra meydana gelen ABD'nin kurulması ve Fransız İhtilali gibi iki önemli olaya zemin hazırlamıştır.

ABD'nin Kurulması 1787

- İngiltere Yedi Yıl Savaşlarındaki zararlarının karşılama için sömürgelerine ağır vergiler koydu.
- Kuzey Amerika'daki 13 İngiliz kolonisi bu vergi artışına karşı çıkarak ayaklandı.
- Fransa, İspanya ve Hollanda kolonileri destekledi.
- Koloniler Filadelfiya'da iki kongre topladılar.
- 1774 I.Filadelfiya Kongresi ile İngiltere'ye karşı savaş kararı alındı.
- 1776 II.Filadelfiya Kongresi ile İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi yayımlandı.
- Koloniler 1783 Versay Antlaşması ile bağımsızlık kazandı.
- 1787'de ise iç savaşa son veren G.Washington ABD'nin kurulmasını sağladı.

Sonuçları:

- Sömürgecilığe karşı ilk kez bir başkaldırı gerçekleşti ve bu başarıya ulaştı.
- İnsan Hakları konusundaki gelişmeler ve kurulan demokratik sistem Avrupa'ya örnek oldu.
- Avrupa'ya karşı bir denge unsuru oluştu.
- Göçler sonucu Avrupa'daki işsizlik, siyasi ve dini kavgalar azaldı.
- Fransız ihtilaline etkide bulundu.

Fransız İhtilali 1789

Sebepleri:

- Halkın çeşitli sosyal sınıflara ayrılması.
- Burjuva sınıfının güçlenmesine rağmen siyasi haklara sahip olamaması.
- Krallık rejimini baskısı.
- Yedi Yıl Savaşları sonrası vergilerin arttırılması.
- İngiltere'deki meşrutiyet yönetiminin Fransızları etkilemesi.
- Amerika'da demokrasi hareketlerini destekleyen Fransa'nın kendi ülkesinde bunu engellemesi.
- Aydınların çalışmaları. (Monteskiyo, J.J.Ruso, Didero, Volter)

Gelişmeler:

- Fransız meclisi Etajenaro'da soylular ile halk temsilcileri arasında anlaşmazlık çıktı.
- Bunun üzerine Kral 16.Lui yabancı kuvvetler ile meclisi dağıtmaya çalıştı.
- Halk ayaklanarak Bastil hapishanesini bastı ve siyasi tutukluları serbest bıraktı(14 Temmuz 1789)

Sonuçları:

- Milliyetçilik,eşitlik,adalet,hürriyet gibi kavramlar ortaya çıktı.
- Mutlak krallıklar ve imparatorluklar yıkılmaya başladı.
- Demokrasi hareketleri ve ulusal devletler kurulmaya başlandı.
- Soyluların ve rahiplerin ayrıcalıkları kaldırıldı.
- İnsan ve Vatandaş Hakları Bildirisi ilan edildi.
- Fransa'da meşrutiyet rejimine geçildi.
- İhtilale İngiltere,Avusturya ve Rusya cephe aldı.
- Yeniçağ sona erdi Yakınçağ başladı.

Osmanlı Devletine Etkisi:

Olumlu: Kişi hakları, eşitlik, yargı güvencesi gibi kavramlar yaygınlaştı ve demokratikleşme başladı.

Olumsuz: Milliyetçilik akımının etkisi ile azınlıklar ayaklanmaya başladı.

Viyana Kongresi 1815

- 1805-15 yılları arasında Napolyon Avrupa hakimiyeti için çok devletle savaştı.
- Napolyon Savaşları sonunda Fransa mağlup edildi
- Bu savaşlarda bozulan düzeni yeniden kurmak için Viyana Kongresi düzenlendi.
- Kongreye İngiltere,Avusturya,Prusya ve Rusya hakim oldu.
- Sınırlar çizilirken milliyet,din,dil gibi unsurlar dikkate alınmadı.
- Bu yüzden kongre başarıya ulaşamadı.
- 1815-27 yılları arasında Avrupa devletleri siyasi ittifaklar kurarak düzeni yeniden sağlamaya çalıştı
- Bu döneme **Restorasyon dönemi** denir.

Sanayi İnkılabı

Sebepleri:

- Coğrafi keşiflerin oluşturduğu ekonomik güç.
- Rönesans ile bilim ve teknik alandaki gelişmeler.
- 18.Yüzyılın ikinci yarısında İngiltere'de tekstil alanında başlamıştır.

Sonuçları:

- Sömürgecilik hızlanarak yayıldı.
- Hızlı ve ucuz üretim sonucu üretim artışı oldu.
- Emperyalizm,Kapitalizm,Sosyalizm gibi fikir akımları ortaya çıktı.
- Osmanlı devleti büyük bir Pazar konumuna geldi.
- I. Dünya Savaşına zemin hazırladı.

1830 İhtilalleri

- Viyana Kongresine bir tepki olarak Fransa'da ortaya çıkmıştır.
- Fransa kralının baskılarına bir tepkidir.
- Sonrasında tüm Avrupa'ya yayılmıştır.

Sonuçları:

- Liberalizm güç kazandı ve yayılmaya başladı.
- Fransa'da meşrutî krallık rejimi kuruldu.
- Belçika Hollanda'dan ayrılarak bağımsız oldu.
- İsveç ve Norveç ayrılarak bağımsız oldular.
- Polonya Rus işgaline uğradı.

1848 İhtilalleri

Sebepleri:

- Milliyetçiliğin ve Liberalizmin güçlenmesi.
- İşçi sınıfının ortaya çıkması ve bir takım yeni haklar talep etmesi.

Sonuçları:

- Fransa'da geçici bir süre Cumhuriyet ilan edildi.
- Liberalizm gücünü korumayı başardı.
- Sosyalist akımlar yayılmaya başlamıştır.
- İtalya, Avusturya, Prusya, Belçika, Hollanda ve İngiltere'de ayaklanmalar çıktı.
- Bir çok Avrupa ülkesi halka yeni haklar tanıdı.
- İtalya ve Almanya'nın siyasi birliğini kurması için uygun ortam oluştu.

DURAKLAMA DÖNEMİ 1579-1699

Duraklamamanın İç Sebepleri

A- Yönetimin bozulması:

- Veraset sisteminin ve sancağa çıkma uygulamasının değiştirilmesi.
- Deneyimsiz Padişahların işbaşına gelmesi.
- Kadınların devlet yönetimine karışmaları.
- Sık sık Padişah ve Sadrazam değişikliklerinin yaşanması.
- Eyalet idarecilerinin kötü yönetimleri.
- Rüşvet ve adam kayırmanın yaygınlaşması.

B- Ordunun Bozulması:

- Devşirme sisteminin bozulması.
- Kapıkulu askerlerinin gelişi güzel kayıtlarla arttırılması.
- Ocak devlet içindir anlayışı yerine devlet ocak içindir anlayışının yerleşmesi.
- Merkez isyanlarının artması.
- Tımar sisteminin bozulması sonucu Celali isyanlarının çıkması.
- Donanmanın başına ilgisiz kişilerin getirilmesi.

C- Maliyenin Bozulması:

- Savaşların uzun sürmesi sonucu artan maliyetler.
- Uzun savaşların toprak ve tımar sistemini bozması sonucu üretimin azalması.
- Ganimetler ve yabancı devletlerden alınan vergilerin azalması.
- Saray masrafları, ulufe ve cülus giderlerinin artması.
- Kapitülasyonlardan dolayı gümrük gelirlerinin azalması.
- İpek ve baharat yolunun önemini kaybetmesi.

D- Eğitim Sistemi Bozulması:

- Pozitif bilimlerin ihmal edilmesi.
- Beşik ulemağının yaygınlaşması.
- Rüşvet ve adam kayırmanın artması.

E- İmparatorluk Karakteri:

- Devletin çok farklı dil, din ve mezhep sahibi milletlerden oluşmuş olması.

Duraklamamanın Dış Sebepleri

- İmparatorluğun doğal sınırlara ulaşması
- Coğrafi keşiflerle Avrupa'nın zenginleşip Osmanlı Devletinin fakirleşmesi.
- Rönesans ve Reform ile Avrupa'da bilim ve tekniğin gelişmesi.
- Avrupalı Hıristiyanların Osmanlı Devletine karşı ittifak yapmaları.

Duraklama Dönemi Osmanlı-İran Savaşları

- Bu dönem savaşlarında genel sebepler sınır anlaşmazlıkları ve mezhep farklılıklarından kaynaklanan sorunlardır.

1590 Ferhat Paşa Antlaşması:

- 1577'de başlayan savaşları bitiren antlaşmadır.
- Azerbeycan, Ermenistan, Gürcistan ve Dağıstan Osmanlı topraklarına katıldı.

Not: Bu antlaşma ile Osmanlı Devleti doğuda en geniş sınırlara ulaştı. (III.Murat dönemi)

1611 Nasuh Paşa Antlaşması:

- 1603'de başlayan savaşları bitiren antlaşmadır.
- Osmanlı devleti Ferhat Paşa antlaşmasında aldığı toprakları tamamen kaybetti.
- Doğu'da ilk kez bu derece büyük bir toprak kaybı yaşanmıştır. (I.Ahmet dönemi)

1618 Serav Antlaşması:

- Önceki antlaşma şartlarına uyulması benimsendi.

1639 Kasr-ı Sirin Antlaşması:

- İran ile yapılan savaşlar 1622'de yeniden başlamıştır.
- IV. Murat küçük yaşta olduğundan uzun süre savaşlarla ilgilenilmemiştir.
- Yönetime tam hakim olan IV. Murat önce 1635 Revan seferini düzenlemiştir.
- 1638 Bağdat seferi ile Irak yeniden hakimiyet altına alınmıştır.
- İran barış istedi.

Maddeleri:

1. Azerbeycan ve Revan İran'a bırakıldı.
2. Bağdat ve Irak toprakları Osmanlılarda kaldı.
3. Zağros dağları sınır oldu.

Not: Bu antlaşma ile bugünkü Türk-İran sınırına yakın bir sınır çizilmiştir.

Duraklama Dönemi Osmanlı Lehistan İlişkileri

1621 Hotin Antlaşması:

- Lehlilerin Boğdan'a saldırması sonucu Genç Osman sefere çıkmıştır.
- Lehistan seferi Yeniçerilerin disiplinsiz davranışları sonucu başarılı olamadı.
- Bunun üzerine Lehistan ile imzalanan Hotin antlaşması ile savaş öncesindeki sınırlara döndü.
- Genç Osman bu sefer sonrasında Yeniçeri ocağını kaldırmayı düşünmüştür.

1676 Bucaş Antlaşması:

- Lehistan'ın Osmanlı himayesindeki Kazaklara saldırması üzerine sefer çıkmıştır.
- IV.Mehmet ve Köprülü Fazıl Ahmet Paşa tarafından düzenlenen sefer başarılı oldu.
- Bucaş Antlaşması ile Podolya ve Ukrayna Osmanlı topraklarına katıldı.
- Bu antlaşma ile Osmanlı devleti Avrupa'da en geniş sınırlara ulaştı.

Duraklama Dönemi Osmanlı-Venedik Savaşları

- Venedik yönetimindeki Girit adası korsanların faaliyetleri üzerine Osmanlılar tarafından 1645'de kuşatıldı.
- I. İbrahim zamanında başlayan kuşatma Venediklilerin Çanakkale boğazını kapatmaları sonucu uzadı.
- IV. Mehmet döneminde Köprülü Fazıl Ahmet Paşa Girit'in fethini tamamlamıştır. (1669)
- Kuşatmanın bu kadar uzun sürmesi Osmanlı denizciliğinin gerilemesinin göstergesidir.
- Bu seferden sonra ise donanma tamamen ihmal edilmiştir.

Duraklama Dönemi Osmanlı-Rus İlişkileri

- 17. Yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı-Rus ilişkileri savaşa dönüşmüştür.
- 1681 Bahçesaray Antlaşması ile Rusya ile ilk kez antlaşma imzalanmıştır.
- Bu antlaşma ile Dinyepr nehri sınır oldu.

Duraklama Dönemi Osmanlı-Avusturya Savaşları

1593-1606 Osmanlı-Avusturya Savaşları:

- Avusturya'nın Bosna beylerbeyini şehit etmesi üzerine 1593'de savaşlar başladı.
- III. Mehmet'in uzun aradan sonra ordunun başında olduğu 1596 Haçova meydan savaşında Avusturya ordusu mağlup edildi.
- Eğri, Kanije ve Estergon kaleleri fethedildi.
- İran savaşları ve Celali isyanları başlayınca Avusturya'nın barış teklifi kabul edildi.

1606 Zitvatorok Antlaşması:

Maddeleri:

1. Eğri, Kanije ve Estergon kaleleri Osmanlılarda kaldı.
2. Avusturya vergi vermeyecek sadece savaş tazminatı ödeyecek.
3. Avusturya kralı Osmanlı padişahına denk sayılacak.

Not: Bu antlaşma ile Osmanlı devletinin Avusturya karşısındaki siyasi üstünlüğü son bulmuştur.

1664 Vasvar Antlaşması:

- Köprülü Fazıl Ahmet Paşa'nın 1662'deki seferi ile Uyvar kalesi fethedildi.
- Vasvar antlaşması ile Uyvar ve Novigrad kaleleri Osmanlılarda kaldı.

II. Viyana Kuşatması 1683

Sebepleri:

- Avusturya'nın Protestan Macar halkına baskı yapması.
- Macar lider İmre Tökeli'nin yardım istemesi.
- Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın büyük bir zafer kazanmak istemesi.

Başarısızlığın sebepleri:

- Avusturya'ya ait çevre kaleler alınmadan Viyana'nın kuşatılması.
- Son saldırının sürekli geciktirilmesi.
- Şehrin güçlü surlara sahip olması.
- Kırım hanı ve bazı devlet adamlarının ihaneti.
- Avrupalı devletlerin yardıma gelmesi.

Kutsal İttifak:

- II. Viyana bozgunu üzerine Papa'nın çağrısı ile oluşturulmuştur.
- Amaç Osmanlı Devletinin içinde bulunduğu zor durumdan yararlanmaktır.
- Avusturya, Lehistan, Venedik, Malta ve Rusya tarafından oluşturulmuştur.
- Bu devletlerle Osmanlı arasındaki savaşlar 16 yıl sürdü.
- Savaşlardan yenilgi ile ayrılan Osmanlı devleti İngiltere ve Hollanda'nın arabuluculuğu sonucunda barış istedi.

1699 Karlofça Antlaşması:

1. Banat ve Temeşvar hariç tüm Macaristan Avusturya'ya verildi.
2. Podolya ve Ukrayna Lehistan'a verildi.
3. Dalmaçya kıyıları ve Mora yarımadası Venedik'e verildi.
4. Lehistan ve Venedik'in ödediği vergiler kaldırıldı.
5. Antlaşma Avusturya'nın kefilliğinde 25 yıl sürecektir.

1700 İstanbul Antlaşması:

- Rusya ile imzalanmıştır.

1. Azak kalesi Rusya'ya verildi.
2. Rusya İstanbul'da sürekli elçi bulundurabilecektir.

Karlofça ve İstanbul Antlaşmalarının Sonuçları:

- Osmanlı devleti Gerileme dönemine girdi.
- Avrupa'da büyük çapta toprak kaybedildi.
- Osmanlı devletinin askeri üstünlüğü son buldu.
- Sakarya zaferine kadar sürecek olan geri çekilme başlamıştır.
- Rusya ilk kez Karadeniz'e inmiştir.

Duraklama Devri İsyanları

İstanbul (Merkez) İsyanları:

Sebepleri:

- Cülus ve Ulufe dağıtımındaki aksaklıklar.
- Maaşların düşük değerli paralarla verilmesi.
- Devlet adamlarının aralarındaki mücadelelerde Yeniçerileri kullanması.
- Yeniçerilerin kendilerine karşı gelen devlet adamlarını görevden uzaklaştırmak istemesi.
- "Ocak devlet içindir." anlayışı yerine "Devlet ocak içindir." anlayışının yerleşmesi.
- Rüşvet, adam kayırma ve haksızlıklar.
- Devşirme sisteminin bozulması.

Gelişmeler:

- II. Selim döneminden itibaren ayaklanmışlardır.
- En önemli merkez isyanı Genç Osman'ın öldürülmesi ile sonuçlanan isyandır.
- Yeniçeriler padişah öldürebilecek güce ulaştılar.
- IV. Mehmet döneminde Vaka-i Vakvakiye denilen ayaklanmada bir çok devlet adamını idam etmişlerdir.

Sonuçları:

- Merkezi otorite bozulmuştur.
- Padişahların etkinliği azalmıştır.
- Yeniçeriler güçlerini gittikçe arttırmıştır.
- Devlet adamları sert tedbirler almak zorunda kaldı.

Celali (Anadolu) İsyanları:

Sebepleri:

- Dirlilik sisteminin bozulması.
- Vergi adaletsizliği
- Yöneticilerin yanlış politikaları.
- Asker kaçakları.
- Çiftbozan olan köylülerin ayaklanması.

Sonuçları:

- Anadolu'nun güvenliği bozuldu.
- Halkın devlete olan bağlılığı azaldı.
- Vergiler tam olarak toplanamadı.
- İran ve Avusturya savaşlarında devlet zor durumda kaldı.

Eyalet İsyancıları:

- Yemen, Basra, Bağdat, Eflak ve Boğdan'da çıkan isyanlardır.
- Milliyetçilik akımının etkileri olmadığından isyanlar kolaylıkla bastırılmıştır.

17. Yüzyıl Yenilik Hareketleri

I. Ahmet 1603-17:

- Veraset sisteminde değişiklik yapıldı.
- Ekber-erşed sistemi getirilerek en yaşlı ve akıl sahibi hanedan üyesinin padişah olması sağlandı.
- Sancağa çıkma sistemi kaldırıldı.
- Amaç taht kavgalarını önlemektir.
- Bu dönemde Kuyucu Murat Paşa isyanları zor kullanarak bastırılmıştır.

Genç Osman 1618-22:

- Yeniçeri ocağını kaldırmayı düşündü.
- Bu, Osmanlı devletindeki ilk ciddi ıslahat düşüncesidir.
- Başkenti Anadolu'ya taşımayı düşündü.
- Saray dışından evlendi.
- Yeniçeriler tarafından öldürülmüştür.

IV. Murat 1623-40:

- İlk dönemler annesi Kösem sultanın etkisinde kalmıştır.
- Yönetimde kadınların etkisini kaldırarak yönetime hakim oldu.
- Yeniçeri ve sipahi zorbalarını ortadan kaldırdı.
- İçki, tütün ve geceleri sokağa çıkma yasağı getirmiştir.
- Celali isyanlarını bastırmıştır.
- Duraklamanın nedenlerini bulabilmek amacıyla raporlar hazırlatmıştır.
- Koçibey Risalesi (1631) bunlardan en önemlisidir.

Tarhuncu Ahmet Paşa 1652-53:

- Bütçeyi hesap ederek bütçe açıklarının nedenlerini bulmuştur.
- Bu amaçla saray harcamalarını kısmıştır.
- Çıkarı zedelenenler tarafından idam ettirildi.

Köprülü Mehmet Paşa 1656-61:

- Saraydan bazı isteklerde bulunarak başa geçmiştir.
- Buna göre:
  - Saray devlet harcamalarına karışmayacak.
  - Getirdiği teklifler kabul edilecek.
  - Atamalarda tam yetkili olacak.
  - Hakkında şikayet olursa önce kendi savunması alınacak.
- Böylece yapabilecekleri için uygun ortam oluşmasını sağlamıştır.
- Bu tip isteklerle sadrazamlığa getirilmesi Padişah otoritesinin zayıfladığının göstergesidir.
- Anadolu ve eyalet isyanlarını bastırdı.

Köprülü Fazıl Ahmet Paşa 1661-76:

- Orduda disiplini sağladı.
- Girit'in fethini tamamladı.
- Avusturya ve Lehistan üzerine başarılı seferler düzenledi.

18. YÜZYIL OSMANLI TARİHİ

Genel Karakteri

- Karlofça ve İstanbul Antlaşmaları ile kaybedilen toprakları geri almak.
- Bozulan devlet yapısını düzeltmek için Avrupa örnek alınarak yenilikler yapmak.

Edirne Olayı

- II. Mustafa Edirne'ye yerleşerek vaktini av ile geçiriyordu.
- Devlet işlerini Şeyhülislam Feyzullah Efendi yürütüyordu.
- Bunun üzerine İstanbul'da bir isyan çıktı.
- İsyancılar Edirne üzerine yürüyerek Şeyhülislam'ı idam ettiler. II. Mustafa tahttan indirildi.
- III. Ahmet yeni Padişah oldu.

1711 Osmanlı – Rus Savaşı

Sebepleri:

- 1700 İstanbul ant. ile kaybedilen yerleri geri almak
- Poltova Savaşında Rusya'ya yenilen İsveç kralı Demirbaş Şarl'ın Osmanlılara sığınması.
- Rus ordularının İsveç kralını takip ederek Osmanlı topraklarına girmesi.
- Rusya'nın Balkanlarda karışıklık çıkarması.
- Rusya'nın Lehistan içişlerine karışması.

Gelişmeler:

- Sadrazam Baltacı Mehmet Paşa sefere çıktı.
- Osmanlı ordusunun hızı ve Prut nehrini köprülerle geçmesi Rusları zor durumda bıraktı.
- Kırım hanlık kuvvetleri de kaçış yolunu kapatınca Ruslar savunma konumuna geçti.
- Bu ortamda Yeniçerilere güvenemeyen Baltacı Rus Çarı I. Petro'nun barış isteğini kabul etti.

1711 Prut Antlaşması:

1. Azak kalesi ve çevresi Osmanlılara verilecek.
2. Ruslar Lehistan içişlerine karışmayacak.
3. Ruslar İstanbul'da elçi bulundurmuyacak.
4. İsveç kralı ülkesine serbestçe dönebilecek.
5. Rus Çarı ve ordusu serbest bırakılacak.

Önemi:

- İstanbul ant. ile kaybedilen yerler geri alındı.
- Kaybedilen yerlerin geri alınması politikasında başarılı bir adım atıldı.
- Savaşta üstünlük barışa yansıtılmadı.

1715-18 Osmanlı – Venedik ve Avusturya Savaşları

Sebepleri:

- Kaybedilen yerleri geri almak.
- Mora halkının Venedik baskısına karşı Osmanlı Devletinden yardım istemesi.
- Venediklilerin Osmanlı gemilerine saldırması.

Gelişmeler:

- Osmanlı Devleti Venediklilere savaş ilan etti.
- Silahtar Ali Paşa Mora'yı geri aldı.
- Korfu adası kuşatıldı.
- Bu gelişmeler üzerine Avusturya Karlofça antlaşmasının bozulduğunu öne sürerek Osmanlı Devletine savaş ilan etti.
- 1716 Petervaradin Meydan Savaşında Osmanlılar ağır bir yenilgi aldı.
- Silahtar Ali Paşa'nın şehid oldu. Ordu dağıldı.
- Belgrad'ın düşmesiyle Osmanlı barış istedi.

1718 Pasarofça Antlaşması:

1. Mora yarımadası Osmanlılarda kalacak.
2. Adriyatik kıyılarında bazı yerler Venedik'e verildi.
3. Banat, Temeşvar, Küçük Eflak ve Belgrad Avusturya'ya verildi.
4. Antlaşma 24 yıl süreli olacaktı.

Sonuçları:

- Kaybedilen yerlerin geri alınması politikasına son verildi.
- Eldeki toprakları savunma politikasına başlandı.
- Avusturya Balkanlara inmeye başlamıştır.
- Osmanlı Venedik mücadelesi son bulmuştur.
- İngiltere ve Hollanda arabuluculukları karşılığında kapitülasyonlar kazanmıştır.
- Lale devrine girilmiştir.
- Uti Possidetis – Kendime not ?

1722-46 Osmanlı – İran Savaşları

Sebepleri:

- İran'da karışıklıklar çıkması
- Mezhep mücadeleleri
- Rusya'nın İran'a girmesi

Gelişmeler:

- Osmanlı ordularının İran'a girmesiyle savaşlar başladı.
- Bu ilerleyiş sırasında Osmanlı ve Rus orduları karşı karşıya geldi.
- Osmanlı Devleti ve Rusya arasında yapılan bir antlaşma ile sorun çözüldü.

1724 İstanbul Antlaşması

- Osmanlı Devleti ile Rusya arasında yapılan ilk ittifak antlaşmasıdır.
- Kuzey İran toprakları Rusya ve Osmanlı Devleti arasında paylaşıldı.
- İran bu antlaşmayı reddederek savaşlara devam etti
- I.Mahmut padişah olduktan sonra savaşlara gereken önem verilmiştir.
- İran barış istemek zorunda kalmıştır.

1732 Ahmet Paşa Antlaşması

1. Nahçıvan, Revan, Tiflis ve Dağıstan Osmanlı'da kalacak.
2. Tebriz, Hemedan ve Luristan İran'da kalacak.
3. Aras nehri iki ülke arasında sınır kabul edilecek.

Sonuçları:

- Safevi Devleti antlaşma sonrasında zayıfladı.
- Aşkar Türklerinin lideri Nadir Şah Safevi Devletine son verdi.
- Nadir Şah Osmanlı Devletine savaş ilan etti.
- İran ile 1736 İstanbul ve 1746 Kerden Antlaşmaları imzalandı.
- Kasr-ı Şirin Antlaşmasındaki sınırlar kabul edildi.

1736-39 Osmanlı - Rus ve Avusturya Savaşları

Sebepleri:

- Rusya ile Avusturya'nın 1726'da Osmanlı topraklarını paylaşmak için ittifak yapmaları.
- Rusya'nın Lehistan içişlerine karışması.
- Rusya'nın Balkanlar'daki Ortodoksları kışkırtması
- Rusya'nın Kırım kuvvetlerinin İran'a girmesine engel olması.
- Rusya'nın Kırım'a saldırması.

Gelişmeler:

- Osmanlı Devleti iki cephede de başarılı oldu.
- Avusturya cephesinde Sürat Topçuları çok başarılı oldu ve birçok kale ele geçirildi.
- İvaz Mehmet Paşa 1739 Hisarcık Meydan Savaşında Avusturya ordusunu mağlup ederek Belgrad'ı ele geçirdi.
- Rus cephesinde ise Kırım kuvvetleri Rusları Kırım'dan çıkardı.
- 1738'de Osmanlı-Kırım ordusu işgal edilen Özi ve Kılburun kalelerini geri aldı.
- Ruslar direnmeye çalışsa da Avusturya'nın barış istemesiyle yalnız kaldı.
- Fransa'nın arabulucu olmasıyla barış yapıldı.

1739 Belgrad Antlaşması

1. Avusturya Pasarofça Antlaşmasında aldığı yerleri Banat hariç geri verecektir. (Sırbistan,Belgrad)
2. Rusya işgal ettiği yerlerden çekilecek.
3. Azak kalesi yıkıldı şehir Ruslara verildi.
4. Rusya Karadeniz'de savaş ve ticaret gemisi bulundurmaz.
5. Rusya Lehistan içişlerine karışmayacak.
6. Rus çarı, Avusturya kralı ve Fransa kralı protokol açısından eşit kabul edilecek.

Sonuçları:

- 18.Yüzyıldaki son kazançlı antlaşmadır.
- Belgrad gibi önemli bir kent geri alındı.
- Osmanlı iki büyük devleti mağlup ederek hala güçlü olduğunu kanıtladı.
- Karadeniz'in Türk gölü olma özelliği onaylandı.
- Rus çarı Osmanlı padişahı ile eşit konuma ulaştı.
- Batıda 30 yıllık bir barış dönemi başladı.
- Savaşlardaki başarıda Humbaracı Ahmet Paşa ıslahatları etkilidir.
- Fransa arabuluculuğu sonucunda 1740'ta Kapitülasyonları sürekli hale getirtti.

1768-74 Osmanlı – Rus Savaşı

Sebepleri:

- Rusya'nın Balkanlardaki Ortodoksları kışkırtması.
- Rusya'nın Lehistan'ı işgal etmesi.
- Rusya'nın Osmanlı Devletine sığınan Leh milliyetçileri takip ederek katliamlar yapması.
- Rusya'nın Kırım'ı işgal etmesi.

Gelişmeler:

- III.Mustafa'nın ısrarı ile Rusya'ya savaş ilan edildi
- Rus orduları beş koldan Osmanlı topraklarına saldırdı.
- Osmanlı ordusu 1770 Kartal Meydan Savaşında ağır bir yenilgi aldı.
- Rusların Baltık donanması Akdeniz'e açılarak Mora'da isyanlar çıkardı.
- Ruslar Çeşme'de demirli bulunan Osmanlı donanmasını yaktı.
- Osmanlı ordusu 1773'de bazı başarılar kazansa da Rus ilerleyişini durduramadı.
- 1774'te III. Mustafa'nın ölümü üzerine I.Abdülhamit tahta çıktı ve barış istedi.
- Savaş sırasında Lehistan Rusya,Avusturya ve Prusya arasında paylaşıldı.

1774 Küçük Kaynarca Antlaşması

1. Kırım bağımsız olacak fakat Halifeye bağlı kalacak.
2. Karadeniz'in kuzeyi Ruslar'a bırakılacak.
3. Ruslar Kırım, Eflak, Boğdan ve Ege'den çekilecek.
4. Ruslar Karadeniz'de donanma bulundurabilecek.
5. Rus ticaret gemileri boğazlardan serbestçe geçebilecek.
6. Ruslar Kapitülasyonlardan faydalanacak.
7. Osmanlı Devleti savaş tazminatı ödeyecek.
8. Ortodokslar Rusya'nın himayesinde olacaklar.
9. Rusya İstanbul'da elçilik ve istediği kentte konsolosluk açabilecek.

Sonuçları:

- 18. Yüzyılın en ağır antlaşmasıdır.
- İlk kez halkı Türk ve Müslüman olan bir toprak parçası kaybedildi.
- Halifeliliğin siyasi gücünden yararlanılmak istendi.
- Karadeniz'in Türk gölü olma özelliği son buldu.
- Rusya ilk kez Kapitülasyonlardan yararlandı.
- Rusya Osmanlı içişlerine karışma hakkı kazandı.
- Osmanlı Devleti ilk kez savaş tazminatı ödedi.
- Osmanlı Devletinin büyük devlet olma özelliği son buldu.

Aynalıkavak Tenkihnamesi 1779

- Rusya Kırım'ın içişlerine karışmaya başlamıştı.
- Rus yanlısı Şahin Giray'ın han ilan edilmesiyle Kırım'da ayaklanmalar çıktı.
- Osmanlı Devleti bunu tanımayarak Selim Giray'ı han olarak kabul etti.
- Rusya bu gelişmeler üzerine Kırım'a girdi.
- Savaş ihtimali üzerine İngiltere ve Fransa arabulucu oldu.
- İki ülke arasında Aynalıkavak Tenkihnamesi imzalandı.
  1. Rus ordusu Kırım'dan çekilecek.
  2. Osmanlı Devleti Şahin Giray'ın hanlığını kabul edecek.
- Şahin Giray'ın han olmasından sonra Kırım'da karışıklıklar daha da arttı.
- Bunun üzerine Rusya 1783'te Kırım'ı işgal etti.
- Osmanlı Devleti bu işgali tanımadı.

1787-92 Osmanlı – Rus ve Avusturya Savaşları

Sebepleri:

- Osmanlı Devleti'nin Kırım'ı geri almak istemesi.
- Rusya ve Avusturya arasındaki Grek Projesi.

Grek Projesi: Avusturya ve Rusya'nın Osmanlı topraklarını aralarında paylaşmasıdır. Ayrıca Bizans'ı canlandırmak için Balkanlarda Dakya adında bir devlet kurmayı kararlaştırdılar.

Gelişmeler:

- Fransa, Prusya ve İngiltere'nin kışkırtmaları sonucunda Rusya'ya savaş ilan edildi.
- Avusturya'nın da savaşa katılmasıyla iki cephede birden savaşmak zorunda kalındı.
- 1788 Şebeş Savaşında Avusturya mağlup edildi.
- Fakat Rus cephesinden başarı sağlanamadı.
- Özi kalesini alan Ruslar tüm halkı katletti. (25bin)

- I.Abdülhamit'in bu acı haber sonrası öldüğü söylenir. Taht'a III. Selim geçer.
- Savaş sırasında Prusya ve İsveç ile ittifak yapılır.
- 1789 Fransız İhtilali ile zor durumda kalan Avusturya barış ister.
- Avusturya'nın barış istemesi ve İsveç'in savaş ilanı üzerine 1 yıl sonra da Rusya ile barış yapılır.

1791 Zıstovi Antlaşması

- Osmanlı Devleti ile Avusturya arasında yapılmıştır.
  1. Avusturya savaştan önceki sınırlara çekilecek.
  2. Küçük bir toprak parçası Avusturya'ya verilecek.
  3. Avusturya Rusya'ya yardım etmeyecek.

Not: Bu antlaşma ile Osmanlı-Avusturya Savaşları son bulmuştur.

1792 Yaş Antlaşması

- Osmanlı Devleti ile Rusya arasında yapılmıştır.
  1. Kırım'ın Rusya'ya ait olduğu onaylandı.
  2. Dinyestr ırmağı sınır oldu.
  3. Rusya Eflak ve Boğdan'dan çekilecek.
  4. Doğu sınırı savaş öncesindeki gibi kalacaktı.

Sonuçları:

- Dağılma dönemi başladı.
- Grek projesi gerçekleşmedi.
- Rusya sıcak denizlere ulaşma yolunda önemli bir adım attı.
- Barış ortamında ıslahatlar yapılmaya başlandı.

Fransa'nın Mısır'ı İşgali 1798

Sebepleri:

- Fransa'nın sömürge kazanmak istemesi.
- İngiltere'ye karşı güç dengelerini değiştirebilmek.
- Napolyon'u Fransa'dan uzaklaştırmak.

Gelişmeler:

- Napolyon komutasındaki ordu işgale başladı.
- Osmanlı Devleti buna tepki olarak İngiltere ve Rusya ile ittifak yaptı.
- Rus donanması ilk kez Boğazları geçerek Akdeniz'e ulaştı.
- Nelson komutasındaki İngiliz donanması Fransız donanmasını yakarak imha etti.
- Fransa kara ordusu ise Akka'da Cezzar Ahmet Paşa kuvvetlerine yenildi.
- Napolyon Fransa'ya kaçtı. Yerine geçen Kleber ise öldürüldü.
- Fransa barış istedi.

1801 El-Aris Antlaşması

- Fransa Mısır'ı boşaltacak, askerlerin tahliyesine de İngiltere yardımcı olacaktı.

Sonuçları:

- Osmanlı Devleti denge politikası izlemeye başladı.
- Osmanlı toprakları üzerindeki rekabet ilk kez savaşa dönüştü. (İngiliz-Fransız)
- Osmanlı Devleti'nin kendi topraklarını koruyamayacak kadar zayıf olduğu anlaşıldı.
- Nizam-ı Cedit ordusu başarılı oldu.
- Türk-Fransız dostluğu bozuldu.
- İngiltere'nin Akdeniz egemenliği kanıtlandı.
- 1802'de yapılan Paris Antlaşması ile de Fransa ve İngiltere Karadeniz'de ticaret yapma hakkı kazandı

18. Yüzyıl İslahatları

Lale Devri 1718-1730

- Dönemin Padişahı III. Ahmet, Sadrazamı ise Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'dır.
- Said Efendi ve İbrahim Müteferrika tarafından ilk matbaa açılmıştır.
- Bu matbaada basılan ilk eser Vankulu Lügati'dir.
- Yalova'da kağıt fabrikası, İstanbul'da ise çini ve kumaş fabrikaları açıldı.
- İlk itfaiye örgütü kuruldu. (Tulumbacılar)
- İlk kez Avrupa'da geçici elçilikler açıldı.
- Arapça ve Farsça klasikler tercüme edildi.
- Bir çok kütüphane açıldı.
- İlk kez çiçek aşısı uygulandı.
- Sivil mimari gelişti. Barok tarz uygulandı.
- Laleli ve Nuruosmaniye Camileri ve III. Ahmet Çeşmesi en önemli eserlerdir.

Not: İlk kez Avrupa etkisiyle yenilikler yapılmıştır.

Patrona Halil Ayaklanması 1730:

- Bu dönemde artan zevk, eğlence ve israf fakir halkın tepkisini çekmeye başladı.
- İran Savaşları ile ilgilenilmemesi de tepki çekti.
- Bunun üzerine askerler ve halk ayaklandı.
- Sadrazam idam edildi, Padişah tahttan indirildi.
- I. Mahmut Padişah oldu.

I. Mahmut 1730-1754

- Humbaracı Ahmet Paşa (Kont Boneval) humbara ve topçu ocaklarını yeniden düzenledi.
- Ordu onluk sisteme göre düzenlendi. (Bölük,tabur,alay)
- Mühendishane-i Berr-i Hümayun (Kara Mühendishanesi) açıldı.
- Bu ıslahatlar 1736-39 savaşlarının kazanılmasında etkili oldu.

III. Mustafa 1757-74

- Sadrazam Koca Ragıp Paşa ıslahatların yapılmasında etkili oldu.
- Baron de Todt topçu ocaklarını ıslah etti.
- Sürat topçuları ocağı kuruldu.
- Tersane ıslah edilerek yeni bir tersane kuruldu.
- Mühendishane-i Bahr-i Hümayun (Deniz Mühendishanesi) açıldı.
- Fransızcadan Matematik ve Astronomi kitapları tercüme edildi.
- Masraflar azaltılmaya çalışıldı.
- İlk kez halktan iç borç alındı.(Esham-ı Tahvilat)

I. Abdülhamit 1774-1789

- Sadrazam Halil Hamit Paşa sürat topçuları ocağını genişletti.
- Cezayirli Gazi Hasan Paşa denizcilik alanında yenilikler yaptı.
- İstihkam okulları açıldı.
- Avrupa'dan çok sayıda uzman getirildi.
- Humbaracı ve Lağımçı ocakları ıslah edildi.
- Yeniçeriler sayılarak Ulufe alım satımı yasaklandı.

III. Selim 1789-1807

- Bu dönem yeniliklerinin tamamına Nizam-ı Cedit yenilikleri denir.
- Avrupa tarzı Nizam-ı Cedit ordusu kuruldu.
- Bu ordunun masraflarını karşılamak için İrad-ı Cedit hazinesi kuruldu.
- Tersane ıslah edildi ve ocaklarda yenilikler yapıldı.
- Yeniçerilere eğitim mecburiyeti kondu.
- Kara ve deniz mühendishanesi genişletildi.
- Paris, Londra, Viyana ve Berlin gibi önemli başkentlerde kalıcı elçilikler açıldı.
- Yerli kumaş kullanımı teşvik edildi.
- Matba-i Amire adında ilk devlet matbaası açıldı.
- Fransızca resmi yabancı dil yapıldı.
- 1807 Kabakçı Mustafa isyanı ile III. Selim tahttan indirildi ve sonrasında öldürüldü.

18. Yüzyıl Yeniliklerinin Genel Özellikleri

- İslahatlar Avrupa örnek alınarak yapılmıştır.
- Askeri alandaki ıslahatlar fazlalıktadır.
- Ağırlıklı olarak bilim, teknik ve eğitim alanında yenilikler yapılmıştır.
- İslahatlarda devlet adamları etkilidir, halk etkisi yoktur.
- Duraklama dönemine göre daha köklü ve ileriye dönüktür.
- İslahatlar Yeniçeriler ve çıkarı zedelenen bazı devlet adamları tarafından engellenmiştir.
- İslahatlar devletin yıkılışını engelleyememiş fakat geciktirmiştir.

19. Y.Y. OSMANLI TARİHİ

Genel Karakteri

- Osmanlı devleti denge politikası izleyerek ayakta durmaya çalışmıştır.
- Azınlıklar ayrıcalıklar kazanarak bağımsız olmaya başladılar.

1804 Sırp İsyanı

Sebepleri:

- Milliyetçilik akımının etkisi
- Başta Rusya olmak üzere Avrupalı devletlerin kışkırtmaları.
- Askerlerin ve yöneticilerin baskıları.
- Sırbistan'ın sürekli savaş alanı olması.

Gelişmeler:

- İlk olarak Kara Yorgi liderliğinde 1804'te ayaklandılar.
- Fakat 1806'da Osmanlı-Rus savaşı başlayınca isyana müdahale edilemedi.
- 1812 Bükreş antlaşması ile Sırbistan ayrıcalık kazandı.
- Fakat sonraki dönemde Miloş Obrenoviç liderliğinde tekrar ayaklandılar.
- Osmanlı Devleti Rusya'nın karışmasını önlemek amacıyla Obrenoviç'i prens olarak tanıdı.
- 1829 Edirne antlaşması ile Sırbistan özerk bir prenslik oldu.
- 1878 Berlin antlaşması ile Sırbistan bağımsız bir devlet haline geldi.

Not: İlk isyan eden ve ilk siyasi ayrıcalık kazanan azınlık Sırlardır.

Alemdar Mustafa Paşa Olayı 1807-08

- Kabakçı Mustafa isyanı ile III.Selim tahttan indirilerek yerine IV.Mustafa geçirildi.
- Buna tepki gösteren Rusçuk ayanı Alemdar Mustafa Paşa İstanbul üzerine yürüdü.
- Amacı III.Selim'in yeniden taht'a geçmesini sağlamaktı.
- Bu gelişmeyi haber alan IV.Mustafa taraftarları III.Selim'i öldürerek bunu önlemeye çalıştılar.
- İstanbul'a geldiğinde III.Selim'in öldüğünü öğrenen Alemdar Mustafa Paşa tepki olarak II.Mahmut'un padişah olmasını sağladı. Kendisi de Sadrazam oldu.
- Fakat Yeniçeriler ile arası bir türlü düzelmeyen Alemdar Mustafa Paşa bir Yeniçeri isyanı sırasında öldürüldü. (1808)

Not: Bu karışıklıklar Osmanlı Devleti'nin 1806-12 Osmanlı-Rus savaşında başarısız olmasında etkili olmuştur.

1806-12 Osmanlı-Rus Savaşı

Sebepleri:

- Rusya'nın Balkan milletlerini kışkırtması
- Rus donanmasının Ege denizindeki 7 adalardan çekilmemesi
- Osmanlı Devletinin isyan hazırlığı yapan Eflak ve Boğdan beylerini görevden alması
- Osmanlı Devleti'nin Boğazları Rusya'ya kapatması
- Rusya ile savaşan Fransa'nın Osmanlı Devleti'ni kışkırtması

Gelişmeler:

- Rusya Eflak-Boğdan'a girerek savaşı başlattı.
- Bu sırada Osmanlı-Fransız yakınlaşmasından rahatsız olan İngiltere ile Osmanlı Devleti arasında mücadele görüldü.
- İngiliz donanması savaş yolu ile Çanakkale Boğazını geçerek İstanbul önlerine geldi.
- Bir sonuç alamayınca geri dönerek Mısır'a saldırdı.
- 1807'de Fransa ile Rusya arasında Tilsit antlaşması ile barış yapıldı.
- 1809 Erfurt görüşmeleri ile ise Fransa ve Rusya Osmanlı topraklarını aralarında paylaştı.
- Bunun üzerine bozulmuş olan İngiliz-Osmanlı ilişkileri düzeldi.
- 1809 Kala-i Sultaniye (Ç.kale) antlaşması ile iki ülke beraber hareket etme kararı aldı.
- Osmanlı Devleti savaşlar boyunca fazla varlık gösteremedi ve barış istemek zorunda kaldı.

1812 Bükreş Antlaşması

1. Beserebya Rusya'ya bırakılacak.
2. Rusya Eflak ve Boğdan'dan çekilecek.
3. Prut nehri sınır olacak.
4. Sırbistan'a siyasi ayrıcalıklar verilecek.
5. Rus ticaret gemileri Boğazlardan serbestçe geçebilecek.
6. Kafkas sınır savaş öncesindeki gibi olacak.

Sonuçları:

- İlk kez bir azınlık ayrıcalık hakkı kazandı.
- Osmanlı Devletindeki azınlık hareketleri daha da hızlandı.
- Savaşlar sırasında ilk kez İngiliz-Osmanlı mücadelesi yaşandı.
- İstanbul ilk kez işgal tehlikesi geçirdi.

Yunan İsyanı

Sebepleri:

- Milliyetçilik düşüncesinin etkisi.
- Etniki Eteryacı Cemiyeti'nin çalışmaları
- Avrupalı aydınların Grek hayranlığı
- Rum aydınların çalışmaları
- Rusya'nın Ortodoks Rumları kışkırtması
- Rumların ticaret sayesinde zenginleşmeleri
- Osmanlı taşra teşkilatının bozulması

Gelişmeler:

- 1814'te Odessa'da Etniki Eteryacı Cemiyeti kuruldu.
- Bölgede etkili olan Tepedelenli Ali Paşa ile II.Mahmut'un arasının açılması sağlandı.
- Tepedelenli Ali Paşa'nın öldürülmesi sonrasında ilk Yunan isyanı çıktı. (1820)
- Fakat Eflak halkı destek vermeyince isyan yayılmadan bastırıldı.
- Bunun üzerine 1821'de Mora'da daha büyük bir isyan çıktı.
- Osmanlı Devleti bu isyanı bastıramayınca Mısır valisinden yardım istedi.
- Mısır valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın yardımı ile isyan kısa sürede bastırıldı.

Tepkiler:

- İngiltere, Rusya ve Fransa isyanın bastırılmasına sert tepki gösterdi.
- Üç ülke donanması Navarin'de Osmanlı ve Mısır donanmasını yaktı. (1827)
- Bunun üzerine Osmanlı devleti bu üç devletten savaş tazminatı istedi.
- Bu istek üzerine Rusya Osmanlı devletine savaş ilan etti.

1828-29 Osmanlı-Rus Savaşı

- Osmanlı devleti 1826'da Yeniçeri ocağını kaldırmıştı.
- 1827'de ise Osmanlı devleti tüm donanmasını kaybetti.
- Bu ortamda girilen savaşta Osmanlı kuvvetleri hiçbir varlık gösteremedi.
- Batıda Edirne, doğuda Erzurum Ruslar tarafından ele geçirildi.
- Osmanlı devleti barış istemek zorunda kaldı.

1829 Edirne Antlaşması

1. Mora yarımadasında bağımsız bir Yunanistan kurulacak.
2. Tuna ağzındaki adalar ve doğudaki bazı kaleler ile Batum'a kadar Kafkasya Rusya'ya verilecek.
3. Rusya işgal ettiği diğer bölgelerden çekilecek.
4. Rus ticaret gemileri Tuna nehrinde serbestçe ticaret yapıp Boğazlardan serbestçe geçebileceklerdir.
5. Eflak ve Boğdan'a bazı siyasi ayrıcalıklar tanınacak.
6. Sırbistan özerk bir prenslik olacak.
7. Osmanlı devleti Rusya'ya 8.5 milyon lira savaş tazminatı verecek.

Cezayir'in işgali 1830

- 1815 Viyana kongresinden sonra Avrupalı devletler Cezayir donanmasını yok ettiler.
- Bunun sonrasında Fransa ile Cezayir beyleri arasında sorunlar çıktı.
- Fransa Osmanlı Devletinden Cezayir valisinin görevden alınmasını istedi.
- Bu istek reddedilince Fransa 1827'de Cezayir'i kuşattı.
- 1830'da ise Cezayir tamamen Fransa tarafından işgal edildi.
- Böylece Osmanlı Devleti Kuzey Afrika'daki ilk toprak parçasını kaybetti.

MISIR SORUNU

- Kavalalı M.Ali Paşa 1804'te Mısır valisi olmayı başardı.
- Kölemen beylerini ortadan kaldırarak hakimiyetini sağlamlaştırdı.
- 1807'de İngilizleri mağlup ederek ün kazandı.
- Vehhabi ayaklanmalarını bastırarak İslam dünyasında adını duyurdu.
- Fransa ile işbirliği yaparak tarım, sanayi, ordu ve donanma alanlarında büyük ıslahatlar yapıldı.
- Avrupa'ya öğrenciler gönderdi ve Avrupa'dan uzmanlar getirtti.
- Mısır'ın gelirini 13bin keseden 400bin keseye çıkardı.

İsyan Sebepleri:

- Kavalalı M.Ali Paşa Yunan isyanına yardım karşılığında Osmanlı Devletinden bazı toprakların yönetimini istedi.
- Bu istekler Osmanlı devleti tarafından reddedildi.
- Mısır yönetimi 1828-29 Osmanlı-Rus savaşında Osmanlı devletine yardım göndermedi.
- II. Mahmut ile Kavalalı'nın bu gelişmeler sonrasında aralarının açılması.

Gelişmeler:

- 1831'de Mısır yönetimi Osmanlı devletine karşı ayaklandı.
- Kavalalı M.Ali Paşa oğlu İbrahim Paşa yönetimindeki orduyu Osmanlı topraklarına gönderdi.
- Adana ve Konya civarında yapılan iki savaşı da Mısır kuvvetleri kazandı.
- Mısır ordusu İstanbul üzerine yürümeye başladı.
- Çaresiz kalan II. Mahmut Çar I. Nikola'dan yardım istedi.
- Rus donanması 15bin kişilik bir donanma ile İstanbul'a gelerek Osmanlılara destek verdi.

Not: Böylece Mısır sorunu uluslar arası bir sorun haline geldi. İngiltere ve Fransa bu gelişmeler üzerine Osmanlı Devleti ile Mısır arasında barış yaptırıldılar.

1833 Kütahya Antlaşması

1. Kavalalı M.Ali Paşa'ya Mısır valiliğine ek olarak Girit ve Suriye valilikleri verilecek.
2. Kavalalı'nın oğlu İbrahim Paşa'ya Cidde valiliğine ek olarak Adana valiliği verilecek.

Sonuçları:

- Mısır sorunu geçici olarak çözümlendi.
- Mısır ve Osmanlı Devleti baskı sonucu gelen çözümden rahatsız oldu.
- Osmanlı Devleti müttefik arayışına girdi.
- Rusya ile yakınlaşma yeni bir ittifak ortaya çıkardı.

1833 Hünkâr İskelesi Antlaşması

1. Osmanlı Devleti ve Rusya savaş zamanı birbirlerine yardım edecekler.
2. Osmanlı Devleti saldırıya uğrarsa Rusya askeri yardımda bulunacak, masrafları Osmanlı Devleti ödeyecek.
3. Rusya saldırıya uğrarsa Osmanlı Devleti boğazları kapatacak.
4. Antlaşma 8 yıl süreli olacak.

Sonuçları:

- Rusya ile üçüncü kez ittifak yapıldı.
- Osmanlı Devleti Mısır'a karşı önlem aldı.
- Rusya'nın Karadeniz'deki güvenliği arttı.
- İngiltere ve Fransa tedirgin oldu.
- Boğazlar ilk kez uluslar arası bir sorun haline geldi.
- Osmanlı Devleti boğazlar konusunda son kez tek başına karar verdi.

Mısır Sorunu'nun İkinci Aşaması

- Fransa Mısır ile olan ilişkilerini daha da geliştirdi.
- Bu ilişkiler İngiltere'yi rahatsız etmeye başladı.
- Bu yüzden İngiltere Osmanlı Devleti'ne Mısır sorunu konusunda destek vermeye başladı.
- 1839'da Osmanlı-Mısır savaşı yeniden başladı.
- Nizip Savaşında Osmanlı orduları yine yenildi.
- Bu sıralarda II. Mahmut öldü. Yerine Abdülmecit padişah oldu.
- Kaptan'ı Derya Ahmet Fevzi Paşa komutasındaki Osmanlı donanması ise Mısır kuvvetlerine katıldı.
- Osmanlı Devleti bu çaresiz durum içerisinde Rusya'dan yardım istemeyi düşündü.
- Fakat İngiltere bunu önlemek adına uluslar arası bir konferans toplayarak sorunu çözmeyi düşündü.
- Fransa dışındaki büyük devletlerin katılımı ile Londra'da bir konferans toplandı.

1840 Londra Antlaşması

1. Mısır hukuken Osmanlı Devletine bağlı kalacak fakat yönetimi Kavalalı soyuna bırakılacak.
2. Osmanlı donanması geri verilecek.
3. Mısır vergi verecek.
4. Suriye, Girit ve Adana Osmanlı Devletinde kalacak
5. Osmanlı Devletinin imzaladığı antlaşmalar Mısır içinde geçerli sayılacak.

Sonuçları:

- Kavalalı İngiltere'nin tehditleri sonrasında antlaşmayı kabul etmek zorunda kaldı.
- Mısır Sorunu tamamen çözüldü.
- Osmanlı ve İngiliz çıkarları korundu.
- Mısır içişlerinde serbest, dışişlerinde Osmanlı Devletine bağlı özerk bir yapıya kavuştu.
- Bu sorun devam ederken Avrupalı devletlerin desteğini almak isteyen Osmanlı Devleti 1839'da Tanzimat Fermanı'nı ilan etti.

Boğazlar Sorunu

- 19. Y.Y.'dan itibaren Boğazların önemi artmaya başladı.
- 1807'de İngiliz donanması güç kullanarak boğazları geçip İstanbul önlerine geldi.
- 1809'da İngiltere ile yapılan Kala-i Sultaniye (Ç.kale) antlaşması ile boğazlar tüm savaş gemilerine kapatıldı.
- Böylece ilk kez Osmanlı ve Rusya dışındaki bir güç boğazlar ile ilgili bir karara katıldı.
- 1833 Hünkar iskelesi antlaşması ile boğazlar uluslar arası bir sorun haline geldi.
- 8 yıl süreli antlaşma son bulunca İngiltere tüm büyük devletleri boğazlar sorunu'nu tartışmak üzere Londra'ya davet etti.
- Bu konferansa İngiltere, Fransa, Rusya, Avusturya, Prusya ve Osmanlı Devleti katıldı.

1841 Londra Antlaşması

1. Boğazlar Osmanlı Devletinin hakimiyetinde olacak.
2. Boğazlardan ticaret gemilerinin geçişi serbest olacak.
3. Boğazlardan barış zamanında bile savaş gemisi geçmeyecek.
4. Karadeniz'de sadece Osmanlı ve Rus donanmaları bulunabilecek.

Sonuçları:

- Boğazlar sorunu ilk kez uluslar arası alanda çözüldü.
- Osmanlı Devletinin boğazlar üzerindeki mutlak hakimiyeti son buldu.
- Hünkar İskeleyi antlaşması geçersiz hale geldi.
- İngiltere ve Fransa'nın Akdeniz'deki çıkarları korundu.
- Rusya kazandığı avantajları kaybetti.

Şark Meselesi

- İlk olarak 1815 Viyana kongresinde Rusya tarafından kullanılan bir deyimdir.
- 19. Yüzyıl'ın ilk dönemlerinde Osmanlı toprak bütünlüğünün korunması anlamında kullanılmıştır.
- 19. Yüzyıl'ın sonlarına doğru Osmanlı Devletinin Balkanlardaki topraklarının paylaşılması anlamında kullanılmıştır.
- 20. Yüzyıl'da ise bütün Osmanlı topraklarının paylaşılması anlamında kullanılmıştır.

Mülteciler Sorunu

- 1848 ihtilallerinde bazı haklar isteyen Macaristan Avusturya tarafından işgal edilmiştir.
- Avusturya Macarlara karşı Rusya ile ittifak yapmıştır.
- Bunun üzerine Avusturya'dan kaçan Macarlar ve Rusya'dan kaçan Lehli Osmanlı Devletine sığındı.
- Avusturya ve Rusya mültecilerin geri verilmesi amacıyla Osmanlı Devletine baskı uygulamaya başladı.
- Osmanlı Devleti bu istekleri reddetti.
- İngiltere ve Fransa bu sorunlar sırasında Osmanlı Devletini destekledi.
- Bu ülkelerde ilk kez Osmanlı lehine gösteriler düzenlendi.

Not: Bu gelişmeler İngiltere ve Fransa'nın 1853-56 savaşlarında Osmanlı Devletini desteklemesinde etkili olmuştur.

KIRIM SAVAŞI 1853-56

- Rusya 1851'te Osmanlı Devletini paylaşmak amacıyla İngiltere'ye bir teklif sundu.
- Bu teklifi reddedilince kendi planını uygulamaya koyuldu.
- Bu sırada Kutsal yerler sorunu ortaya çıktı.
- Kudüs'te Katoliklerin koruyucusu Fransa ile Ortodoks'ların koruyucusu Rusya karşı karşıya geldi.

Sebepleri:

- Rusya'nın sıcak denizlere inmek istemesi
- Rusya'nın Balkanlarda karışıklık çıkarması
- Rus elçisi Prens Mençikof'un kurallara uymayan davranışları.
- Rusya'nın Kudüs'te Ortodokslar adına yeni haklar istemesi.

Gelişmeler:

- Rusya Eflak ve Boğdan'a girerek Osmanlı Devletine savaş ilan etti.
- Osmanlı orduları savaşın başlarında olumlu gelişmeler gösterdi.
- Bunun üzerine Rusya ani bir baskınla 1853'te Sinop'ta Osmanlı donanmasını yaktı.
- İngiltere, Fransa ve Piyemonte bu gelişme üzerine Osmanlı Devletinin yanında savaşa girme kararı aldı.
- İngiltere ve Fransa Rus isteklerini engellemek amacı ile Osmanlı Devletine destek verdi.
- Piyemonte ise İtalyan birliği konusunda büyük devletlerin desteğini alabilmek amacıyla savaşa katıldı.
- Rus orduları mağlup edildi, Sivastopol limanı alındı.
- Çar I. Nikola ölümü sonrasında taht'a geçen I. Alexander barış istedi.

1856 Paris Antlaşması

1. Osmanlı Devleti bir Avrupa devleti sayılacak ve Avrupa hukukundan yararlanacak.
2. Osmanlı Devletinin toprak bütünlüğü Avrupalı devletlerin garantisi altında olacak.
3. Karadeniz tarafsız olacak. Tüm ticaret gemilerine açık, Osmanlı ve Rusya dahil tüm savaş gemilerine kapalı olacak. Tersane kurulamayacak.
4. Boğazlar için 1841 Londra antlaşması geçerli olacak.
5. Savaşta alınan yerler geri verilecek.
6. Eflak ve Boğdan'a özerklik verilecek ve bu Avrupalı devletlerin garantisi altında olacak.
7. Tuna nehrinde ticaret gemileri serbestçe dolaşabilecek.
8. Konferans sırasında açıklanan İslahat Fermanı dikkate alınacak fakat yapılan ıslahatlara karışılmayacak.

Sonuçları:

- Osmanlı Devleti ilk kez Avrupa devleti sayıldı.
- Osmanlı Devletinin kendi topraklarını koruyamayacak kadar güçsüz olduğu ortaya çıktı.
- Rusya kazandığı bütün avantajları kaybetti.
- Rus istekleri geçici bir süre için engellendi.
- İngiltere ve Fransa'nın çıkarları korundu.
- Savaşta kazanç barışa yansıtılmadı.
- Osmanlı Devleti mağlup devlet gibi değerlendirildi.
- Rusya doğudan genişleme siyasetine ağırlık vermeye başladı.
- Avrupa devletleri İslahat Fermanını kullanarak Osmanlı Devletinin içişlerine karışmaya başladı.
- Savaş sırasında ilk kez İngiltere'den dış borç alındı. (1854)
- Kapitülasyonların kaldırılması için ilk kez bir girişim yapıldı.
- İlk kez telgraf hattı kullanıldı. (İstanbul- Edirne- Varna- Kırım)
- Florence Nightingale İstanbul'da bir hastane kurdu.

Kırım Savaşından Sonraki Gelişmeler

- 1870'de İtalya, 1871'de Almanya birliklerini tamamladı.
- Almanya 1871'de Fransa'yı yenerek Alsas- Loren bölgesini aldı.
- İtalya ise Avusturya'dan bazı topraklar aldı.
- Bu gelişmeler üzerine Avrupa'da siyasi dengeler değişmeye başladı.
- Rusya bunlardan yararlanarak Karadeniz'de yeniden bazı haklar kazandı.
- Rusya Balkanlarda daha aktif olmaya başladı ve ard arda büyük isyanlar çıkmasını sağladı.
- Osmanlı Devleti isyanlar karşısında yetersiz kalınca büyük devletler 1876'da İstanbul (Tersane) Konferansı'nı topladılar.
- Amaç Balkanlardaki soruna çözüm bulmaktı.
- Osmanlı Devleti konferans sürerken Avrupalı temsilcileri etkilemek amacı ile I.Meşrutiyet'i ilan etti. Böylece Balkan uluslarına yönetime katılma hakkı tanındı.
- Buna rağmen konferanstan Osmanlı Devletinin kabul edemeyeceği ağırlıkta kararlar çıktı.
- Osmanlı Devleti Balkanları terk anlamına gelecek bu kararları reddetti.
- Aynı kararlar tekrar kabul etmesi için Osmanlı Devletine sunuldu.
- Osmanlı Devletinin yine reddetmesi üzerine Rusya Osmanlı Devletine savaş ilan etti.

1877-78 OSMANLI-RUS SAVASI (93 HARBİ)

- Osmanlı Devleti hem Ruslarla hem de isyanlarla uğraşmak zorunda kaldı.
- Doğu cephesinde Ahmet Muhtar Paşa başarılı savaşlar yaptı.
- Fakat yoğun Rus saldırıları karşısında Kars'ı bırakarak Erzurum önlerinde savunma hattı oluşturdu.
- Balkanlarda ise Gazi Osman Paşa Plevne kalesini uzun süre savundu.
- Fakat Plevne'nin düşmesinden sonra Ruslar hızla İstanbul üzerine yürümeye başladı.
- II. Abdülhamit Ruslar Edirne'de iken ateşkes istedi.
- Buna rağmen Rus orduları Yeşilköy'e kadar geldikten sonra durdular.

1878 Avestefanos (Yeşilköy) Antlaşması

1. Bağımsız bir Bulgaristan krallığı kurulacak.
2. Sırbistan, Karadağ ve Romanya bağımsız olacak.
3. Bosna-Hersek özerk olacak.
4. Kars, Ardahan, Batum ve Doğu Beyazıt Rusya'ya verilecek.
5. Girit ve Ermeni bölgelerinde ıslahatlar yapılacak.
6. Teselya Yunanistan'a verilecek.
7. Osmanlı Devleti 30 milyon savaş tazminatı ödeyecek.

Sonuçları:

- Rusya Panslavizm politikasında başarıya ulaştı.
- Ermeni sorunu ilk kez ortaya çıktı.
- Osmanlı toprakları bölündü.
- Bulgaristan'ın Ege denizine ulaşması ile Rusya dolaylı olarak sıcak denizlere ulaştı.
- Rusya Doğu Anadolu'da önemli topraklar kazandı.
- Savaş sırasında meclis kapatıldı ve I. Meşrutiyet son buldu.
- Rusya'nın bu kadar büyümesi büyük devletleri rahatsız etti.
- Ayestefanos antlaşmasını tanımayarak Berlin'de bir konferans toplanmasını kararlaştırdılar.

1878 Berlin Antlaşması

1. Bulgaristan üç parçaya bölünecek.
  - a) Bulgaristan: Osmanlı Devletine bağlı vergi veren özerk bir prenslik olacak.
  - b) Doğu Rumeli: Osmanlı Devletine bağlı olacak fakat Hıristiyan bir vali tarafından yönetilecek.
  - c) Makedonya: İslahat yapılmak şartı ile Osmanlı Devletine bırakılacak.
2. Sırbistan, Karadağ ve Romanya bağımsız olacak.
3. Bosna-Hersek Osmanlı Devletine bağlı olacak fakat Avusturya tarafından idare edilecek.
4. Kars, Ardahan ve Batum Rusya'ya Doğu Beyazıt Osmanlı Devletine bırakılacak.
5. Girit ve Ermeni bölgelerinde ıslahat yapılacak.
6. Teselya Yunanistan'a bırakılacak.
7. Osmanlı Devleti Rusya'ya 60 milyon savaş tazminatı ödeyecek.
8. Tuna nehri ticaret gemilerine açık savaş gemilerine kapalı olacak.

Sonuçları:

- 19. Yüzyıldaki en ağır şartlar taşıyan antlaşmadır.
- Osmanlı devleti hızla dağılmaya başlamıştır.
- Rus istekleri kısmen önlenmiştir. (Bulgaristan'ın bağımsızlığı önlenerek)
- Osmanlı Devletinin tek kazancı D.Beyazıt olmuştur.
- Yunanistan daha da büyümüştür.
- Osmanlıcılık politikası yerine İslamcılık politikasına ağırlık verilmeye başlandı.
- Çarlık Rusya ile Osmanlı Devleti arasındaki son antlaşmadır.
- Konferans sırasında İngiltere'nin desteğini alabilmek amacıyla Kıbrıs İngiltere'ye verildi.
- Büyük devletler Osmanlı Devletini koruma politikasını bırakarak Osmanlı topraklarını aralarında paylaşma politikasına başlamışlardır.
- Osmanlı-Alman ilişkileri gelişmeye başladı.

Osmanlı Devletinin Dağılma Süreci

Kıbrıs'ın İngilizlere Verilmesi 1878

- İngiltere Berlin konferansı sırasında Osmanlı Devletini Rusya'ya karşı koruyabilmek adına Kıbrıs'ın kendisine verilmesini istedi.
- Olumsuz bir cevap durumunda işgal tehdidinde bulundu.
- Bunun üzerine Osmanlı Devleti ile Kıbrıs arasında bir antlaşma imzalandı.

1. İngiltere Kıbrıs'ı üs olarak kullanacak ve Osmanlı Devletini Rusya'ya karşı koruyacak.
2. Kıbrıs hukuken Osmanlı Devletine bağlı kalacak ve vergi verecek.
3. Rusya doğu bölgelerinden çekilince İngiltere'de Kıbrıs'ı geri verecek.

Not: İngiltere Kıbrıs'ı alarak Doğu Akdeniz ve Süveyş kanalının güvenliğini sağladı. I.Dünya Savaşı başlayınca Kıbrıs'ı topraklarına kattı.

Tunus'un İşgali 1881

- Berlin konferansı sırasında gizli pazarlık konusu olmuştur.
- Fransa büyük devletlerin onayını almıştır.
- İngiltere Mısır konusunda hedefleri olduğu için Tunus'un işgaline göz yummuştur.
- 1881'de Tunus'u işgal eden Fransa Kuzey Afrika'daki hakimiyet alanını genişletmiştir.

Mısır'ın İşgali 1882

- 1869'da Fransızlar Süveyş kanalını açınca Mısır'ın önemi çok arttı.
- Mısır'da Hıdiv İsmail Paşa aşırı borçlanma sonucu Süveyş kanalı hisselerini İngiltere'ye sattı.
- Mısır hazinesinin iflas etmesi üzerine dış güçler içişlerine karışmaya başladılar.
- Bunun üzerine Mısır'da yabancılara karşı büyük bir isyan çıktı.
- İngiltere bu isyanı bahane ederek Mısır'ı işgal etti.
- İngiltere işgal sonrasında Osmanlı Devleti ile anlaştı.
- Buna göre İngiltere vergi verecek ve Mısır hukuken Osmanlı Devletine bağlı kalacaktı.

Not: Bu olaydan sonra Osmanlı-Alman ilişkileri daha da gelişmiştir.

Girit Sorunu ve 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı

- 1866'da Girit Rumları Yunanistan'a bağlanmak için ayaklandılar.
- Osmanlı Devleti Avrupalı devletlerin karışmasını önlemek için Halepa Fermanını ilan etti.
- Bu ferman ile Girit'e Hıristiyan valiler atanacak ve yerel meclisler kurulacaktı.
- Bu gelişmelere rağmen Girit'te 1896'da yeniden büyük bir isyan çıktı.
- Yunanistan adaya asker çıkarınca Osmanlı Devleti Yunanistan'a savaş ilan etti.
- Gazi Ethem Paşa Dömeke meydan savaşında Yunanlıları mağlup ederek Atina önlerine geldi.
- Bunun üzerine Avrupalılar olaya karışarak iki ülke arasında barış yapılmasını sağladılar.
- 1897 İstanbul antlaşması imzalandı.
- Buna göre Yunanistan Girit'ten çekilecek ve tazminat ödeyecek fakat karşılığında Girit özerk olacak ve Yunan krallık soyu tarafından yönetilecekti.
- Böylece Osmanlı Devletinin adadaki etkisi tamamen son buldu.
- II. Meşrutiyet sırasında Yunanistan adayı topraklarına kattı.
- 1913 Atina antlaşması ile Osmanlı Devleti bunu onayladı.

19. Y.Y. ISLAHATLARI

II.Mahmut Dönemi 1808-1839

Sened-i İttifak 1808

Merkezi otorite azalınca ülkenin birçok yerinde merkezi dinlemeyen ayanlar (toprak ağaları) ortaya çıkmıştı. Ayan kökenli Alemdar Mustafa Paşa Sadrazam olunca Ayanlarla II.Mahmut arasında Senedi İttifak imzalandı. Buna göre:

- 1- Ayanlar devlet otoritesini tanıyacak ve ıslahatlara karşı çıkmayacaklardı.
- 2- Ayanlar devlet adına vergi ve asker toplayabileceklerdi.
- 3- Padişah aşırı vergi koymayacak, eşit ve adaletli olacaktı.
- 4- İstanbul'daki ocaklarda isyan çıkarsa Ayanlar emir beklemeden gelerek isyanı bastıracaktı.

Sonuçları:

- Osmanlı devletinde ilk kez Padişahın yetkileri sınırlandırıldı.
- Devletin güçsüzlüğü ortaya çıktı.
- Ayanların varlığı resmen kabul edildi.
- II.Mahmut ile Alemdar Mustafa Paşanın arası açıldı.

İdari Alandaki Yenilikler

- Divan kaldırılarak yerine Nazırlıklar (Bakanlıklar) kuruldu.
- Müsadere sistemi kaldırıldı.
- Taşra teşkilatı yeniden düzenlendi.
- Memurlar Dahiliye (İçişleri) ve Hariciye (Dışişleri) olmak üzere ikiye ayrıldı.
- Tımar ve Zeamet kaldırılarak memurlara maaş bağlandı.
- Memurlarda rütbe,nişan sistemi kabul edildi.
- Askeri amaçlı ilk nüfus sayımı yapıldı. (1831)
- Askeri işleri düzenlemek için Dar-ı Şurayı Askeriye kuruldu.
- Mülkiye işlerini düzenlemek için Dar-ı Şurayı Babıali kuruldu.
- Adalet işlerini düzenlemek için Meclis-i Valayı Ahkam-ı Adliye kuruldu.
- İlk kez posta ve karantina teşkilatı kuruldu.
- Ayanlar bir bir ortadan kaldırılarak Ayanlık sistemine son verildi.

Kültürel Alandaki Yenilikler

- İlk defa Avrupa'ya öğrenci gönderildi.
- Medreselerin yanında Avrupa tarzı okullar açıldı.
- Müslüman tercümanlar yetiştirildi.
- İlköğretim mecburi hale getirildi.
- Rüşdiye ve Mekteb-i Ulum-u Edebiye adlı ortaöğretim okulları açıldı.
- Mekteb-i Harbiye ve Mekteb-i Tıbbiye açıldı.
- Avrupai tarz müzik serbest bırakıldı ve Mızıkacı Hümayun açıldı.
- İlk resmi gazete olan Takvim-i Vekayi çıktı.
- Memurların kılık kıyafeti değiştirildi.
- Resmi dairelere Padişah resimleri astırıldı.

Ekonomik Alandaki İslahatlar

- Yerli malı kumaş kullanımı teşvik edildi.
- Müslüman tüccarlara vergi kolaylıkları sağlandı.
- Bez,iplik,çuha ve deri fabrikaları açıldı.

1838 Baltalimanı Antlaşması

- İngiltere ile yapılan ticaret antlaşmasıdır.
- Mısır sorununda İngiltere'nin desteğini almak için yapılmıştır.
- Osmanlıda Tekel kaldırılarak gümrük oranları ve vergiler azaltıldı.
- Osmanlı devletini ekonomik bağımsızlığı büyük darbe aldı.

Askeri Alandaki İslahatlar

- Tımarlı Sipahi sistemi kaldırıldı.
- Tımarlılardan doğan boşluğu doldurmak için Redif birlikleri ve Müşirlikler kuruldu.
- Sekban-ı Cedit ocağı kuruldu.
- Alemdar olayı üzerine bu ocak kapatıldı.
- 1825'de Eşkinci ocağı kuruldu.
- Fakat Yeniçeriler bu ocağa karşı da ayaklandı.
- Bunun üzerine halkında desteğini alan II.Mahmut Yeniçeri ocağını kaldırdı.
- 1826'daki bu olaya Vaka-i Hayriye adı verildi

Sonuçları:

- Padişah yönetime tam hakim oldu.
- İslahatların önündeki en büyük engel kaldırıldı.
- Asakir-i Mansure-i Muhammediye adlı bir ordu kuruldu.

Tanzimat Fermanı 1839

- İlk hazırlıkları II.Mahmut döneminde yapıldı.
- Sadrazam Mustafa Reşit Paşa tarafından tamamlanmış ve Padişah Abdülmecit döneminde ilan edilmiştir.

Sebepleri:

- Devleti dağılmaktan kurtarmak.
- Daha önceki ıslahatların yetersizliği
- Mısır ve Boğazlar sorununda Avrupalı devletlerin desteğini sağlamak.
- Batının azınlıklar meselesine karışmasını önlemek.
- İngiltere'nin etkisi.

Maddeleri:

- 1- Müslüman ve gayrimüslim tüm halkın can, mal ve ırz güvenliği devlet garantisi altında olacak.
- 2- Vergiler herkesin gelirine göre düzenli şekilde toplanacak.
- 3- Askerlik işleri düzene konularak vatan görevi sayılacak.
- 4- Mahkemeler açık olacak ve idam hükmü olmayacak.
- 5- Herkes mal,mülk edinme ve miras bırakma hakkına sahip olacak. Müsadere kaldırılacak.
- 6- Rüşvet ve iltimas önlenmeye çalışılacak.
- 7- Herkes kanun önünde eşit kabul edilecek.

Sonuçları:

- Padişah kendi yetkilerini sınırlandırdı.
- Kanun kuvvetinin üstünlüğü kabul edildi.
- Anayasal hareketlerin başlangıcı oldu.
- Avrupai tarz hukuk kuralları geçerli olmaya başladı.
- Batılılaşma hareketleri daha da hızlandı.
- İçişlerine karışmayı önleyeceğine daha da arttırdı.
- Yönetim,hukuk,askerlik,maliye ve eğitim alanında yenilikler getirdi.

Islahat Fermanı 1856

- Paris konferansı sırasında içişlerimize karışılmasını önlemek için ilan edildi.

Maddeleri:

- 1- Müslüman ve gayrimüslimler kanun önünde eşit olacaklar.
- 2- Gayrimüslimlere küçük düşürücü sözler söylenmeyecek.
- 3- Gayrimüslimlere din ve mezhep özgürlüğü sağlanacak. Kilise ve okul yaptırıp onarabilecekler.
- 4- Vergiler herkesin gelirine göre alınacak. Cizye ve İltizam kaldırılacak.
- 5- Azınlıklarda askerlik yapacaklar fakat isterlerse para ile muaf olabilecekler.
- 6- Gayrimüslimlerde devlet memuru olabilecek.
- 7- Mahkemeler açık olacak. Gayrimüslimler mahkemelerde kendi dillerini kullanabilecek.
- 8- Herkes eşit şekilde ticari girişim yapabilecek.
- 9- Azınlıklar il meclislerine üye olabilecekler.
- 10- Yabancı uyruklularda mal,mülk alabilecekler.
- 11- Patrikler ömür boyu seçilecekler.
- 12- İşkence, dayak ve angarya kaldırılacak.

Sonuçları:

- Amaç Müslümanlar ile gayrimüslimlere eşit haklar sağlamaktır.
- Gayrimüslimlerin hakları genişletilirken Müslümanlara yeni haklar verilmemiştir.
- Avrupalılar içişlerimize daha çok karışmaya başlamışlardır.
- Dış devletlerin baskısı sonucu hazırlanmıştır.

Not: Tanzimat Fermanı büyük devletlerin desteğini alabilmek için Osmanlı devletinin kendi isteği ile hazırlanmıştır. Islahat Fermanı ise yine büyük devletlerin desteğini alabilmek için fakat onların baskı ve zorlamalarıyla hazırlanmıştır.

Tanzimat Dönemindeki Diğer Yenilikler 1839-1876

- Osmanlılık fikrine uygun ıslahatlar yapıldı.
- Dönemin padişahları Abdülmecit (1839-61) ve Abdülaziz'dir (1861-76)
- Islahatlarda Ali ve Fuat Paşa etkili oldular.
- İlk kağıt para bastırıldı. (Kaime)
- Darulmuallimin adıyla öğretmen okulu açıldı.
- 1854'te İngiltere'den ilk dış borç alındı.
- İlk demiryolu hattı açıldı. (İzmir-Aydın)
- Avrupa usulü Polis teşkilatı kuruldu.
- Mülkiye,İdadi ve Sultani adıyla okullar açıldı.
- İlk yabancı okul olan Robert Kolej açıldı.
- Müslüman yetimleri okutmak için Darüşşafaka açıldı.
- Darülfünun adıyla ilk üniversite açıldı.
- Abdülaziz yurtdışına seyahat eden ilk Osmanlı padişahı oldu.
- Bu dönemde büyük bir donanma oluşturuldu.
- Eğitim işlerini düzenlemek için Meclis-i Maarif-i Umumiye idaresi kuruldu.
- İlk banka olan Osmanlı Bankası kuruldu.
- 1868'de ilk medeni kanun olan Mecelle yapıldı.

I.Meşrutiyet 1876

- Genç Osmanlıların çabası sonucu II.Abdülhamit tarafından ilan edilmiştir.
- Avrupalıların azınlıklar konusunda içişlerimize karışmasını engellemek istenmiştir.
- Kanun-u Esasi denilen Anayasa ilan edilerek Meşrutiyet yönetimine geçilmiştir.

Önemli Maddeleri:

- 1- Meclis-i Ayan ve Mebusan adıyla iki meclis kuruldu.
- 2- Meclis-i Ayan atama ile Meclis-i Mebusan ise seçimle belirlenecekti.
- 3- Yürütme padişah ve bakanlar kuruluna, yasama ise meclise ait olacaktı.
- 4- Son söz padişaha ait olacak ve meclis padişaha karşı sorumlu olacaktı.
- 5- Padişah gerek görürse meclisi açıp kapayabilecekti.

Sonuçları:

- Kanun-u Esasi Türk tarihinin ilk anayasasıdır.
- Halk ilk kez padişahın yanında yönetime katılmıştır.
- Osmanlı-Rus savaşı başlatınca azınlıklar meclisi kendi lehlerine kullanmaya çalıştılar.
- Bunu gerekçe gösteren II.Abdülhamit anayasadaki yetkisini kullanarak meclis kapattı.

Meşrutiyet Dönemindeki Yenilikler 1876-1908

- Bu dönemde baskı (istipdat) politikası görüldü.
- İttihat ve Terakki cemiyeti kuruldu.
- Birçok yeni okul açılarak eğitim alanında en fazla gelişme görülen dönem oldu.
- Mekteb-i Hukuk-u Şahane açıldı.
- Sanayi-i Nefise mektebi (Güzel Sanatlar okulu) açıldı.
- Ziraat Bankası kuruldu.
- İstanbul-Bağdat demiryolu açıldı.
- 1881'de Düyun-u Umumiye idaresi (Genel Borçlar idaresi) açıldı.

20. Y.Y. OSMANLI TARİHİ

FİKİR AKIMLARI

1-Osmanlılık:

- Dil,din,ırk ayrımı gözetmeksizin Osmanlı sınırları içerisinde yaşayan bütün milletleri tek bir bayrak altında toplama düşüncesidir.
- Tanzimat devrinin sonlarına doğru ortaya çıkmıştır.
- I.Meşrutiyetin ilanı ile uygulama safhasına konulmuştur.
- Balkan milletlerinin ayaklanarak 1877-78 Osmanlı Rus savaşına sebep olmaları sonucu zayıflamıştır.
- II.Abdülhamit'in meclisi kapaması ile uygulamadan kalkmıştır.
- Namık Kemal,Ziya Paşa ve Mithat Paşa önemli temsilcileridir.

2-İslamcılık:

- İslam dinine mensup bütün milletleri Halifenin kontrolünde yaşatma düşüncesidir.
- II.Abdülhamit tarafından Osmanlılık yerine konmuş ve saltanatı boyunca desteklenmiştir.
- Arapların I. Dünya savaşında Osmanlılara karşı ayaklanması ile ortadan kalkmıştır.
- Mehmet Akif,Sait Halim Paşa ve Cemalettin Efgani önemli temsilcileridir.

3-Türkçülük:

- Türkler arasında coğrafyada,dilde,tarihte ve kültürde birlik sağlama düşüncesidir.
- İttihat ve Terakkinin resmi görüşüdür.
- II.Meşrutiyet'in ilanından sonra etkisini arttırmıştır.
- Zamanla Turancılıktan Misak-ı Milli milliyetçiliğine dönüşmüştür.
- Ziya Gökalp,Yusuf Akçura ve Celal Nuri önemli temsilcileridir.

4-Batıcılık:

- Devletin kurtuluşunun batılılaşma ile olacağını düşünen fikir akımıdır.
- Kaynağını Tanzimat ve önceki devirlerin ıslahat girişimlerinden alır.
- Yanlış uygulandığından dolayı Osmanlıda başarıya ulaşamamıştır.
- Fakat sağladığı tecrübeler ışığında Türk inkılabı yapılmıştır.
- Abdullah Cevdet ve Tevfik Fikret başlıca temsilcileridir.

II.MEŞRUTİYET 23 Temmuz 1908

Sebepleri:

- İttihat ve Terakki Cemiyetinin faaliyetleri.
- Çeşitli yerlerdeki azınlık isyanları.
- Azınlık isyanlarına karşı oluşturulan dış baskı.
- Maaşlardaki aksamalar.
- Reval görüşmelerine duyulan tepki.

Not:1908 Reval görüşmeleri ile İngiltere Rusya'yı Osmanlı toprakları konusunda serbest bırakmıştır.

Bu sebepler üzerine Enver ve Niyazi Paşa ayaklanarak II. Meşrutiyetin ilanını istediler. II.Abdülhamit baskılara dayanamayarak II.Meşrutiyeti ilan etti.Bunun üzerine İttihat ve Terakki partiye dönüştü.Fakat bu karışıklıklar Osmanlı devletine çok zararlı oldu.

Bu karışıklıklar sırasında:

- Bulgaristan bağımsızlığını ilan etti.
- Avusturya Bosna-Hersek'i topraklarına kattığını ilan etti.
- Girit Yunanistan'a katıldığını açıkladı.

31 MART OLAYI 13 Nisan 1909

- Yeni rejime karşı olanların tahrikleri ile büyük bir ayaklanma çıktı
- Selanik'ten gelen Hareket ordusu bu isyanı bastırdı.
- Ordunun komutanı Mahmut Şevket Paşa,Kolağası ise Mustafa Kemal idi.
- Bu isyan rejime yönelik olduğundan daha önceki bütün isyanlardan farklıdır.

Sonuçları:

- II.Abdülhamit tahttan indirildi.
- V.Mehmet Reşat padişah oldu.
- İttihat ve Terakkinin ülke yönetimindeki etkisi arttı.

Not:Cumhuriyet dönemindeki Şeyh Sait ve Menemen isyanları da rejime yönelik olmaları açısından 31 Mart olayına benzerler.

TRABLUSGARP SAVAŞI 1911-12

Sebepleri:

- İtalya'nın birliğini tamamlayarak sömürge arayışına girmesi.
- Avrupalı devletlerin Trablusgarp'ın işgali konusunda İtalya'ya destek vermesi.
- Osmanlı devletinin güçsüzlüğü.

Gelişmeler:

- İtalya bölgedeki İtalyanlara kötü davranıldığını ve bölgenin geri bırakıldığını öne sürerek Trablus'a saldırdı.
- Osmanlı devleti Mısır kaybedilmiş olduğundan ve donanma yetersiz bulunduğundan dolayı Trablus'a yardım gönderememiştir.
- Osmanlı devleti sadece bazı gönüllü komutanlarını bölgeye gönderdi.(M.Kemal,Enver Paşa,Ali Fethi Paşa)
- Özellikle Tobruk,Derne ve Bingazi'de çok başarılı bir direniş gerçekleşti.
- İtalya direnişi kırmak ve Osmanlı devletini barışa razı etmek için Oniki Ada ve Rodos'u işgal etti.
- Bu gelişmeler üzerine bir de Balkanlarda savaş başlayınca Osmanlı barış imzalamak zorunda kaldı.

Uşi (Ouchy) Antlaşması 15 Ekim 1912

- 1- Trablus ve Bingazi İtalya'ya bırakıldı.
- 2- Oniki Ada ve Rodos geçici olarak İtalya'ya bırakıldı.
- 3- Trablus ve Bingazi dinen Osmanlı halifesine bağlı kalacaktı.
- 4- İtalya Kapitülasyonların kaldırılması için siyasi destekte bulunacaktı.
- 5- Trablus'un Düyun-u Umumiye borçlarını İtalya üstlenecekti.

Sonuçları:

- Balkan devletleri Osmanlı devleti'nin zayıflığını görererek cesaret kazandılar.
- Oniki Ada ve Rodos II.Dünya savaşı sonunda Yunanistan'a bırakıldı.(1947)
- Kuzey Afrika'daki son toprak parçası da kaybedildi.

Not:Kuzey Afrika topraklarının kaybedilme sırası:

- 1830- Cezayir - Fransa'ya
- 1881- Tunus – Fransa'ya
- 1882- Mısır – İngiltere'ye

I.BALKAN SAVAŞI 1912-13

Sebepleri:

- Fransız ihtilali ile gelişen milliyetçilik akımı
- Başta Rusya olmak üzere Avrupalı devletlerin kışkırtmaları.
- Trablus başarısızlığının Balkan devletlerini cesaretlendirmesi.
- Balkan devletlerinin aralarında ittifak oluşturması.

Gelişmeler:

- Karadağ,Sırbistan,Bulgaristan ve Yunanistan aralarında ittifak oluşturmuşlardır.
- Karadağ'ın 8 Ekim 1912'de Osmanlı topraklarına saldırmasıyla başlamıştır.
- Gelişmelerden yararlanan Arnavutluk bağımsızlığını ilan etti.
- Savaş devam ederken 23 Ocak 1913 Babıali baskını ile İttihat ve Terakki, yönetimi tamamen kontrolüne geçirdi.
- Yenilgiler devam edince büyük devletlerin barış teklifleri kabul edildi.

Yenilginin Sebepleri:

- Ordu içindeki siyasi çekişme.
- Balkanlardaki askerlerin terhis edilmesi.
- Ordunun eğitimsiz ve hazırlıksız olması.
- Cephele arasındaki kopukluk ve haberleşme eksikliği
- Dört ayrı cephele savaşmak zorunda kalınması.

Londra Antlaşması 30 Mayıs 1913

- 1- Midye-Enez hattının batısındaki topraklar kaybedildi.
- 2- Arnavutluk ve Ege adalarının geleceğini büyük devletler belirleyecekti.
- 3- Bulgaristan'a Kavala,Dedeağaç ve tüm Trakya bırakıldı.
- 4- Yunanistan'a Selanik,Girit ve Güney Makedonya bırakıldı.
- 5- Sırbistan'a Orta ve Kuzey Makedonya bırakıldı.

Sonuçları:

- Balkanlardaki ve Ege denizindeki Osmanlı hakimiyeti son buldu.
- Balkan Türkleri sorunu ortaya çıktı.
- II.Balkan savaşına sebep oldu.
- Osmanlı devletinin batıda sadece Bulgaristan ile kara sınırı kaldı.
- Balkanlardaki son azınlık olan Arnavutlar da bağımsızlığını ilan etti.

II.BALKAN SAVAŞI 1913

Sebebi:

- Bulgaristan'ın I.Balkan savaşında çok fazla toprak almasıdır.

Gelişmeler:

- I.Balkan savaşına katılan devletlerin yanı sıra Romanya da katılmıştır.
- Bulgaristan tüm cephelede mağlup olmuştur.
- Osmanlı devleti Bulgaristan'ın bu durumundan yararlanarak Midye-Enez hattını geçti.
- Enver Paşa komutasındaki ordu Edirne'yi Bulgarlardan geri aldı.
- Bulgaristan'ın tüm devletlerden barış istemesiyle savaşlar son bulmuştur.

II.BALKAN SAVAŞINI BİTİREN ANTLAŞMALAR

Bükres Antlaşması 10 Ağustos 1913

- Bulgaristan ile diğer Balkan devletleri arasında imzalanmıştır.
- 1- Dobruca ve Silistre Romanya'ya bırakıldı.
  - 2- Manastır,Üsküp ve Priştine Sırbistan'a bırakıldı.
  - 3- Selanik,Serez ve Drama Yunanistan'a bırakıldı.
  - 4- Plevne ve Cakova Karadağ'a bırakıldı.

Not:Bulgaristan Ege bağlantısını sürdürmekle beraber çok büyük toprak kayıplarına uğradı.

İstanbul Antlaşması 29 Eylül 1913

- Osmanlı devleti ile Bulgaristan arasında yapılmıştır.
- 1- Meriç nehri sınır kabul edildi.
  - 2- Edirne ve Kırklareli Osmanlılarda kalacaktı.
  - 3- Bulgaristanda kalan Türklere din,mezhep,ibadet ve mülkiyet hürriyeti ile eğitim hakkı verilecekti.

Atina Antlaşması 14 Kasım 1913

- Osmanlı devleti ile Yunanistan arasında yapılmıştır.
- 1- Ege adalarının büyük bölümü Yunanistan'a bırakıldı.
  - 2- Mora da ki Yunan işgalleri ve Girit'in Yunanistan'a ait olduğu tanındı.
  - 3- Yunanistan da ki Türk azınlığın hakları güvence altına alındı.

İstanbul Antlaşması 13 Mart 1914

- Osmanlı devleti ile Sırbistan arasında yapılmıştır.
- Ortak sınır kalmadığından dolayı bu ülkede kalan Türk azınlığın hakları güvence altına alınmıştır.

Balkan Savaşlarının Genel Sonuçları

- Balkanlarda bir Türk azınlığı ortaya çıktı.
- Yoğun göçler sonucu Osmanlı'nın sınırları daralmasına karşın nüfusu arttı.
- Bulgaristan diğer Balkan devletleri ve Rusya'dan uzaklaşarak Osmanlı ve Avusturya ile yakınlaştı.
- II.Balkan savaşını bitiren antlaşmalar ile Balkanlardaki Türklere azınlık statüsü sağlandı.

Not:Balkan devletlerinin bağımsız olma sırası:

- 1829-Yunanistan
- 1878-Sırbistan,Karadağ ve Romanya
- 1908-Bulgaristan
- 1913-Arnavutluk

I.DÜNYA SAVAŞI 1914-1918

Sebepleri:

- Sanayi inkılabı sonrası gelişen hammadde ve sömürge arayışı.
- Fransız ihtilali sonrası gelişen milliyetçilik akımı.
- Büyük devletler arasındaki silahlanma yarışı.
- Fransa ile Almanya arasındaki Alsas-Loren sorunu.
- Balkanlardaki Slav-Germen çekişmesi.
- İtalya'nın Akdeniz'e hakim olma isteği.
- Rusya'nın sıcak denizlere açılma isteği.
- Avusturya-Macaristan veliahtının Sırp tarafından öldürülmesi.(28 Haziran 1914)
- Veliaht prensi öldürülen Avusturya -Macaristan'ın Sırbistan'a savaş ilan etmesi.(28 Temmuz 1914)

Gruplaşmalar

Üçlü İttifak:

- Almanya,Avusturya-Macaristan ve İtalya tarafından 1882'de kuruldu.
- İtalya savaş başladıktan sonra İtilaf devletleri safına geçti.
- Osmanlı devleti ve Bulgaristan ise savaş başladıktan sonra İttifak devletlerine katıldı.

Üçlü İtilaf:

- İngiltere,Fransa ve Rusya tarafından 1907'de kuruldu.
- İtalya,Sırbistan,Romanya,Yunanistan, ABD,Japonya v.b ülkeler bu gruba katıldı.

Osmanlı Devletinin Savaşa Girmesi

- Osmanlı devleti savaşın başlarında tarafsızlığını ilan etti.
- Seferberlik ilan ederek Kapitülasyonları tek taraflı olarak kaldırdı.
- Almanya ve Bulgaristan ile birer dostluk antlaşması imzalandı.
- Osmanlı devletinin jeopolitik konumu ve Halifenin gücünden yararlanmak isteyen Almanya Osmanlı devletinin hemen savaşa girmesi için baskı yapıyordu.
- Bu ortamda İtilaf devletlerinden kaçan Goeben ve Breslau adlı gemiler Osmanlı devletine sığındı.
- Osmanlı devleti bu gemileri satın aldığını duyurarak adlarını Yavuz ve Midilli olarak değiştirdi.
- Alman mürettebatı ile Karadeniz'e açılan gemiler Rus limanlarını bombaladı.
- Bunun üzerine 2 Kasım 1914'te Rusya, 5 Kasım 1914'te ise İngiltere ve Fransa Osmanlı devletine savaş ilan etti.
- Osmanlı devleti ise 12 Kasım 1914'te Kutsal Cihat ilan ederek savaşa katıldı.

Osmanlı'nın Savaşa Girmesinin Sonuçları:

- Almanya'nın yükü hafifledi.
- Savaş geniş bir alana yayıldı.
- Savaş uzadı.

Almanya yanında savaşılmasının sebepleri

- Kaybedilen toprakları geri almak.
- İttihat ve Terakki üyelerinin Alman hayranlığı.
- 1878 Berlin antlaşmasından sonra gelişen Osmanlı Alman ilişkileri.
- Almanların Bağdat demiryolunu inşa etmeleri.
- Almanya'nın savaşı kazanacağına olan inanç.
- İngiltere'nin parası ödenmesine rağmen Osmanlıya ait gemileri vermemesi.

CEPHELER

Kafkas Cephesi

- Almanların isteği üzerine açılmıştır.
- İlk taarruz cephemizdir.

Amaçlar:

- Rusları meşgul etmek.
- Ortadoğu yolunu Ruslara kapamak.
- Hindistan'a ulaşarak karışıklık çıkarmak.
- Orta Asya Türkleri ile birleşmek.

Gelişmeler:

- 22 Aralık 1914'te Sarıkamış harekatı yapıldı. Büyük kayıplar verildi.
- Sarıkamış başarısızlığından sonra 1916'ya kadar fazla mücadele olmadı.
- Ruslar 1916'da büyük bir taarruzla Doğu Anadolu'nun büyük bölümünü aldı.
- İşgal edilen yerlerden Muş ve Bitlis 1916'da M. Kemal tarafından geri alındı.
- 1917 ihtilali ile Rusya savaştan çekildi.
- Rusya ile 3 Mart 1918'de Brest-Litovsk antlaşması yapıldı. 1878'de kaybedilen Kars,Ardahan ve Batum kurtarıldı.

Not:Sonuç olarak kaybedilen topraklar geri alındığı için bu cephede kısmen de olsa bir başarı söz konusudur.

Kanal Cephesi

- Almanların isteği ile açılmıştır.
- Taarruz cephesidir.
- Amaç İngiltere'nin sömürgeleriyle bağlantısını kesmek ve Mısır'ı almaktır.
- Cemal Paşa komutasındaki ordu iki taarruz gerçekleştirmiştir.
- Ocak 1915'deki iki taarruz da başarısız olmuştur.
- Bu başarısızlık İngilizlerin karşı taarruza geçmelerine sebep olmuştur.

Çanakkale Cephesi

- İngiltere ve Fransa tarafından açılmıştır.
- Savunma cephemizdir.

Amaçlar:

- Boğazlar ve İstanbul'u alarak Osmanlı devletini safdışı bırakmak.
- Rusya'ya gerekli yardımı yapabilmek.
- Rus buğdayını batıya aktarmak.
- Tereddüt halindeki Balkan devletlerini kendi yanlarına çekebilmek.

Gelişmeler:

- Savaşlar 19 Şubat 1915'de denizden yapılan saldırılarla başladı.
- İtilaf donanmaları 18 Mart 1915'de deniz saldırılarında başarısızlığı kabullenerek geri çekildiler.
- 25 Nisan 1915'de deniz saldırılarıyla desteklenmiş kara taarruzlarını başlattılar.
- En son 9 Ocak 1916'da yenilgiyi kabullenen İtilaf güçleri tamamen geri çekildiler.

Sonuçları:

- I.Dünya Savaşı uzadı.
- Milli mücadele ruhu doğdu.
- M. Kemal bir lider olarak tanındı.
- Rusya'da Bolşevik ihtilali oldu.
- Türk ordusu prestij kazandı.
- İngiliz ve Fransızların da yenilebileceği gösterildi.
- Bulgaristan İttifak devletlerine katıldı.

Irak Cephesi

- İngilizler tarafından açılmıştır.

Amaçlar:

- Irak petrollerini ele geçirmek.
- Hint yolunu güven altına almak.
- Ruslara gerekli yardımı gönderebilmek.

Gelişmeler:

- Savaşın başlarında başarılı sonuçlar alındı.
- 22-24 Kasım 1915'de Kut-ül Amare'de 18 bin İngiliz askeri esir alındı.
- Fakat İngilizler zamanla üstünlüğü ele geçirdiler ve 1917'de Bağdat kaybedildi.

Filistin Cephesi

- Kanal cephesindeki başarısızlık üzerine İngilizler tarafından açılmıştır.
- 9 Aralık 1917'de Kudüs kaybedildi.

Suriye Cephesi

- Filistin cephesinin devamıdır.
- İngilizler Halep'e kadar ilerlemişlerdir.
- M.Kemal 7.Ordu (Yıldırım orduları) komutanı olarak İngilizleri Halep'in kuzeyinde durdurmuştur.

Yemen ve Hicaz Cephesi

- İngilizler tarafından Aden'e asker çıkarılmasıyla açılmıştır.
- Bu cephede Araplar Osmanlı devletine karşı kıskırtılmışlardır.
- Medine savaş sonuna kadar savunulmuştur.

Not: Bu cephedeki savaşlarla Ümmetçilik (İslamcılık) anlayışı bitmiş Milliyetçilik anlayışı güçlenmiştir.

Galiçya, Romanya ve Makedonya Cephesi

- Rusların Karadeniz'e asker çıkarması ve Fransa'nın Sırpı desteklemesi üzerine açılmıştır.
- Amaç Bulgaristan'a yardım ederek Almanya ile Osmanlı devleti arasındaki bağlantının devamını sağlamaktır.
- Osmanlı askerleri 1917 ihtilaline kadar bu cephede savaşmışlardır.

Not: Topraklarımız dışında savaştığımız tek cephe dir.

Savaş Sırasındaki Önemli Gelişmeler

İtalya'nın Saf Değiştirmesi:

- Savaş öncesinde İttifak devletlerine üyedir.
- Fakat Avusturya-Macaristan ile Adriyatik konusunda anlaşmazlığa düşmüştür.
- Bunun üzerine savaşın başlarında İtilaf devletlerine katılmıştır.

Bulgaristan'ın Savaşa Girmesi:

- Her iki grupta Bulgaristan'ı kendi tarafına çekmek istiyordu.
- Osmanlı ile Almanya arasındaki tek bağlantı noktasıydı.
- Bulgaristan ise Balkan savaşlarında kaybettiği yerleri geri almak istiyordu.
- Bu sebeple Çanakkale savaşının da etkisiyle İttifak devletlerine katıldı.

ABD'nin Savaşa Girmesi:

- Savaş başlayınca tarafsızlığını ilan etti.
- Fakat buna rağmen İngiltere'ye silah satıyordu.
- Alman denizaltıları silah taşıyan ABD gemilerini batırmaya başladı.
- Bunun üzerine ekonomisinin zarar gördüğünü öne sürerek İtilaf devletlerine katıldı.

Not: Savaşın kaderini değiştiren ve kısa sürede bitmesini sağlayan gelişmedir.

Rusya'nın Savaştan Çekilmesi:

- Çanakkale savaşlarının etkisiyle Rus ekonomisi bozuldu ve Bolşevik ihtilali gerçekleşti.
- Yeni yönetim I.Dünya savaşından çekildi.
- ABD savaşa girdiği için İtilaf devletlerini olumsuz etkilemedi.

OSMANLI DEVLETINI PAYLAŞMA TASARILARI

Boğazlar Antlaşması 1915:

- İngiltere,Fransa ve Rusya arasında yapıldı.
- İstanbul,Boğazlar ve Marmara denizi civarı Rusya'ya bırakıldı.

Londra Antlaşması 26 Nisan 1915:

- İngiltere,Fransa,Rusya ve İtalya arasında yapıldı.
- Trablus,12 ada ve Rodos'un İtalya'da kalması kabul edildi.
- Ayrıca Adriyatik kıyıları ile Anadolu'nun Akdeniz kıyıları İtalya'ya verildi.
- İtalya bunlar karşılığında İtilaf devletlerine katıldı.

Petrograd Protokolü 1916:

- İngiltere,Fransa ve Rusya arasında yapıldı.
- Rusya'ya ek olarak Trabzon'a kadar Karadeniz sahili verildi.

Sykes-Picot Antlaşması 23 Ekim 1916:

- İngiltere ve Fransa arasında yapıldı.
- Fransa'ya Adana,Antakya,Suriye sahili ve Lübnan verilecek.
- İngiltere'ye Musul hariç tüm Irak verilecek.
- Filistin'de büyük devletlerin kontrolünde Şerif Hüseyin özerk bir devlet kuracak.
- Bu antlaşmadan yola çıkılarak Araplarla Mc Mahon antlaşması yapıldı. Böylece Arapların Türklere karşı savaşması sağlandı.

St. Jean de Maurienne Ant. 19 Nisan 1917:

- İngiltere,Fransa ve İtalya arasında yapıldı.
- İtalya'ya ek olarak Konya,Aydın ve İzmir civarı verildi.

Not:Bu antlaşmalar gizli olarak yapıldı. İhtilal sonrasında yeni Rus yönetimi bunları dünyaya duyurdu. Bu yüzden uygulanamadı. ABD başkanı Wilson bu antlaşmalara sert tepki gösterdi.

WILSON İLKELERİ 8 Ocak 1918

- 1- Barış antlaşmaları açık olacak.
- 2- Yenilen devletlerden toprak alınmayacak.
- 3- Milletler Cemiyeti kurulacak.
- 4- Boğazlar tüm devletlere açık olacak.
- 5- Osmanlı'da Türklerin çoğunlukta olduğu bölgelere egemenlik verilecek.
- 6- Azınlıklar yoğun oldukları bölgelerde kendi geleceklerini belirleyebilecekler.
- 7- Sömürgeciliğe ve silahlanmaya son verilecek.
- 8- Alsas-Loren Fransa'ya verilecek.
- 9- Belçika bağımsız olacak.
- 10- Rusya,Romanya ve Sırbistan'ın sınırları yeniden düzenlenecek.
- 11- Zayıf devletler güçlenene kadar büyük devletlerin himayesine girebilecek.

Önemi:

- Amaç uzun ve kalıcı bir barışı sağlamaktır.
- Azınlıkların kendi geleceklerini belirleme ilkesiyle Osmanlı devletinin parçalanması kabul edilmiştir.
- Türklere çoğunlukta oldukları bölgelerde egemenlik hakkı tanınmıştır.
- Fakat büyük devletler bu maddeleri kendi çıkarlarına göre yorumlamışlardır.

Savaşın Sona Ermesi

- Genel olarak savaştan ilk çekilen ülke Rusya'dır.
- İttifak devletlerinden ilk çekilen ülke Bulgaristan'dır.
- Sonradan sırasıyla Osmanlı devleti, Avusturya ve Almanya ateşkes istedi.

I.Dünya Savaşındaki Yenilginin Sebepleri

- İttifak devletlerinin sayı ve teknoloji olarak geri olması.
- Almanya ve Avusturya'nın Avrupa içlerine sıkışmış olması.
- Avusturya ve Osmanlı devletinin çok uluslu olması.
- Bulgaristan'ın köprü konumu dışında hiçbir katkı yapmaması.
- Osmanlı devletinin ekonomisinin çok bozuk olması.
- ABD'nin savaşa girerek dengeleri değiştirmesi.

I.Dünya Savaşının Sonuçları

- Devletler arası dengeler bozuldu.
- İmparatorluklar yıkıldı. (Osmanlı, Avusturya-Macaristan,Çarlık Rusya)
- Yeni devletler kuruldu. (Türkiye,Polonya, Çekoslovakya,Yugoslavya,Macaristan, Letonya,Litvanya,Estonya,Ukrayna v.b.)
- Yeni rejimler ortaya çıktı. (Almanya'da Nazizm,İtalya'da Faşizm, Rusya'da Komünizm ve Türkiye'de Cumhuriyet)
- Ağır antlaşmalar yeni savaşlara sebep oldu. (Versay-II.Dünya savaşı, Mondros- Kurtuluş savaşı)
- Savaş sırasında Almanlar ilk kez Tank ve Denizaltı kullandı.
- Silah sanayii daha da gelişti.
- Bazı devletler ekonomik olarak çöktü.
- Sömürgecilik Mandacılık adı altında daha da yayıldı.
- Osmanlı devleti Anadolu'ya çekildi.

MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI **30 Ekim 1918**

7.Madde:İtilaf devletleri güvenliklerini tehlikeye düşürecek bir durum ortaya çıkarsa istedikleri bölgeyi işgal edebileceklerdir.

24.Madde: Vilayet-i Sitte'de (Erzurum,Van, Bitlis,Diyarbakır,Elazığ,Sivas) herhangi bir karışıklık çıkarsa İtilaf devletleri tarafından işgal edilebilecek.

Diğer Maddeler:

- Boğazlar açılacak ,bölgedeki istihkamlar İtilaf devletlerine teslim edilecek.
- Tersane,liman,demiryolları,tünel ve haberleşme istasyonlarına el konulacak.
- Ordu terhis edilecek. Sadece iç güvenlik için ufak bir birlik bulunacak.
- Bütün savaş gemileri ve cephaneye el konulacak.
- Cephedeki birlikler İtilaf devletlerine teslim olacaklar.
- Osmanlı devleti elindeki esirleri bırakacak fakat İtilaf devletleri elindeki esirleri bırakmayacak.
- İtilaf devletleri maden ve kömür ihtiyaçlarını Osmanlı devletinden temin edebilecekler.

Sonuçları:

- Osmanlı devleti fiilen sona erdi.
- Ateşkesten çok bir barış antlaşması şartları taşır.
- Anadolu'nun işgaline zemin hazırlanmıştır.(7.Madde)
- Doğuda bir Ermenistan kurulması için zemin hazırlanmıştır.(24.Madde)
- Ülke genelinde azınlık hareketleri artmıştır.
- İşgallerin resmen başlaması Kurtuluş Savaşının başlamasına sebep olmuştur.
- İşgallere tepki olarak Kuvayı Milliye hareketi doğdu.
- Wilson İlkeleri çiğnendi.

Not:Mondros Ateşkes Antlaşmasına dayanarak yapılan ilk işgal İngiltere'nin Musul'u işgalidir.

İstanbul'un Fiilen İşgali 13 Kasım 1918

- İtilaf devletleri tarafından işgal edilmiştir.
- Bu olay azınlık hareketlerini daha da hızlandırmıştır.
- İtilaf devletlerinin gemilerini İstanbul'da gören M.Kemal "Geldikleri gibi giderler" sözünü söylemiştir.

Paris Barış Konferansı 18 Ocak 1919

- ABD,İngiltere,Fransa,İtalya ve Japonya tarafından toplanmıştır.

Amaçlar:

- Rusya'ya verilen yerlerin yeniden paylaşımı
- Milletler Cemiyeti'nin kurulmasını sağlamak
- Barış antlaşmalarının esaslarını belirlemek

Sonuçlar:

- Milletler Cemiyeti kuruldu.
- İngiltere konferans sırasında Batı Anadolu'nun İtalya gibi güçlü bir devlet elinde bulunmasına karşı çıktı.
- Batı Anadolu İtalya'dan alınarak Yunanistan'a verildi.
- İtilaf devletleri arasında ilk görüş ayrılıkları çıktı.
- Barış antlaşmalarının esasları belirlendi.

BARIŞ ANTLAŞMALARI

Versay Antlaşması 28 Haziran 1919

- Almanya ile imzalanmıştır.
- Alsas-Loren bölgesi Fransa'ya verilmiştir.
- Almanya tüm sömürgelerini kaybetmiştir.
- Ordu 100 bin kişi ile sınırlandırılmıştır.
- Çok ağır ekonomik yükümlülükler getirilmiştir.
- Almanya savaş tazminatı ödeyecektir.

Not:Bu ağır şartlı antlaşma Almanya'da rejimin değişmesine ve II.Dünya savaşının çıkmasına ortam hazırlamıştır.

Saint Germain Antlaşması 10 Eylül 1919

- Avusturya ile imzalanmıştır.
- Avusturya-Macaristan imparatorluğu parçalanarak Yugoslavya,Çekoslovakya ve Macaristan devletleri kuruldu.
- Avusturya savaş tazminatı ödeyecek ve ordusu 30 bin kişi ile sınırlandırılacaktır.
- Almanya ile ittifak yapması yasaklandı.

Növyi Antlaşması 27 Kasım 1919

- Bulgaristan ile yapıldı.
- Trakya toprakları Yunanistan'a verildi.
- Ege denizi ile bağlantısı kesildi.
- Ordusu 25 bin kişi ile sınırlandırıldı.

Triyanon Antlaşması 6 Haziran 1920

- Macaristan ile yapıldı.
- Bağımsızlığı tanındı.

Sevr Antlaşması 10 Ağustos 1920

- Osmanlı devleti ile yapılmıştır.
- Gecikmesinin sebebi toprakları paylaşmada çıkan anlaşmazlıklardır.

CEMİYETLER

A-Zararlı Cemiyetler

1-Azınlıklarca Kurulan Zararlı Cemiyetler

Etniki Eterva Cemiyeti:

- 1814'te kurulmuştur. Yunan bağımsızlığı sağlanınca kapatılmıştır.
- Mondros sonrasında yeniden açılmıştır.
- Büyük Yunanistan'ı kurmak için Megalo İdea amacıyla faaliyette bulunmuştur.
- Yan kolu olan Kordos cemiyeti Karadeniz'e göçmen kılığında silahlı çeteler sokmuştur.

Mavri Mira Cemiyeti:

- Fener Rum Patrikhanesinde kurulmuştur.
- Doğrudan Yunan hükümetinden emir alır.
- Büyük Yunanistan kurma amacıdadır.
- Yunan Kızılhaçı, Rum İzcilik Teşkilatı ve Resmi Göçmenler komisyonu gibi yan kuruluşları vardır.
- Bu yan kuruluşlar cephane sağlama, Rum okullarında örgütlenme ve göç faaliyetlerinde bulunmaktaydı.

Pontus Rum Cemiyeti:

- 1904'te Merzifon Amerikan Kolejinde kurulmuştur.
- Samsun'dan Batum'a uzanan bir Rum devleti kurmak için çalışmıştır.

Zaven Efendi, Taşnak ve Hınçak Cemiyetleri:

- Ermeni cemiyetleridir.
- Amaçları Doğu Anadolu ve Çukurova bölgesinde bir Ermeni devleti kurulmasını sağlamaktır.
- Fransa tarafından desteklenmişlerdir.
- İntikam Alayları adlı silahlı çeteleri vardır.

Alvans İsrailit ve Makkabi Cemiyetleri:

- Yahudi cemiyetleridir.
- Amaçları Filistin'de kurulacak bir Yahudi devletine destek sağlamaktır.

Genel Özellikleri:

- Mondros sonrasında kurulmuşlardır.
- İtilaf devletleri tarafından desteklenmişlerdir.
- Kiliseleri ve yabancı okulları kullanmışlardır.

2-Milli Varlığa Düşman Cemiyetler

Hürriyet ve İtilaf Fırkası:

- İttihat ve Terakki düşmanlarıdır.
- Milli mücadeleye eski ittihatçılardan da katılanlar olduğu için karşı çıkmışlardır.
- Ayaklanmalarda kışkırtıcı rol oynamışlardır.

Sulh ve Selamet-i Osmaniye Fırkası:

- Meşrutiyet esaslarını benimsemiştir.
- Saltanat ve Halifeye tam bağlılık yanlısıdır.
- İstanbul hükümetlerini desteklemişlerdir.

İslam Teali Cemiyeti:

- Medrese hocaları tarafından kurulmuştur.
- Ümmetçilik esaslarına bağlıdır.
- Hürriyet ve İtilaf fırkasının faaliyetlerini desteklemişlerdir.

Kürt Teali Cemiyeti:

- Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da faaliyet göstermiştir.
- Amacı Wilson ilkelerinden yararlanarak bağımsız bir devlet kurmaktır.
- İngiltere tarafından desteklenmiştir.
- Bölge halkı tarafından desteklenmemiştir.

İngiliz Muhibleri Cemiyeti:

- İngiliz mandasını savunanlar tarafından kuruldu.
- Damat Ferit Paşa başta olmak üzere bazı devlet adamları tarafından desteklendi.
- Ayaklanmalarda doğrudan kışkırtıcılık yaparak rol oynadılar.

Wilson Prensipleri Cemiyeti:

- ABD mandasını savunanlar tarafından kuruldu.
- Bazı üyeleri sonradan Milli Mücadeleye katıldılar.

Trabzon Adem-i Merkezî Cemiyeti:

- Halifeye bağlı bağımsız bir devlet kurmak için kurulmuştur.
- Sonradan Milli Mücadeleye katılmışlardır.

Genel Özellikleri:

- Mondros sonrasında kurulmuşlardır.
- İtilaf devletleri tarafından desteklenmişlerdir.
- Mandacılığın savunmuşlardır.
- Saltanat ve Hilafet yanlısıdır.

B-Yararlı Cemiyetler

Trakya Paşaeli Cemiyeti:

- Edirne'de kurulmuştur.
- Amacı Trakya'nın Türk yurdu olduğunu savunmak ve Yunanistan'a verilmesini engellemektir.
- Edirne ve Lüleburgaz kongrelerini toplamıştır.
- Gerekirse silahlı mücadele yapma veya bağımsız bir Trakya devleti kurma gibi fikirleri gündeme getirmişlerdir.

İzmir Müdafaa i Hukuk Cemiyeti:

- İzmir'de kurulmuştur.
- Ege bölgesinin Türklere ait olduğunu dünyaya duyurmak amacıyla kurulmuştur.
- Etkisiz kalmıştır.

Redd-i İlhak Cemiyeti:

- İzmir'in Yunanlılara verilmesi sonucunda Paris konferansına tepki olarak kurulmuştur.
- Balıkesir ve Alaşehir kongrelerini toplamıştır.
- Kuvayı Milliye hareketinin başlamasında etkili olmuştur.

Klikyalılar Cemiyeti:

- İstanbul'da kurulmuştur.
- Amacı Çukurova bölgesine yönelik Ermeni ve Fransız planlarını engellemektir.

Trabzon Muhafaza-i Hukuk Cemiyeti:

- Trabzon ve civarında bir Rum devleti kurulmasını engellemek amacıyla kurulmuştur.
- Erzurum kongresinde Doğu Anadolu Cemiyetine katılmıştır.

Doğu Anadolu Müdafa-i Hukuk Cemiyeti:

- İstanbul'da kuruldu.Erzurum ve Elazığ'da şubeler açtı.
- Doğu Anadolu'nun Türk yurdu olduğunu savunmuştur.
- Trabzon Cemiyeti ile beraber Erzurum kongresini toplamıştır.
- Fransızca Le Pays adlı bir gazete çıkarmıştır.
- En etkili yararlı cemiyettir.
- Üç temel ilkeyi benimsemiştir:
  - 1- Hiçbir şekilde göç etmemek.
  - 2- İlmî,dini ve ekonomik olarak teşkilatlanmak.
  - 3- Doğuda saldırıya uğrayacak bir yeri beraber savunmak.

Milli Kongre Cemiyeti:

- İstanbul'da birlik ve beraberlik amacıyla kurulmuştur.
- Türklerin haklılığını basın yayın yolu ile duyurmayı hedeflemiştir.
- Anadolu'ya silah ve cephane taşınmasında etkin rol oynamışlardır.

Genel Özellikleri:

- Milliyetçi düşüncenin etkisiyle kurulmuşlardır.
- Bölgesel faaliyet göstermişlerdir.
- Yeni bir devlet kurmayı pek düşünmemişlerdir.
- İstanbul'a bağlı veya karşı değillerdir.
- Genelde basın-yayın yolu ile mücadele etmişlerdir.
- Sivas kongresi ile birleştirilmişlerdir.

İzmir'in İşgali 15 Mayıs 1919

- Paris Barış konferansı uyarınca Yunanistan tarafından işgal edildi.

Sonuçları:

- İtilaf devletleri arasında görüş ayrılıkları ortaya çıktı.
- Redd-i İlhak Cemiyeti kuruldu.
- Kuvayı Milliye hareketi doğdu.
- Türk halkının M.Kemal etrafında birleşmesi için uygun ortam oluştu.

Amiral Bristol Raporu 13 Ekim 1919

- Batı Anadolu'daki Yunan işgalinin ABD tarafından araştırılması sonucunda yayınlanmış bir rapordur.
- Bu rapora göre:
  - 1- Yunan hareketi bir ilhak hareketidir.
  - 2- Bölgedeki katliamları Yunanlılar yapmaktadır.
  - 3- Bölgeye Yunanlılar yerine İtilaf kuvvetleri yerleştirilmelidir.
  - 4- Nüfusun çoğunluğu Türk olduğundan bölge Yunanistan'a bağlanamaz.

Not:Türklerin haklılığını tüm dünyaya kanıtlayan ilk belgedir.

KURTULUŞ SAVAŞININ **HAZIRLIK DÖNEMİ**

Mustafa Kemal'in Samsun'a Çıkışı 19 Mayıs 1919

- İngilizler Karadeniz bölgesindeki karışıklıkların giderilmesini istiyordu.
- Damat Ferit Paşa hem İngiliz isteklerini yerine getirmek hem de M. Kemal'i İstanbul'dan uzaklaştırmak için onun tayinini istedi.
- Bu ortamda M. Kemal 9.Ordu Müfettişi olarak tayin edildi.
- Kendisine verilen görev Karadeniz bölgesinde silahsızlanmayı ve asayişi sağlamaktı.
- Onun asıl amacı ise Milli mücadeleyi başlatmaktı.
- Mustafa Kemal Samsun'a çıktığında ülkenin kurtuluşu için üç seçenek düşünülüyordu.
  - 1- İngiliz mandası
  - 2- ABD mandası
  - 3- Bölgesel kurtuluş çareleri

Havza Genelgesi 28 Mayıs 1919

- Mustafa Kemal İzmir'in işgaline daha fazla tepki gösterilmesini istiyordu.
- Bu amaçla Havza'dan askeri ve mülki amirlere bir genelge yolladı.
- Buna göre:
  - 1- İşgalleri protesto için mitingler düzenlenmeli
  - 2- Büyük devlet temsilcilerine ve İstanbul hükümetine etkili telgraflar çekilmeli
  - 3- Düzenin korunmasına dikkat edilmeli
- M. Kemal'in amacı halkın uyanmasını ve bilinçlenmesini sağlamaktı.
- Bu hedefine ulaşmış ve her yerde mitingler düzenlenmiştir.
- Fakat bu yaptıklarına tepki olarak geri çağırılmış, o ise buna uymamıştır.

Amasya Genelgesi (Tamimi) 22 Haziran 1919

- M. Kemal, Rauf bey, Refet bey ve Ali Fuat Paşa tarafından hazırlanmıştır.
- Telgrafla Kazım Karabekir'in de onayı alınarak yayınlanmıştır.

Maddeleri:

- 1- Vatanın bütünlüğü milletin bağımsızlığı tehlikededir.
- 2- İstanbul hükümeti üzerine aldığı sorumluluğu yerine getirememektedir.
- 3- Milletın bağımsızlığını yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır.
- 4- Her türlü etkiden uzak milli bir kurul kurulmalıdır.
- 5- Anadolu'nun güvenli bir yeri olan Sivas'ta milli bir kongre toplanmalıdır.
- 6- Buna her ilden seçimle veya milletin güvenini kazanmış üç delege gönderilmelidir.
- 7- Bu delegeler cemiyetler veya belediyeler tarafından seçilmelidir.
- 8- Ayrıca Doğu illeri için Erzurum'da bir kongre toplanacaktır.
- 9- Alınan kararlar milli bir sır olarak saklanmalıdır.
- 10- Askeri ve milli örgütler hiçbir şekilde dağıtılmamalıdır.

Önemi ve Sonuçları:

- Milli mücadelenin programı oluşturulmuştur.
- Kurtuluş savaşının gerekçe, amaç ve yöntemi oluşturulmuştur.
- Türk inkılabının ihtilal safhası başlamıştır.
- İstanbul hükümetine ilk ciddi tepki gösterilmiştir.
- Türk milletini örgütlenme çağrısıdır.
- Millet ve milliyetçilik unsurları ön plandadır.
- Milli iradeye dayanan yeni bir devletten ilk defa söz edilmiştir.
- İstanbul'daki hareket ve akımların Türk milletine yardımcı olamayacağı anlaşılmıştır.
- İstanbul'un Anadolu'ya hakim değil tabii olduğu ortaya çıkmıştır.
- Temsil Heyetinin kurulması için karar alınmıştır.
- M. Kemal İstanbul hükümetinin kendine verdiği yetkileri aşmıştır.

Tepkiler:

- İtilaf devletleri ve İstanbul hükümeti sert tepki göstermiştir.
- İstanbul hükümeti M. Kemal'i görevinden azletmiştir.
- Ancak M. Kemal kendisini ancak Padişahın görevden alabileceğini belirterek bunu tanımamıştır.

Erzurum Kongresi 23 Temmuz-7 Ağustos 1919

- Kongre öncesinde M. Kemal 8-9 Temmuz gecesi askerlik görevinden istifa etti.
- Kongre Trabzon ve D.Anadolu cemiyetlerinin çabaları sonucu toplandı.
- Amaç Ermeni ve Rumlara karşı izlenecek politikayı belirlemektir.

Maddeleri:

- 1- Milli sınırlar içinde vatan bir bütündür, bölünemez.
- 2- Vatanın işgaline karşı milletçe beraber savunulacaktır.
- 3- İstanbul hükümeti vatanın işgalini önleyemezse derhal geçici bir hükümet kurulacaktır. Bu hükümeti Milli Kongre seçecektir. Milli Kongre toplanamazsa bu seçimi Temsil Heyeti yapacaktır.
- 4- Milli iradeyi hakim, milli kuvvetleri egemen kılmak esastır.
- 5- Hıristiyanlara siyasi hakimiyetimizi zedeleyici ayrıcalıklar verilemez.
- 6- Manda ve Himaye kabul edilemez.
- 7- Mebuslar meclisinin toplanmasına ve hükümetin yaptığı işlerin meclis tarafından denetlenmesine çalışılacaktır.
- 8- Padişah ve Halife güvence altında tutulacaktır.

Önemi ve Sonuçları:

- Toplanış yönünden bölgesel aldığı kararlar açısından milli bir kongredir.
- Bağımsızlığın koşulsuz olarak gerçekleştirileceği savunulmuştur.
- Başkanlığını M. Kemal'in yaptığı bir Temsil Heyeti kurulmuştur.
- İlk kez milli sınırlardan bahsedilerek Misak-ı Milliye işaret edilmiştir.
- İlk kez geçici bir hükümetten bahsedilerek yeni bir devlete işaret edilmiştir.
- Doğu bölgesindeki cemiyetler birleştirilmiştir.
- Diğer bütün yöresel cemiyetlerin birleştirilmesi yönünde öncülük yapılmıştır.
- Manda ve Himaye fikri ilk kez reddedilmiştir.
- Anadolu'da artık Temsil Heyeti'nin sözü geçmeye başladı.
- Sivas Kongresi'nin toplanması kolaylaştı.
- M. Kemal'in milli mücadeledeki ilk sivil başarısıdır.

Balıkesir Kongresi 26-31 Temmuz 1919

- Batı Anadolu temsilcileri tarafından düzenlenmiştir.
  - 1- Tüm güçler birleştirilecektir.
  - 2- Seferberlik devam edecek ve herkes askerlik göreviyle yükümlü olacak.
  - 3- Askerden kaçanlar yakalanırsa sürgüne gönderilecektir.
  - 4- Halifeye bağlı kalınacaktır.

Alaşehir Kongresi 16-25 Ağustos 1919

- Balıkesir ve Erzurum kongresi kararlarını değerlendirmek için düzenlenmiştir.
  - 1- Yunanlılara karşı sonuna kadar direnecektir.
  - 2- Silahlanma ve askere alma işlemlerine devam edilecek.
  - 3- Gerekirse İtilaf devletlerinden yardım istenecektir.

Not: Balıkesir ve Alaşehir kongrelerinin en önemli eksikliği M. Kemal gibi bir liderden yoksun olmalarıdır. Bu yüzden bölgesel karar alan kongreler olmuşlardır.

Sivas Kongresi 4-11 Eylül 1919

- İstanbul hükümeti İstanbul'da bir kongre düzenlenmesini engellemek istiyordu.
- Bu amaçla Elazığ valisi Ali Galip görevlendirildi.
- Fransız kuvvetleri de Sivas'ı işgal edeceklerini duyurdular.
- Fakat tüm bu tehditler gerçekleşmedi ve kongre toplandı.

Maddeleri:

- 1- Erzurum kongresi kararları kabul edildi.
- 2- Cemiyetler Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adı altında birleşti.
- 3- Kuvayı Milliye birlikleri birleştirilerek başına Ali Fuat Paşa atandı.
- 4- Manda ve Himaye kesinlikle reddedildi.
- 5- İrade-i Milliye adlı bir gazete çıkarılmaya başlandı.
- 6- Temsil Heyetinin yetkileri genişletilerek tüm yurt adına karar verebilmesi sağlandı.
- 7- Bağımsızlığa saygı kaydıyla başka ülkelerden dış yardım alınabileceği belirtildi.

Önemi ve Sonuçları:

- Seçilmiş delegelerle toplanmış milli bir kongredir.
- Ulusal güçler birleştirilerek Milli mücadelenin tek elden yapılması sağlanmıştır.
- Temsil Heyetine yürütme yetkisi verilerek bir hükümet gibi davranması sağlanmıştır.
- Erzurum kongresi kararları tüm yurt için geçerli hale gelmiştir.
- M. Kemal'in liderliği kesinleşti.
- 12 Eylül'de İstanbul ile her türlü idari ilişkinin ve haberleşmenin kesildiği açıklandı.
- Bu baskılara dayanamayan Damat Ferit Paşa hükümeti istifa etti.
- Ali Rıza Paşa hükümeti kuruldu.

Amasya Görüşmeleri (Protokolü) 20-22 Ekim 1919

- İlimli Ali Rıza Paşa hükümeti işbaşına gelince haberleşme yasağı kaldırıldı.
- Kabine adına Bahriye nazırı Salih paşa Anadolu'ya gönderildi.
- Mustafa Kemal ile Salih paşa arasında bir protokol imzalandı.

Maddeleri:

- 1- Vatanın bağımsızlığı ve bütünlüğü korunacak.
- 2- Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti İstanbul tarafından tanınacak.
- 3- İstanbul hükümeti Sivas kongresi kararlarını kabul edecek.
- 4- Mebuslar Meclisi Anadolu'da, İstanbul hükümetinin uygun göreceği bir yerde toplanacak.
- 5- Temsil Heyeti'nin izni alınmadıkça barış görüşmelerine başlanmayacak.
- 6- Bunlara karşılık Temsil Heyeti İstanbul hükümetinin işlerine karışmayacak.
- 7- Bu kararlar İstanbul hükümeti tarafından kabul edilmezse Salih paşa istifa edecek.

Önemi ve Sonuçları:

- Anadolu hareketi İstanbul hükümeti tarafından resmen tanındı.
- Kararlardan sadece Mebuslar meclisinin İstanbul'da açılması kabul edildi.
- Diğer tüm kararlar reddedildi.
- Mebuslar meclisinin İstanbul'da açılması İtilaf devletlerinin işlerine geldiğinden seçimlere karışmadılar.
- Amaçları açılacak meclisi baskı altına alarak istedikleri kararları kabul ettirmek idi.

Temsil Heyetinin Ankaraya Gelmesi 27 Aralık 1919

Sebepleri:

- İstanbul'daki meclis çalışmalarını yakından takip edebilmek.
- Ankara'nın merkezi yerde ve güvende olması.
- Ulaşım ve haberleşme imkanlarının gelişmiş olması.
- Batı cephesine yakınlığı.
- Henüz işgal edilmemiş olması.

Misak-ı Milli 28 Ocak 1920

- Meclis-i Mebusan 12 Ocak 1920'de İstanbul'da açıldı.
- Mustafa Kemal'in yeni meclisteki arkadaşlarından gerçekleştirilmesini istediği bazı istekler vardı.
- Bunlar: Mustafa Kemal'in meclis başkanı seçilmesi, Müdafai Hukuk grubu kurulması ve Misak-ı Milli benzeri bir belge çıkarılması.
- Bu istekler tam gerçekleşmedi.
- Fakat Mustafa Kemal'e yakın kişiler Felah-ı Vatan adlı bir grup kurdular.
- 28 Ocak 1920'de ise Misak-ı Milli ilan edildi.

Maddeleri:

- 1- Millî sınırlar içinde vatan bir bütündür bölünemez.
- 2- Mondros Ateşkes Antlaşması imzalandığı sırada işgal edilmemiş bölgeler Türk yurtdur.
- 3- Kars, Ardahan ve Batum'da gerekirse halkoylaması yapılabilir.
- 4- Batı Trakya'nın geleceği halkoylaması ile belirlenmelidir.
- 5- Arapların çoğunlukta olduğu yerler halkoylaması ile belirlenmelidir.
- 6- Boğazlar ve Halifelik'in merkezi olan İstanbul her türlü tehlikeden uzak tutulursa dünya ticaretine açılabilir.
- 7- Türkiye'deki azınlıkların hakları komşu ülkelerdeki Türklerin hakları kadar olacaktır.
- 8- Millî ve ekonomik gelişmeyi engelleyen sınırlandırmalar kaldırılmalıdır.
- 9- Üzerimize düşen borçlar belli bir çerçevede ödenecektir.

Sonuçları:

- Türklerin yaşadığı bölgelerin sınırları belirlendi.
- Millî mücadelenin hedefi belirlendi.
- İngilizlerin İstanbul hükümetine yönelik baskıları arttı.
- İstanbul resmen işgal edildi. (16 Mart 1920)

İstanbul'un İşgalinin Sonuçları

- Mebusan Meclisi dağıtıldı.
- Birçok vatansız Malta adasına sürüldü.
- TBMM'nin açılması için uygun ortam oluştu.
- İstanbul'dan kaçabilen vatansızlar Anadolu hareketi etrafında birleşti.
- Halifelik'in esaret altına alınması Ulusal mücadeleyi güçlendirdi.
- İstanbul ile haberleşme kesildi.
- Anadolu'daki İtilaf devletleri subayları tutuklandı.
- Düşman naklini önlemek için Geyve ve Ulukışla demiryolları tahrip edildi.
- Anadolu'daki para ve kıymetli eşyaların İstanbul'a gönderilmesi yasaklandı.
- Seçimlerin yapılmasına karar verildi. (19 Mart 1920)

TBMM'NİN AÇILMASI 23 NİSAN 1920

- İstanbul'dan kaçabilen vekiller ve yeni seçilenlerle toplanmıştır.
- M. Kemal meclis başkanı seçilmiştir.
- Çok önem taşıyan ilk kararlar kabul edilmiştir.

Alınan ilk kararlar:

- TBMM olağanüstü yetkilerle donatılmış bir meclistir.
- Hükümet kurmak zorunludur.
- Geçici bir hükümet veya padişah vekili atamak doğru değildir.
- Millî iradeyi vatanın geleceğine egemen kılmak esastır.
- Yasama, Yürütme ve Yargı yetkileri TBMM'ne aittir.
- TBMM'nin üzerinde bir güç yoktur.
- Meclisten seçilecek bir kurul hükümet işlerini görecektir.
- Meclis başkanı aynı zamanda hükümetin de başkanıdır.
- Padişah ve Halife düşmandan kurtarıldıktan sonra meclisin vereceği karara göre yerini alacaktır.

Sonuçları:

- Millî iradeye dayanan yeni Türk devleti kuruldu.
- Kalıcı bir meclis olduğu vurgulandı.
- Güçler birliği ilkesi benimsendi.
- Meclis hükümeti sistemi benimsendi.
- Temsil Heyeti'nin görevi tamamlandı.

TBMM'ne Karşı Ayaklanmalar

1-Doğrudan İstanbul Hükümetinin Cıkardığı Ayaklanmalar

Ahmet Anzavur İsyanı:

- Biga, Gönen, Manyas ve Susurluk civarında çıkmıştır.
- Eski bir Osmanlı subayı olan Ahmet Anzavur tarafından çıkarılmıştır.
- Çanakkale boğazı ile Anadolu arasında tampon bir bölgenin kontrol edilmesi amaçlanmıştır.
- Çerkez Ethem tarafından bastırılmıştır

Kuvayi İnzibatiye Ayaklanması:

- İzmit ve doğusunda çıkarılmıştır.
- İstanbul hükümetinin kurduğu Halifelik ordusudur.
- İstanbul boğazı ile Anadolu arasında tampon bir bölgenin kontrol edilmesi amaçlanmıştır.
- Ali Fuat Paşa tarafından bastırılmıştır.
- Kuvvetleri bir kısmı Millî mücadeleye katılmıştır.

2-İstanbul Hükümeti ve İşgal Güçlerinin Çıkardığı

Ayaklanmalar

Bolu,Hendek,Düzce,Adapazarı Ayaklanması:

- Düzce'de başlayarak yayılmıştır.
- İngilizler tarafından desteklenmiştir.
- Amaç İstanbul'un kontrol edilmesidir.
- Çerkez Ethem ve Ali Fuat Paşa tarafından bastırılmıştır.

Yozgat İsyanı:

- Bölgede etkili Çapanoğulları ailesinin kışkırtmaları ile başlamıştır.
- Çerkez Ethem tarafından bastırıldı.

Konya İsyanı:

- Dini duyguların kışkırtılmasıyla başladı.
- Fransızlar tarafından desteklenmiştir.
- Refet Bey tarafından bastırıldı.

Afyon Ayaklanması:

- Çopur Musa adlı biri tarafından çıkarılmıştır.
- Milli Kuvvetler tarafından bastırılmıştır.

Milli Aşiretili İsyanı: Urfa, Viranşehir

Ali Batu İsyanı: Mardin, Midyat

Cemil Çeto İsyanı: Garzan

Seyh Eşref İsyanı: Bayburt

Koçkiri İsyanı: Sivas, Tunceli, Erzincan

3-Azınlıkların Çıkardığı Ayaklanmalar

- Ermeniler ve Rumlar tarafından çıkarılmıştır.
- Ermeniler Çukurova ve Doğu Anadolu bölgesinde ayaklanmıştır.
- Rumlar ise Doğu Karadeniz bölgesinde ayaklanmıştır.
- Rum isyanları Düzenli ordular tarafından Şubat 1923'de bastırıldı.
- Rum isyanları TBMM'ne karşı ayaklanmaların en uzun süreli olanıdır.

4-Kuvayı Milliye Yanlısı Olup Sonradan

Ayaklananlar

Demirci Mehmet Efe Ayaklanması:

- Denizli, Burdur, Dinar civarında çıkmıştır.
- Refet bey tarafından bastırılmıştır.

Çerkez Ethem Ayaklanması:

- Kütahya, Gediz, Demirci civarında çıkmıştır.
- İsmet Paşa tarafından bastırılmıştır.

Ayaklanmalara Karşı Alınan Önlemler

- Hıyanet-i Vataniye Kanunu çıkarıldı. (29 Nisan 1920)
- İstiklal Mahkemeleri kuruldu. (11 Eylül 1920)
- Ankara müftüsü Rıfat Börekçi tarafından fetva yayınlandı.
- İstanbul hükümeti ile ilişkiler kesildi.
- Düzenli orduya geçiş hızlandırıldı.

Ayaklanmaların Sonuçları

- Milli mücadele uzadı.
- Düzenli ordunun gerekliliği ortaya çıktı.
- Yunanlıların ilerlemesine zemin hazırladı.
- Anadolu'daki düşman işgallerinin uzamsına sebep olmuştur.
- Ayaklanmaların bastırılmasıyla TBMM'nin hakimiyeti arttı.

Sevr Barış Antlaşması 10 Ağustos 1920

- Osmanlı devleti ile yapılan barış antlaşması toprak paylaşımındaki anlaşmazlıklar üzerine gecikti.
- San Remo konferansında İngiltere, Fransa ve İtalya taslak bir antlaşma metni sundular.
- Osmanlı temsilcileri bu taslak metni reddettiler.
- Bunun üzerine İngiltere Yunanlıların ileri harekate geçmesine izin verdi.
- Yunanlılar Milne hattını geçerek Balıkesir, Bursa, Uşak dahil Batı Anadolu'nun büyük bölümünü işgal ettiler.
- Ayrıca Doğu Trakya'da da işgallere başladılar.
- Bu gelişmeler üzerine İstanbul hükümeti Sevr Barış Antlaşmasını kabul etti.

Maddeleri:

- 1- İstanbul ve Anadolu'nun iç kesimleri Osmanlı devletine bırakılacak.
- 2- Boğazlar uluslar arası bir komisyon tarafından yönetilecek ve tüm ticaret gemilerine açık olacak.
- 3- Azınlıklar vergi vermeyecek, askerlik yapmayacak.
- 4- Kapitülasyonlar bütün devletlere tanınacak.
- 5- Trakya ve Batı Anadolu Yunanlılara verilecek.
- 6- Güneybatı Anadolu ve Konya civarı İtalyanlara verilecek.
- 7- Suriye, Lübnan ve Güneydoğu Anadolu Fransızlara verilecek.
- 8- Musul-Kerkük dahil Irak ve Arabistan İngilizlere verilecek.
- 9- Kürdistan ve Ermenistan devletleri kurulacak.
- 10- Osmanlı devleti azınlıkların haklarını koruyamazsa İstanbul'da ellerinden alınacaktır.
- 11- Osmanlı ordusu ve donanması sınırlandırılacaktır.
- 12- Osmanlı devleti savaş tazminatı ödeyecektir.

Sonuçları:

- Osmanlı devleti paylaşmıştır.
- Meclisi Mebusan kapalı olduğundan Şurayı Saltanat adlı bir kuruma onaylatılmıştır.
- Bu durum Anayasaya aykırı olduğundan antlaşma hukuken geçersiz bir antlaşmadır.
- TBMM antlaşmayı geçersiz sayıp imzalayanları vatan haini ilan etmiştir.

KURTULUŞ SAVAŞI

DOĞU CEPHESİ

- Osmanlı devletinde Ermeni Sorunu ilk kez 1878 Berlin antlaşmasıyla ortaya çıktı.
- Ermeniler ilk kez 93 harbi içerisinde Ruslarla birlikte hareket ederek Osmanlılara karşı savaştılar.
- I.Dünya savaşı içerisinde büyük katliamlar yaptılar.
- Bunun üzerine Osmanlı devleti 1915 Tehcir Kanunu ile Ermenileri Doğu Anadolu'dan uzaklaştırdı.
- 1917 ihtilalinden sonra bağımsızlık kazanan Ermeniler D.Anadolu'ya girdi.
- TBMM açıldıktan sonra Kazım Karabekir savaş izni istedi.
- 28 Eylül 1920'de Ermenistan'a savaş ilan edildi.
- 7 Kasım 1920'ye kadar Misak-ı Milli sınırlarına ulaşıldı.
- Ermenistan barış istemek zorunda kaldı.

Gümrü Antlaşması 3 Aralık 1920

- 1- Aras nehri-Çıldır gölü hattı sınır kabul edildi.
- 2- Kars ve civarı kurtarıldı.
- 3- Ermeniler Sevr antlaşmasını tanımayacaktır.
- 4- Ermeniler Türkiye'ye karşı düşmanca bir harekette bulunmayacaktır.
- 5- Tehcir edilip Türklere karşı silah kullanmayan Ermeniler Türkiye'ye geri dönebilecektir.

Sonuçları:

- TBMM hükümetinin imzaladığı ilk antlaşmadır.
- İlk siyasal başarıdır.
- TBMM hükümetinin ilk askeri başarısıdır.
- Doğu sınırının belirlenmesi yolunda atılan ilk adımdır.
- Doğudaki birliklerin batıya sevk edilmesi sağlanmıştır.

GÜNEY CEPHESİ

- Fransızların Çukurova ve Güneydoğu bölgelerini işgal etmesiyle açılmıştır.
- Bu bölgelerde tamamen Kuvayi Milliye birlikleriyle mücadele edildi.
- Özellikle Urfa, Antep ve Maraş civarında büyük direnişler gerçekleşti.
- Bu direnişler üzerine Batı cephesi başarıları eklenince Fransa çekilme kararı aldı.
- Sakarya zaferi sonrası imzalanan Ankara antlaşmasıyla cephe kapandı.

BATI CEPHESİ

- Sivas kongresi sonrasında Kuvayi Milliye birlikleri birleştirildi.
- Fakat Ali Fuat Paşa komutasındaki bu birlikler Yunanlıları durduramadı.
- Bunun üzerine bölgeye İsmet Paşa atandı.
- Düzenli ordu kurma çalışmaları hızlandırıldı.
- Bu çalışmalara karşı Çerkez Ethem isyan etti.

I.İnönü Savaşı 6-10 Ocak 1921

Sebepleri:

- Yunanlıların Sevr antlaşmasını zorla onaylatmak istemeleri.
- Çerkez Ethem isyanından yararlanmak.
- Ankara'ya yaklaşarak TBMM'ni baskı altına almak istemeleri.
- Batı Anadolu demiryollarını ele geçirmek.
- Türk ordusunu kuruluş aşamasında ortadan kaldırmak.

Sonuçları:

- Yunan ordusu İnönü mevkiinde durduruldu.
- Düzenli birlikler ilk askeri başarısını kazandı.
- Çerkez Ethem isyanı bastırıldı.
- Halkın TBMM'ne karşı güveni arttı.
- İlk anayasa olan Teşkilat-ı Esasiye kabul edildi.
- TBMM Londra konferansına davet edildi.
- Afganistan ve Rusya ile antlaşmalar imzalandı.
- İstiklal Marşı kabul edildi.
- İsmet Paşaya General rütbesi verildi.

Teşkilat-ı Esasiye 20 Ocak 1921

- Yeni Türk devletinin ilk anayasasıdır.
- 23 esas ve 3 geçici maddeden oluşmuştur.

Önemli Maddeleri:

- 1- Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.
- 2- Yasama, Yürütme ve Yargı yetkileri TBMM'ne aittir.
- 3- Ülke TBMM içinden seçilen TBMM hükümeti tarafından yönetilir.
- 4- TBMM iki yılda bir yapılan iki dereceli seçimlerle oluşturulur.
- 5- Şeriat hükümlerini uygulamak, savaş ve barışa karar vermek, seçimleri yapmak TBMM'nin görevleridir.

Özellikleri:

- Bütün yetkilerin kaynağı millettir.
- Güçler birliği ilkesi vardır.
- Meclis hükümeti sistemi vardır.
- Laik değildir.

Londra Konferansı 23 Şubat-12 Mart 1921

- TBMM hükümeti doğu ve batı cephesinde arka arkaya başarılar kazandı.
- Bunun üzerine İtilaf devletleri Sevr antlaşmasını bazı değişikliklerle kabul ettirmek istediler.
- Fransa ve İtalya'nın ısrarı sonucu TBMM ve Osmanlı hükümetleri davet edildi.
- Mustafa Kemal sonuçsuz kalacağını bilmesine rağmen daveti kabul etti.

Mustafa Kemal'in amaçları:

- Misak-ı Milliye dünya kamuoyuna duyurmak.
- Kurtuluş savaşının yapılaş nedenlerini anlatmak.
- TBMM'nin barış yanlısı olduğunu kanıtlamak.
- TBMM'nin tanınmasını sağlamak.

Sonuçları:

- Sevr gündeme geldiğinden anlaşma sağlanamadı.
- TBMM hükümeti resmen ve hukuken tanındı.
- İstanbul ve TBMM hükümetlerinin beraber katıldığı tek toplantıdır.
- İstanbul hükümeti temsilcisi söz almayarak sözü TBMM temsilcisine bıraktı.
- İtilaf devletleri arasındaki görüş ayrılığı büyüdü.
- Yunan kuvvetleri toparlanarak saldırıya geçti.
- Misak-ı Milli için tek yolun zafer kazanmak olduğu ortaya çıktı.
- TBMM temsilcisi Bekir Sami Bey İngiltere,Fransa ve İtalya ile bazı ikili antlaşmalar imzaladı.

Türk-Afgan Antlaşması 1 Mart 1921

- Moskova’da bulunan Türk ve Afgan heyetleri arasında yapılmıştır.
- İki ülke birbirini tanımıştır.
- Afganistan TBMM’ni tanıyan ilk müslüman devlet olmuştur.

Moskova Antlaşması 16 Mart 1921

- 1- Rusya TBMM’ni ve Misak-ı Milliye tanıyacak.
- 2- İki taraftan birinin tanımadığı uluslar arası bir antlaşmayı diğer devlette tanımayacak.
- 3- Çarlık Rusya ile Osmanlı arasındaki antlaşmalar geçersiz sayılacak.
- 4- Kapitülasyonlar kaldırılacak.
- 5- Kars,Ardahan ve Artvin Türkiye’ye; Batum Gürcistan’a verilecek.
- 6- Karadeniz’e kıyısı olan devletler Boğazlar için bir konferans toplayacak
- 7- İki ülke ekonomik antlaşmalar imzalayacak.

Sonuçları:

- Sovyet Rusya TBMM’ni tanıyan ilk Avrupa devleti oldu.
- Sevr antlaşması reddedildi.
- İki ülke dış ilişkilerde beraber hareket etme kararı aldı.
- Doğu sınırı büyük ölçüde belirlendi.
- Misak-ı Milliden ilk taviz verildi. (Batum)
- Her iki ülkede de yeni devletler kurulduğu anlaşılmaktadır.
- Rusya’dan askeri malzeme alma imkanı doğdu.

II.İnönü Savaşı 23 Mart-1 Nisan 1921

- Londra konferansından sonuç çıkmaması sonucunda başlamıştır.
- İngiltere’nin izni ve kışkırtmasıyla Yunanistan taarruza geçmiştir.
- Amaç Eskişehir ve Uşak’ı almaktır.
- Yunan ordusu Türk savunma hattını geçememiştir.

Sonuçları:

- I.İnönü zaferinin rastlantı olmadığı anlaşıldı.
- İtalya işgal ettiği toprakları boşaltma kararı verdi.
- Yunan kuvvetleri oyalanarak zaman kazanıldı.
- Yunanlılar daha güçlü bir ordu gerektiğini anladılar.
- İstanbul’daki İtilaf temsilcileri bu savaşta tarafsız olduklarını açıkladılar.
- M. Kemal “Siz orada yalnız düşmanı değil milletin makus talihini de yendiniz.” açıklamasını yaptı.

Kütahya-Eskişehir Savaşları 10-24 Temmuz 1921

- İnönü savaşlarından sonra Yunanlılar büyük hazırlıklar yaptılar.
- Kral Konstantin İzmir’e gelerek Yunan ordusunu denetledi.
- 10 Temmuz’da büyük bir taarruz başlattılar.
- İsmet Paşa bu taarruzu engellemedi.
- M. Kemal dağılan ordunun zayıf vermesini engellemek için orduyu Sakarya nehrinin doğusuna çekti.

Sonuçları:

- Kurtuluş savaşındaki tek yenilgidir.
- Afyon,Kütahya ve Eskişehir dahil büyük bir alan kaybedildi.
- TBMM’de büyük tartışmalar çıktı.
- Başkentini taşınması gündeme geldi.
- Düzenli ordu yerine Kuvayı Milliye kuvvetlerine dönülmesi istendi.
- M. Kemal’in orduyu yönetmesi gündeme geldi.

Başkomutanlık Kanunu 5 Ağustos 1921

- M. Kemal’in orduyu hızla geri çekmesi büyük tartışmalar başlattı.
- Hem muhalifler hem de M. Kemal’i destekleyenler onun Başkomutan olmasına destek verdiler.
- Bunun üzerine M. Kemal meclis yetkileriyle donatılmış bir şekilde Başkomutanlığa getirildi.
- Bu egemenlik milletindir ilkesine tersti.
- Fakat düşmana karşı hızlı kararlar alabilmek için gerekliydi.

Tekalif-i Milliye Emirleri 8 Ağustos 1921

- 1- Her ilçede bir Tekalif-i Milliye komisyonu kurulacak.
- 2- Her aile bir takım çamaşır,bir çift çorap ve çarık verecek.
- 3- Her türlü taşıt ve binek hayvanlarının % 20’sine el konulacak.
- 4- Halkın elindeki gıda maddelerinin % 40’ına el konulacak.
- 5- Halkın elindeki giyim malzemelerinin % 40’ına el konulacak.
- 6- Halkın elinde kalan araçlarla ayda 100 km’lik taşıma yapılacak.
- 7- Ülkedeki bütün marangoz,demirci v.b zanaatkarlar ordu emrine girecek.
- 8- Halkın elindeki silah ve cephane 3 gün içinde teslim edilecek.
- 9- Gerekli görülürse sahihsiz mallara el konulacak.
- 10- Bu kurallara uymayanlar Hıyanet-i Vatan Kanunu ile cezalandırılacak.

Not: Amaç Türk ordusunun ihtiyaçlarını karşılamaktır.

Sakarya Meydan Savaşı 23 Ağustos-12 Eylül 1921

- Yunan kuvvetleri Kütahya-Eskişehir savaşlarından sonra harekete geçti.
- Amaçları Ankara'yı alarak Kurtuluş savaşına son vermektir.
- 100 km'lik bir hatta 22 gün boyunca süren bir savunma savaşıdır.
- Başkomutan M. Kemal, Genelkurmay başkanı Fevzi Çakmak'tır.
- Yunan kuvvetleri Türk savunma hattını geçememişlerdir.
- Türk ordusu düşmanı durdurup Sakarya nehrinin batısına kadar geçmiştir.

Sonuçları:

- Türk kuvvetleri taarruza, Yunan kuvvetleri savunmaya geçti.
- 1683 Viyana kuşatmasında başlayan geri çekilme son buldu.
- Yunanlıların Türkleri Anadolu'dan atma ümitleri son buldu.
- M. Kemal'e Gazilik ve Mareşallik ünvanları verildi. (19 Eylül 1921)
- İngiltere ile esir değişim antlaşmaları imzalandı.
- İtalya işgal ettiği yerleri boşalttı.
- İtilaf devletleri arasında görüş ayrılıkları büyüdü
- İngiltere Yunanlılara destek politikasında yalnız kaldı.
- Kars ve Ankara antlaşmaları imzalandı.
- Ukrayna ile bir dostluk antlaşması imzalandı.
- TBMM'ne olan güven yeniden sağlandı ve tartışmalar son buldu.
- Yunanlılar güçlü bir savunma hattı hazırlamaya başladı.
- İtilaf devletleri Türk ve Yunan ordularının kendi denetimlerine girmesini önerdi.
- Bu istekler bağımsızlığa aykırı olduğundan reddedildi.

Kars Antlaşması 13 Ekim 1921

- Sovyet Rusya'nın izin ve denetiminde ona bağlı olan Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan ile imzalanmıştır.
- Moskova antlaşmasında belirlenen sınır bu cumhuriyetler için de geçerli kabul edilmiştir.
- Doğu sınırı kesinleşmiştir.

Ankara Antlaşması 20 Ekim 1921

- Türkiye ile Fransa arasında imzalanmıştır.
  - 1- Savaş durumuna son verilecek.
  - 2- Fransızlar belirlenen hattın gerisine çekilecekler.
  - 3- Boşaltılan yerlerde genel af ilan edilecek.
  - 4- İskenderun ve Antakya için özel bir yönetim oluşturulacak. Türkçe resmi dil olacak. Türk kültürü korunacak.
  - 5- Bağdat demiryolunun Adana'ya kadar kullanımına izin verilecek.
  - 6- Halep su ihtiyacını Fırat'tan karşılayacak.
  - 7- Caber kalesi Türk topağı sayılacak.

Sonuçları:

- TBMM ilk kez bir Avrupa devleti tarafından tanındı.
- Bugünkü Suriye sınırimız Hatay hariç çizildi.
- Hatay ile Misak-ı Milliden geçici bir taviz verildi.
- Hatay'ın anavatanın bir parçası olduğu vurgulandı.
- Güney cephesi kapandı.

İtilaf Devletlerinin Barış Önerileri

- İtilaf devletleri 22 Mart 1922'de ateşkes önerdiler.
- Yunanlılar bu teklifi hemen kabul etti.
- Sevr'in değiştirilmiş şekillerinden oluşan iki teklif sundular.
- İki teklif de bağımsızlık ilkesine ters olduğundan reddedildi.
- Bağımsızlık için tek yolun zafer kazanmak olduğu tekrar anlaşıldı.

Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Savaşı 26 Ağustos-18 Eylül 1922

- Taarruzun gecikmesi mecliste tartışmalara sebep oluyordu.
- Fakat M. Kemal hazırlıklar bitmeden taarruzu başlatmak istemiyordu.
- 20 Temmuz 1922'de M. Kemal'in başkomutanlık görevi süresiz uzatıldı.
- Rusya'dan silah alındı, İtalya ve Fransa'nın bıraktığı silahlar cepheye taşındı.
- Askerlik yaşı 45'e yükseltildi ve askere taarruz eğitimi verildi.
- 26 Ağustos günü düşmanın beklediği Afyon yönünden taarruz başlatıldı.
- İlk direniş kırıldıktan sonra düşman 30 Ağustos'ta Dumlupınar mevkiinde kuşatıldı.
- M. Kemal'in yönettiği ve Başkomutanlık Meydan Savaşı denilen bu savaş sonucunda Yunana kuvvetleri dağıtıldı.
- M. Kemal "Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir" diyerek yeni bir savunma oluşmasını engellemek istiyordu.
- Türk ordusu 9 Eylül'de İzmir'e, 17 Eylül'de ise Bandırma'ya ulaştı.
- 18 Eylül'de Anadolu'da hiçbir Yunan askeri kalmamıştı.

Sonuçları:

- Kurtuluş Savaşı başarıyla son buldu.
- Askeri mücadele dönemi kapandı.
- Siyasi mücadele dönemi başladı.
- Anadolu'daki Yunan işgali son buldu.
- Türk ordusu Çanakkale civarında İngiliz ordusu ile karşılaştı.
- İtilaf devletleri ateşkes istedi.

Mudanya Ateskes Anlaşması 11 Ekim 1922

- İngiltere,Fransa,İtalya ve Türkiye katıldı.
- Savaşın tarafı olan Yunanistan'ın hakları İngiltere tarafından savunuldu.
- Türk heyetinin başkanı İsmet paşa idi.
  - 1- Türk-Yunan savaşı sona erecek.
  - 2- Doğu Trakya 15 gün içinde boşaltılacak.
  - 3- Boşaltılan Doğu Trakya 30 gün içinde TBMM'ne teslim edilecek.
  - 4- Barış imzalanana kadar Türk ordusu Doğu Trakya'ya girmeyecek. Fakat 8bin kişilik Jandarma birliği bulundurabilecek.
  - 5- İstanbul ve Boğazlar TBMM idaresine bırakılacak.
  - 6- İstanbul'daki İtilaf güçleri barış imzalanana kadar İstanbul'da kalacak.
  - 7- Türk ordusu Çanakkale-Kocaeli hattında bekleyecek.

Sonuçları:

- İstanbul,Boğazlar ve Doğu Trakya savaş yapmadan ele geçirildi.
- İstanbul'un TBMM idaresine geçmesiyle Osmanlı Devleti hukuken son buldu.
- Misak-ı Milli büyük ölçüde gerçekleşti.
- Kurtuluş savaşını sonlandıran diplomatik bir başarıdır.
- Lozan antlaşmasına ortam hazırlandı.
- İsmet Paşa buradaki başarısı sonucu Lozan'a gitmeyi başardı.
- İngiltere'de Lloyd George hükümeti istifa etti.

Saltanatın Kaldırılması 1 Kasım 1922

Sebepleri:

- Saltanatın millî egemenliğe aykırı olması.
- Millî mücadelenin aynı zamanda Saltanata karşı kazanılmış olması.
- Bir ülkede iki ayrı yönetimin olamaması.
- Lozan'a her iki hükümetinde davet edilmesi.

Sonuçları:

- 623 yıllık Osmanlı saltanatı son buldu.
- Son Osmanlı hükümeti olan Tevfik Paşa hükümeti istifa etti.
- Vahdettin meclis kararı ile görevden alındı.
- Vahdettin ülkeyi terk etti.
- Ulusal egemenlik yolunda önemli bir adım atıldı.
- Laiklik yolunda ilk adım atıldı.
- Abdülmecit efendi Halife seçildi.
- İtilaf devletlerinin planları bozuldu.

Lozan Barış Antlaşması 24 Temmuz 1923

- Konferansı İngiltere, Fransa, İtalya ve Japonya topladı.
- Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya tüm görüşmelere katıldı.
- ABD gözlemci olarak bulundu.
- Bulgaristan Boğazlar ve Trakya, Rusya ise sadece Boğazlar konusunda görüşmelere katıldı.
- Konferans 20 Kasım 1922'de başladı.
- Fakat Kapitülasyonlar, Boğazlar, Borçlar ve Musul konusunda anlaşma sağlanamadı.
- Türkiye taviz vermeyince konferans 4 Şubat 1923'de dağıldı.

- Savaş ihtimali belirdi ve Türk ordusu savaş hazırlıklarına başladı.
- Fakat gerek batılı ülkeler gerekse Türkiye için savaş göze alınamazdı.
- Bu yüzden 23 Nisan'da görüşmeler yeniden başladı ve 24 Temmuz'da anlaşmayla sonuçlandı.

Maddeleri:

1- Sınırlar:

- a) Suriye Sınırı: Fransızlarla yapılan Ankara anlaşması geçerli olacak.
- b) Irak sınırı: Musul meselesinden dolayı anlaşma sağlanamadı. Bu sorun İngiltere ve Türkiye arasında ikili görüşmelerle 9 ay içinde çözülecektir.
- c) Yunanistan sınırı: B. Trakya Osmanlı döneminde kaybedildiği için alınamadı. Meriç nehri sınır oldu. Karaağaç kasabası savaş tazminatı olarak alındı.
- d) Bulgaristan sınırı: Nöyyi anlaşmasındaki sınır kabul edilmiştir.
- e) Rusya sınırı: Gümrü-Moskova-Kars anlaşmaları ile belirlendiğinden gündeme gelmemiştir.

2- Kapitülasyonlar: Hiç taviz verilmeden tümü kaldırılmıştır.

3- Azınlıklar: Ayrıcalıkları kaldırılarak Türk vatandaşları sayıldılar. İstanbul'daki Rumlar ile B.Trakya'daki Türkler dışında kalan azınlıklar karşılıklı olarak değiştirilecektir.

4- Savaş Tazminatı: Yunanistan'dan Kurtuluş Savaşı'na karşılık Karaağaç kasabası alındı.

5- Boğazlar: Başkanlığını Türkiye'nin yaptığı uluslar arası bir komisyon tarafından yönetilecektir. Boğazın her iki kıyısında 20'şer km askerden arındırılmış bölge bulunacaktır. Ticaret gemilerinin geçişi serbest, savaş gemilerinin geçişi sınırlı olacaktır. İstanbul 6 hafta içinde boşaltılacaktır.

6- Borçlar: Düyün-u Umumiye idaresi kaldırıldı. Osmanlı'nın borçları Osmanlı'dan ayrılan devletlere bölünecektir. Türkiye kendine düşen payı taksitlerle ödeyecektir.

7- Yabancı Okullar: İç sorun sayılmıştır. Türkiye'nin ileride vereceği karara göre konumları belirlenecektir.

8- Patrikhane: İstanbul'da kalacak fakat Patrik seçimini Türkiye yapacaktır.

9- Adalar: Ege adaları Yunanistan'a , 12 ada ve Rodos İtalya'ya, Gökçeada ve Bozcaada Türkiye'ye bırakıldı. Türk sınırına yakın Yunan adaları silahtan arındırılacaktır.

Özellikleri ve Sonuçları:

- Türkiye uluslar arası alanda yerini aldı.
- Birçok devlet tarafından imzalanan ve günümüze kadar gelen bir anlaşmadır.
- Sevr tartışmaları son buldu. Misak-ı Milli büyük oranda gerçekleşti.
- Osmanlı'dan kalan uzun süreli sorunlar çözüldü. (Kapitülasyonlar – Borçlar – Azınlıklar)
- Boğazlar konusunda milli egemenlik'i zedeleyici bir çözüm kabul edildi.
- Musul sorunu ve Irak sınırı çözülemeyen en önemli sorun oldu.
- Borçlar, Nüfus değişimi, Yabancı okullar sorunu çözümlenmesine rağmen yeniden sorun olarak gündeme geldi.
- Sömürge altındaki milletlere örnek olmuş bir anlaşmadır.
- Savaş tazminatı ödenmemesi, ekonomik taviz verilmemesi ve askeri sınırlama olmaması açısından diğer barış anlaşmalarından ayrılmaktadır.

TBMM'nin Yenilenmesi

- 1 Nisan 1923'de meclisin yenilenmesine karar verildi.
- 2. TBMM 11 Ağustos 1923'de açıldı.
- Bir çok önemli yenileşme hareketini gerçekleştiren bu meclis "İnkılap Meclisi" adını almıştır.
- Lozan anlaşması bu meclis tarafından onaylanmıştır.
- 1 Kasım 1927'ye kadar görevde kalmıştır.
- Meclis'in yenilenmesi aşamasında muhalifler M. Kemal'i meclis dışında bırakmaya çalışmışlardır.

Ankara'nın Başkent Olması 13 Ekim 1923

- 6 Ekim 1923'de İstanbul'un işgalden kurtarılması ile başkent tartışmaları başladı.
- Bu sıralarda kabul edilen bir kanun teklifi ile Ankara resmen başkent yapılmış ve tartışmalar bitirilmiştir.

Cumhuriyetin İlanı 29 Ekim 1923

Sebepleri:

- Saltanatın kaldırılması ile oluşan boşluk.
- Bağımsızlıktan sonra sıranın devlet düzenine gelmesi.
- Milli Egemenlik'e en uygun rejimin Cumhuriyet olması.
- Sürekli hükümet bunalımlarının çıkması.
- Ali Fethi bey hükümetinin istifasından sonra yeni hükümetin bir türlü seçilememesi.

Anayasada yapılan değişiklikler:

- Türk devletinin hükümet şekli Cumhuriyet'tir.
- Cumhurbaşkanı TBMM içinden bir seçim dönemi için seçilir.
- Başbakan TBMM içinden Cumhurbaşkanı tarafından seçilir.
- Bakanlar Başbakan tarafından seçilir.
- Resmi dil Türkçe, resmi din İslam'dır.

Sonuçları:

- Rejimin adı konulmuş oldu.
- Devlet başkanlığı sorunu çözüldü.
- Meclis hükümeti sistemi son buldu.
- Kabine sistemi uygulanmaya başlandı.
- Yürütme işleri hızlandı.
- Halife yanlıları ile olan mücadele daha da arttı.
- Türkiye Cumhuriyetinin ilk Cumhurbaşkanı M. Kemal, ilk Başbakanı İsmet Bey, ilk meclis başkanı Ali Fethi Bey seçildi.

Halifeliğin Kaldırılması 3 Mart 1924

Sebepleri:

- Saltanatın kaldırılması ile Halifeliğin siyasi gücün yoksun kalması.
- Rejim konusundaki tartışmaların bitirilmiş olması.
- Cumhuriyet muhaliflerinin Halifelik etrafında birleşmesi.
- Bazı TBMM üyelerinin Halifeliği meclisin üzerinde görmesi.
- Son halife Abdülmecit efendi'nin görevi dışında işler yapması.
- Ağa Han ve Ali Han adlı Müslüman liderlerin Halifelik konusunda Türkiye'nin içişlerine karışması.

Halifeliğin kaldırılması ile aynı günde:

- Şer'iyye ve Evkaf Vekaleti kaldırıldı – Bu kurumun yerine Diyanet İşleri Başkanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü kuruldu.
- Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edildi – Eğitimde birlik sağlandı.
- Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Vekaleti kaldırıldı – Genelkurmay siyaset dışı bırakıldı.
- Osmanlı hanedanı mensupları ülke dışına çıkarıldı.

Halifeliğin kaldırılmasının sonuçları:

- Laikleşme yolunda en önemli aşama gerçekleşti.
- Ulusal Egemenlik güçlendi.
- Rejime yönelik yeni tartışmaların çıkması önlendi.
- Diğer inkılapların yapılması için uygun bir ortam oluştu.
- Milliyetçilik ilkesi daha güçlü hale getirildi.
- İslam dünyasındaki Halifelik tartışmaları son buldu.

1924 Anayasası 20 Nisan 1924

- 105 maddeden oluşan bir anayasadır.

Önemli Maddeleri:

- 1- Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.
- 2- TBMM'nin üzerinde bir güç yoktur.
- 3- Yasama, yürütme ve yargı TBMM'nin denetimindedir. (Güçlerbirliği)
- 4- Meclisin yürütme yetkisini hükümet, yargı yetkisini ise bağımsız mahkemeler kullanır.
- 5- Devletin yönetim şekli Cumhuriyettir.
- 6- Devletin dini İslam, dili Türkçe, başkenti Ankara'dır.
- 7- Seçimler 4 yılda bir yapılır. Seçme yaşı 22, seçilme yaşı 30'dur.
- 8- Cumhurbaşkanı TBMM içinden 4 yılda bir seçilir.
- 9- Seçme ve seçilme hakkı erkeklere aittir.
- 10- Bütün Türk vatandaşları kanun önünde eşittir.
- 11- Kırk bin kişi bir milletvekili seçecektir.
- 12- Ülke illere, ilçelere ve bucaklara ayrıldı.
- 13- İlkokul zorunlu ve parasızdır.

Sonradan yapılan değişiklikler:

- 1928'de "Devletin dini İslam'dır" maddesi Anayasa'dan çıkarıldı.
- 1934'te kadınlara milletvekili seçme seçilme hakkı Anayasa'ya girdi.
- 1937'de Atatürk İlkeleri Anayasa'ya girdi.

Not: En uzun ömürlü ve en fazla değişiklik yapılan Anayasadır.

COK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ DENEMELERİ

Halk Fırkasının Kurulması 9 Ağustos 1923

- İkinci meclis oluşmaya başlayınca M. Kemal gibi düşünenler çoğunlukta idi.
- M.Kemal bunun üzerine Halk Fırkasını kurdu.
- Amacı yapacağı yenilikleri ve inkılapları halka maletmekti.
- Böylece Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk grubunun görevi son buldu.
- 1924 yılında partinin adı Cumhuriyet Halk Fırkası oldu.
- M.Kemal 1938'e kadar genel başkan olarak kaldı.

Ordunun Siyasetten Ayrılması

- Kurtuluş Savaşı boyunca komutanlar milletvekilliği de yapıyorlardı.
- 3 Mart 1924'te ilk adım olarak Genelkurmay politika dışı bırakıldı.
- Fakat bazı komutanlar halen meclis çalışmalarına katılıyordu.
- Bunun üzerine M.Kemal bir telgrafla komutanların ya siyaset yada orduyu tercih etmelerini istedi.
- Fevzi Paşa orduda kaldı. K.Karabekir, Ali Fuat ve Refet Paşa ordudan ayrıldı.
- 19 Aralık 1924'te ise askerlik görevinde bulunanların milletvekili olamayacaklarına dair kanun kabul edildi.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası 17 Kasım 1924

- Halk Fırkasına muhalif olanlar tarafından kurulmuştur.
- Kurucuları: K.Karabekir, Rauf Bey, Ali Fuat, Refet Bey ve Adnan Adıvar
- Parti başkanlığına K.Karabekir seçildi.
- Parti Halk Fırkasının meclise baskı yaptığı iddiasındaydı.
- Liberal ekonomiyi savunuyorlardı.
- Cumhurbaşkanı'nın parti başkanı olmasına karşıydılar.
- En öne çıkan özellikleri " Halkın dini inançlarına saygılıyız" prensibi idi.
- M. Kemal yeni bir partinin kurulmasını Cumhuriyetin gereği olarak görüyordu.
- Ama parti tüm muhalefeti toplamaya başladı.
- Parti üyelerini denetleyemez bir hale gelmişti.
- İngilizler de partiyi kullanmaya başladılar.

Şeyh Said İsyanı 13 Şubat 1925

Sebepleri:

- Terakkiperver partinin faaliyetleri
- İnkılaplara karşı tepkilerin olması
- İngilizlerin karışıklık çıkararak Musul konusunda avantaj sağlamak istemesi.
- İngilizlerin Kürt devleti kurmak istemesi

Sonuçları:

- İsyen Bingöl, Elazığ, Muş ve Diyarbakır civarına yayıldı.
- Ali Fethi bey hükümeti aciz kaldığından istifa etti.
- İsmet bey Başbakanlığa atandı.
- Takrir-i Sükun kanunu çıkarıldı (4 Mart 1925)
- İstiklal Mahkemeleri yeniden kuruldu.
- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kapatıldı. (5 Haziran 1925)
- Çok partili hayata geçişteki ilk deneme başarısız oldu.
- Cumhuriyete karşı yapılan ilk isyan girişimidir.

M. Kemal'e Suikast Girişimi 16 Haziran 1926

- Eski İttihatçılar tarafından planlanmıştır.
- İzmir gezisi sırasında M. Kemal'i öldürmeyi amaçlamışlardır.
- Geziye birkaç gün kala öğrenilmiştir.
- Suikastçılar yakalanarak İstiklal Mahkemelerinde yargılanmışlardır.
- M. Kemal bu olay üzerine " Benim naçiz vücudum elbet bir gün toprak olacaktır fakat Türkiye Cumhuriyeti ilelebed yaşayacaktır." sözünü söylemiştir.

Serbest Cumhuriyet Fırkası 12 Ağustos 1930

Kuruluş Sebepleri:

- 1930'a kadar birçok inkılap yapılmış olması.
- 1929 ekonomik krizinden sonra Halk partisinin ekonomik politikalarının eleştirilmesi.
- Tek parti yönetiminin denetlenmek istenmesi.

Kuruluş ve Sonuçlar:

- Parti ali Fethi bey tarafından kurulmuştur.
- Partinin adını,programını ve kurucularını M. Kemal belirlemiştir.
- Liberal ekonomi benimsenmiştir.
- Cumhuriyetçilik,Laiklik ve Milliyetçilik ilkelerine bağlı kalmacaktır.
- Seçimlerin tek dereceli olması savunulacaktır.
- Kadınlara siyasi haklar verilmesi için çalışılacaktır.
- Tüm önlemlere rağmen parti kurulur kurulmaz tüm muhalefet yeniden bu partiye toplandı.
- Hükümete karşı gösteriler düzenlenmeye başlandı.
- Bunun üzerine Ali Fethi bey 17 Kasım 1930 tarihinde partiyi feshederek kapattı.

Menemen Olayı 23 Aralık 1930

- Derviş Mehmet ve yandaşları tarafından çıkarılan rejime yönelik bir isyandır.
- İsyanın çıkmasında Serbest partinin rejim karşıtlarını cesaretlendirmesinin etkisi vardı.
- Kısa sürede bastırılmıştır.

Demokrat Parti 1946

- 1930'dan sonra uzun süre yeni parti denemesi yapılmadı.
- Bunun sebebi halkın olgunlaşmasının beklenmesi ve II.Dünya savaşının etkisi idi.
- Fakat II.Dünya savaşını demokrasiyle yönetilen devletler kazandı.
- Türkiye bu devletler arasına girebilmek için çok partili hayata geçmeliydi.
- Bunun dışında savaş yıllarında ekonomide çok bozulmuştu.
- Bu ortamda CHP'den istifa eden Celal Bayar, Adnan Menderes,Fuat Köprülü ve Refik Koraltan DP'yi kurdular.
- 1950 seçimlerini çoğunlukla kazanan DP iktidar oldu.

İNKILAPLAR

SİYASAL ALANDAKİ İNKILAPLAR

- Saltanatın kaldırılması – 1 Kasım 1922
- Cumhuriyetin ilanı – 29 Ekim 1923
- Halifeliğin kaldırılması – 3 Mart 1924
- 1924 Anayasası – 20 Nisan 1924
- Ordunun siyasetten ayrılması – 30 Ekim 1924
- Çok Partili hayata geçiş denemeleri

HUKUK ALANINDAKİ İNKILAPLAR

Sebepleri:

- Hukuk birliğinin olmaması
- Hukuk sisteminin laik olmaması
- Kadın-erkek eşitliğinin olmaması
- Yargılamanın ve cezaların ilkel olması
- Yargıyı denetleyecek bir sistemin olmaması
- Batılı çağdaş ülkeler seviyesine ulaşmak.

Medeni Kanun 17 Şubat 1926

İsviçre'den alınmasının sebepleri:

- Avrupa'da yapılan son Medeni Kanun olması
- Akılcı ve pratik olması
- Çağdaş ve laik olması

Getirdiği Yenilikler:

- Kadın ile erkek arasında eşitlik sağlandı.
- Kadınlara miras ve mahkeme şahitliğinde eşit hak verildi.
- Resmi nikah ve tek eşle evlilik kabul edildi.
- Kadınlara da boşanma hakkı verildi.
- Kadına istediği işte çalışma hakkı verildi.
- Patrikhanenin din işleri dışında işlerle uğraşması yasaklandı.

Önemi:

- Laikleşme yolunda önemli bir adım atıldı.
- Azınlıklar üzerinde devlet egemenliği tam olarak sağlandı.

Hukuk Alanındaki Diğer Yenilikler

- Ceza Kanunu – 1926'da İtalya'dan alındı.
- Borçlar Kanunu – 1926'da İsviçre'den alındı.
- Hukuk Mahkemeleri Usulü Kanunu – 1927'de İsviçre'den alındı.
- Ceza Mahkemeleri Usulü Kanunu – 1929'da Almanya'dan alındı.
- İcra ve İflas Kanunu – 1932'de İsviçre'den alındı.

TOPLUMSAL ALANDAKİ İNKILAPLAR

Şapka ve Kılık Kıyafet Kanunu 25 Kasım 1925

- Çağdaşlaşma amacıyla yapılmıştır.
- Türk erkeklerinin şapka giymesi mecburi hale getirilmiştir.
- Tamamlayıcı bir kanun olarak 1934'te dinsel kıyafetle dolaşılması yasaklanmıştır.

Tekke, Zaviye ve Türbelerin Kapatılması

30 Kasım 1925

- Bu kurumlar yozlaşmış olduğundan ve bölünmelere sebep olduğundan kapatılmıştır.
- Laikleşme yolunda gerçekleşen bir inkılapdır.
- Şeyh,dede,derviş, mürid gibi ünvanların kullanılması da yasaklanmıştır.

Miladi takvimin kabulü 26 Aralık 1925

- Batı ülkeleri ile ilişkileri geliştirmek için yapılmıştır.
- 1 Ocak 1926'da yürürlüğe girmiştir.
- Aynı tarihte Avrupa saat sistemine de geçilmiştir.

Ölçü ve Tartıların değiştirilmesi 1 Nisan 1931

- Amaç batı ülkeleri ile ticareti geliştirmektir.
- 24 Mayıs 1928'de Latin rakamlarına geçildi.
- 1 Nisan 1932'de ise metre ve kilo sistemi kabul edildi.
- 1935'de ise hafta sonu tatili Cuma'dan Pazar'a alındı.

Soyadı Kanunu 21 Haziran 1934

- Toplumsal hayatı kolaylaştırmak ve karışıklıkları önlemek amacıyla yapılmıştır.
- Kişilerin baba adı,lakap ve doğum yeri ile anılması son bulmuştur.
- Tüm ünvanlar yasaklanmıştır.

Kadınlara Siyasi Hakların Verilmesi

- 3 Nisan 1930 – Belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı verildi.
- 26 Ekim 1933 – Muhtar ve köy heyetine seçilme hakkı verildi.
- 5 Aralık 1934 – Milletvekili seçme ve seçilme hakkı verildi.

EĞİTİM VE KÜLTÜREL ALANINDAKİ İNKILAPLAR

Tevhid-i Tedrisat Kanunu 3 Mart 1924

- Eğitim ve öğretimi birleştiren kanundur.
- Medreseler kapatılmıştır.Mektepli medreseli ayrımı son bulmuştur.
- Tüm eğitim kurumları devlet denetimine alındı.
- Milli Eğitim Bakanlığı kuruldu.
- Azınlık ve yabancı okullarına Türkçe dersi konuldu.
- Laik,çağdaş ve milli bir eğitim yolunda önemli bir adım atıldı.

Maarif Teşkilatı Kanunu 2 Mart 1926

- Tevhid-i Tedrisat Kanununu tamamlayan bir kanundur.
- Bugünkü eğitim sisteminin temelleri atıldı.
- İlköğretim zorunlu ve ücretsiz yapıldı.

Harf İnkılabı 1 Kasım 1928

- Arap alfabesi yerine Latin alfabesi kabul edildi.
- Okuma yazma kolaylaştırıldı.
- Okur-yazar oranı arttırılmaya çalışıldı.

Türk Tarih Kurumunun Kurulması 15 Nisan 1931

- Osmanlı devletinde sadece İslam tarihine önem veriliyordu.
- Tarihin milli ve laik bir anlayışla ele alınması için TTK kuruldu.
- Orta Asya Türk Tarihi ve Eskiçağ Medeniyetleri konusunda araştırmalara ağırlık verildi.

Türk Dil Kurumunun Kurulması 12 Temmuz 1932

- Türk dilini Arapça ve Farsça'nın etkisinden kurtarmak amacıyla kurulmuştur.
- Dilde millileşme ve kültür birliği sağlanmasını hedeflenmiştir.
- Türkçe'yi zenginleştirerek bilim dili haline getirme amaçlanmıştır.

Not: Türk Tarih ve Dil kurumunun kurulması Milliyetçilik ilkesine uygun inkılaplardır.

Üniversite Reformu 1933

- Üniversite anlayışına göre açılan ilkokul 1925'de açılan Ankara Hukuk Mektebidir.
- 1933 yılındaki Üniversite Reformu ile Darülfünun kaldırılarak yerine İstanbul Üniversitesi kurulmuştur.
- Ayrıca Yüksek Ziraat Enstitüsü, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi,Güzel Sanatlar Akademisi ve Devlet Konservatuvarı gibi okullar kuruldu.

EKONOMİK ALANDAKİ İNKILAPLAR

İzmir İktisat Kongresi 18 Şubat-4 Mart 1923

Misak-ı İktisat ilkesi kabul edilmiştir.Ekonomik bağımsızlığa uygun kararlar alınmıştır.Alınan bazı kararlar şunlardır:

- Önemli kuruluşlar millileştirilecek.
- Özel sanayi teşvik edilecek.
- Hammaddeleri yurtiçinden olan sanayiler kurulacak ve yerli mallar ucuz taşınacak
- Kredi ve Sanayi bankaları açılacak.
- Günlük tüketim malzemelerinin üretimine ağırlık verilecek.
- Sanayiye destekleyecek kanunlar çıkarılacak.
- Teknik eğitime ağırlık verilecek.

Ekonomik Alandaki Diğer Yenilikler

- 1924'te ilk özel banka olan İşbank kuruldu.
- 17 Şubat 1925'te Aşar vergisi kaldırılarak köylünün rahatlaması ve üretimin artması sağlandı.
- 1 Temmuz 1926'da Kabotaj Kanunu kabul edilerek Türk limanları arasında taşımacılığın Türk gemileriyle yapılması kararlaştırıldı.
- 28 Mayıs 1927 Teşvik-i Sanayi Kanunu ile özel sektör desteklendi.
- 1929 Ekonomik bunalımından sonra Devletçilik ilkesi önem kazandı.
- Etibank ve Sümerbank kurularak sanayinin devlet eliyle yapılması sağlandı.
- 1933'de ilk beş yıllık kalkınma planı yapıldı.

LAİKLEŞME AŞAMALARI

- Saltanatın kaldırılması – 1 Kasım 1922
- Halifeliğin kaldırılması – 3 Mart 1924
- Tevhid-i Tedrisat Kanunu – 3 Mart 1924
- Şeriyeye ve Evkaf Vekaletinin kaldırılması – 3 Mart 1924
- Şapka Kanunu – 25 Kasım 1925
- Tekke,Zaviye ve Türbelerin Kapatılması – 30 Kasım 1925
- Medeni Kanun – 17 Şubat 1926
- Maarif Teşkilatı Kanunu – 2 Mart 1926
- “Devletin dini İslam'dır.” Maddesinin Anayasadan çıkarılması – 10 Nisan 1928
- Atatürk İlkelerinin Anayasaya girmesi – 5 Şubat 1937

DIŞ POLİTİKA

Yabancı Okullar Sorunu

- Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile yabancı okullar Milli Eğitim Bakanlığına bağlandı.
- Bu özellikle Fransa ile Türkiye arasında sorun oldu.
- Türkiye bu konuda taviz vermedi ve okullar 1925-26 öğretim yılından itibaren Türk müfettişler tarafından denetlenmeye başlandı.

Musul Sorunu 5 Haziran 1926

- 1924 yılında İngiltere ile yapılan görüşmeler olumsuz sonuçlanınca sorun Milletler Cemiyetine götürüldü.
- Milletler Cemiyeti Musul'u Irak'a bıraktı.
- Bu dönemde Şeyh Sait isyanı çıkınca Türkiye bu konu ile daha fazla ilgilenemedi.
- 5 Haziran 1926 Ankara antlaşması ile Musul Irak'a bırakıldı.
- Fakat Musul petrolünün %10' luk geliri 20 sene boyunca Türkiye'ye bırakılacaktı. Türkiye bu hakkını 500 bin Sterlin olarak tek seferde aldı.
- Musul sorunu Misak-ı Milliye aykırı bir şekilde çözülmüş oldu.

Nüfus Değişim Sorunu

- Yunanistan nüfus değişimi sırasında İstanbul' da daha fazla Rum bırakmak isteyince Türkiye buna karşı çıktı.
- Bunun üzerine Yunanistan Batı Trakya'daki Türklerin mallarına el koyunca Türkiye aynen karşılık verdi.
- İki ülke arasında savaş ortamı oluştu.
- Anlaşmazlık 1 Aralık 1926 Atina antlaşması ile kısmen çözüldü.
- 1930 tarihinde ise sorun tamamen çözüldü ve iki ülke arasında 1954'e kadar süren barış dönemi başladı.

Osmanlı Borçları Sorunu

- Fransa ile borçların ödeme biçimi konusunda sorun çıktı.
- 1926-33 tarihleri arasında görüşmeler yapıldı ve Türkiye borçlarının 1954'e kadar ödedi.

Türkiye'nin Milletler Cemiyetine Girmesi

- İspanya'nın teklifi, Yunanistan'ın desteği ile 18 Temmuz 1932'de Milletler Cemiyetine üye olundu.
- Yurtta Sulh Cihanda Sulh ilkesi doğrultusunda atılmış bir adımdır.

Balkan Antantı 9 Şubat 1934

- Almanya ve İtalya'nın saldırgan politikalarına karşı kurulmuştur.
- Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya katılmıştır.
- II.Dünya savaşında Balkanların işgali ile son bulmuştur.

Montrö Boğazlar Sözleşmesi 20 Temmuz 1936

Sebepleri:

- Boğazlar Komisyonunun bağımsızlığa aykırı olması.
- Boğazların askerden arındırılmış olması.
- Almanya ve İtalya'nın hızla silahlanması.
- M.Cemiyetinin Türkiye'ye garanti vermemesi.

Maddeleri:

1. Boğazlar K. kaldırılarak yetkileri Türkiye'ye verildi.
2. Boğazlar silahlandırılacaktı.
3. Ticaret gemilerinin geçişi serbest olacaktı.
4. Savaş gemilerinin geçişi sınırlandırılacaktı.
5. Savaş zamanı Boğazlar kapatılacaktı.

Sonuçları:

- Boğazlarda tam egemenlik sağlanmıştır.
- Türkiye'nin önemi artmıştır.
- Misak-ı Milliye uygun bir çözümdür.

Sadabat Paktı 8 Temmuz 1937

- İtalya'nın Habeşistan'ı işgali üzerine yapılmıştır.
- Amaç bölgenin güvenliğini sağlamaktır.
- Türkiye, İran, Irak ve Afganistan katılmıştır.
- II.Dünya savaşı ile ortadan kalktı

Hatay Sorunu 1939

- 1936'DA Fransa Suriye'den çekilince Hatay'ı Suriye'de bırakmak istedi.
- Buna karşı çıkan Türkiye Milletler Cemiyetine başvurdu. Fakat M. Cemiyeti Hatay'ın işlerinde serbest, dışişlerinde Suriye'ye bağlı olmasını kararlaştırdı.
- Türkiye bunu reddetti.
- Fransa II.Dünya savaşının yaklaşmasından dolayı politikasını yumuşattı.
- 2 Eylül 1938'de bağımsız Hatay Cumhuriyeti kuruldu.
- 1939'da Hatay meclisi oybirliği ile Türkiye'ye katılma kararı aldı.
- Fransa bunu kabul etti.
- Böylece Hatay sorunu Misak-ı Milliye uygun bir şekilde çözülmüş oldu.

II.Dünya Savaşı 1939-1945

Sebepleri:

- I.Dünya savaşındaki ağır anlaşmalar.
- Almanya,İtalya ve Japonya'nın saldırgan politikaları.
- İşsizlik ve ağır ekonomik şartlar.
- Komünizmin hızla yayılması.
- Almanya'nın Polonya'ya saldırması.

Bloklar:

- Mihver Devletleri: Almanya,İtalya ve Japonya.
- Müttefik Devletler: ABD,İngiltere,Fransa ve Sovyet Rusya.

Türkiye'nin Savaşta Politikası:

- Türkiye savaşın başlarında tarafsızlığını ilan etti.
- Buna rağmen seferberlik ilan edildi.
- Almanya bütün Balkanları işgal ederek Türk sınırına geldi.
- Bunun üzerine Almanya ile bir saldırmazlık anlaşması ilan edildi.
- Fakat savaş boyunca batılı devletler Türkiyeyi savaşa sokmaya çalıştılar.
- Savaşın sonlarında Türkiye hangi tarafta olduğunu belli etmeliydi.
- Bu amaçla 23 Şubat 1945'te Almanya'ya savaş ilan edildi.

ATATÜRK İLKELERİ

Temel İlkeler

1-Cumhuriyetçilik: Millet egemenliğine dayalı yönetim biçimi demektir.Seçme ve seçilme hakkı esastır.Milli Egemenlik bütünleyici ilkesidir.

2-Milliyetçilik: Din,dil,ırk ayrımı yapmadan kendini Türk kabul eden herkesin Türk olmasını savunur.Irkçılığı reddeder.Milli Birlik ve Beraberlik ile Özgürlük ve Bağımsızlık bütünleyici ilkeleridir.

3-Halkçılık: Hiçbir sınıf ve zümreye ayrıcalık verilmemesidir.Halkın devlet imkanlarından eşit şekilde yararlanmasını savunur.

4-Laiklik: Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması demektir.

5-Devletçilik: Her türlü faaliyetin temelinde devleti gören anlayıştır.Genelde ekonomi alanında uygulanmıştır. Atatürk devletçiliği Karma ekonomiyi benimsemiştir.

6-İnkılapçılık: Değişimi sürekli kılmak için sürekli yenilikler yapmayı savunan ilkedir.

Bütünleyici İlkeler:

Milli Egemenlik, Özgürlük ve Bağımsızlık, Milli Birlik ve Beraberlik, Çağdaşlaşma, Yurtta Sulh Cihanda Sulh, Akılcılık ve Bilimsellik, İnsanlık ve İnsan sevgisi.